

Marileena Koskela

YMPÄRISTÖASENTEET JA -TOIMINTA KUNTAORGANISAATIOISSA

Espoon kaupunki, Helsingin kaupunki, Jyväskylän kaupunki, Oulun kaupunki, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki ja Vantaan kaupunki

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS
TUTU-JULKAISUJA 2/2008

TUTU-JULKAISUJA 2/2008

YMPÄRISTÖASENTEET JA -TOIMINTA KUNTAORGANISAATIOISSA

Espoon kaupunki, Helsingin kaupunki, Jyväskylän kaupunki,
Oulun kaupunki, Tampereen kaupunki,
Turun kaupunki ja Vantaan kaupunki

Marileena Koskela

Marileena Koskela

Projektipäällikkö, DI

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Tampereen toimisto

Pinninkatu 47, 33100 Tampere

marileena.koskela@tse.fi

Copyright © 2008 Marileena Koskela & Tulevaisuuden tutkimuskeskus &
Turun kauppakorkeakoulu

ISBN 978-951-564-547-0 (Kirja)

ISBN 978-951-564-548-7 (PDF)

ISSN 1797-1284

Painopaikka Newprint Oy, Raisio

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun kauppakorkeakoulu

Rehtorinpellonkatu 3, 20500 TURKU

Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 HELSINKI

Pinninkatu 47, 33100 TAMPERE

Puh. (02) 481 4530

Faksi (02) 481 4630

www.tse.fi/tutu

tutu-info@tse.fi, etunimi.sukunimi@tse.fi

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ, SUMMARY, SAMMANDRAG	6
ALKUSANAT	8
1. JOHDANTO	9
1.1 Tausta	9
1.2 Tavoitteet	10
1.3 Raportin rakenne	10
2. AIEMMAT YMPÄRISTÖASENNETUTKIMUKSET	11
2.1 Ympäristöasenteisiin vaikuttavat tekijät	11
2.3 Ympäristöasenteet ja ympäristömyönteinen käyttäytyminen	12
3. AINEISTO JA MENETELMÄT	15
3.1 Tutkimuksen toteutus	15
3.2 Hankkeessa mukana olleet kaupungit	16
3.3 Ympäristöasenne- ja -toimintakysely	17
3.3.1 Kyselyn toteutus	17
3.3.2 Kyselyn analysointi	18
3.3.3 Kyselyyn vastanneiden tausta	19
4. YMPÄRISTÖASENTEET JA -TOIMINTA KUNNISSA	23
4.1 Ympäristöasenne ja -toiminta	23
4.2 Ympäristöasenteen ja -toiminnan osa-alueet	31
4.3 Erot ympäristöasenteissa ja -toiminnassa kaupunkien sisällä	41
5. TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	44
6. YMPÄRISTÖASENTEIDEN JA -TOIMINNAN SELVITTÄMINEN JATKOSSA	46
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	48
LÄHTEET	51

Liite 1	Kyselyn saatepohja
Liite 2	Kyselylomake
Liite 3	Henkilöstökuvaus ja vastaajien taustatiedot
Liite 4	Väittämäkohtaiset frekvenssijakaumat
Liite 5	Kaupunkien ympäristöasenne- ja toimintakeskiarvotaulukot

TIIVISTELMÄ

Kunnissa on tehty suunnitelmallista ympäristötyötä jo vuosia. Osana tätä työtä Suomen kuusi suurinta kaupunkia ovat sopineet yhteisistä kestävä kehityksen indikaattoreista. Yksi näistä indikaattoreista on työntekijöiden ympäristöasenteita ja tietoisuutta selvittävä mittari. Tämän hankkeen tarkoituksena oli luoda ympäristöasenne- ja -toimintakysely, jonka avulla kunnat voivat jatkossa oman toimisesta selvittää työntekijöidensä ympäristöön liittyviä asenteita. Hankkeessa myös selvitettiin tutkimuksessa mukana olevien kaupunkien; Espoon, Helsingin, Jyväskylän, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan, työntekijöiden ympäristöasenteita. Kyselyyn valittiin aiempien tutkimusten pohjalta ympäristöasenteita ja -toimintaa mittaavia väittämiä, joita muokattiin kuntaorganisaatioon sopiviksi. Väittämät ryhmiteltiin osa-alueisiin. Kyselyyn vastasi yhteensä 11024 henkilöä. Tuloksia tarkasteltiin laskemalla keskiarvot ympäristöasenne- ja -toimintaväittämille. Lisäksi kaupunkien välisiä eroja tarkasteltiin osa-alueittain. Kyselyyn vastanneiden ympäristöasenteet olivat hyvin positiivisia. Samoin heidän asenteet ympäristömyönteistä toimintaa kohtaan olivat positiivisia. Suuria eroja vastauksissa ei ollut taustamuuttujien (kuten sukupuoli, ikä, koulutustausta) avulla tarkasteltuna. Naiset olivat miehiä ympäristömyönteisempiä. Myös vanhemmat olivat ympäristömyönteisempiä kuin nuoremmat. Samoin kauemmin kaupungilla työskennelleet suhtautuivat ympäristöasioihin lyhyemmän aikaa olleita positiivisemmin. Osa-alueittain tarkasteltuna Jyväskylässä, Espoossa ja Helsingissä vastaajat olivat muita useammin ympäristömyönteisempiä. Tyytymättömmimpiä vastaajat olivat kaupungissa tehtävään ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen työhön. Kyselyä toistettaessa olisi hyvä arvioida kyselyn sisältöä sekä kehittää kyselyn tiedottamistapoja. Tehdystä ympäristötyöstä olisi hyvä kertoa kaupungin sisällä enemmän.

SUMMARY

Finnish municipalities have systematically improved their environmental performance for years. As part of this work, the six biggest cities of Finland have agreed upon a set of common indicators. One of these indicators is called “employees’ environmental attitudes”. The aim of this project was to create an environmental attitude and activity questionnaire for municipalities’ own use. Also, the attitudes of the employees were surveyed during the project. The cities of Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Oulu, Tampere, Turku and Vantaa participated in this project. The questionnaire is based on the previous environmental attitude surveys. The selected statements were divided into groups. Altogether 11024 employees answered the questionnaire. Results are shown as an average of the answers of the environmental attitude statements and of the environmental activity statements. In addition,

the differences between cities in statement groups were examined. The respondents had highly positive attitude towards environmental issues and positive attitude towards environmental activities as well. No major differences emerged when comparing the results with the background information, such as gender, age and level of education. Women had more environmental friendly attitude than men. Older employees valued environmental issues more than younger employees. Furthermore, those employees who had worked in a municipality for a long time had more positive attitude than those who had worked for a shorter time. In the statement group examination, Jyväskylä, Espoo and Helsinki received higher scores more often than other cities. The respondents were less satisfied with municipalities' environmental protection and sustainable development actions. When repeating the survey, two issues need to be considered. First, the content of the survey needs to be evaluated. Second, the ways of informing the employees about on-going survey need to be developed. The employees should also be better informed about the environmental protection actions and other environmental matters improved within the municipality.

SAMMANDRAG

Kommuner har systematiskt förbättrat sitt miljöarbete. De sex största städerna i Finland har kommit överens om gemensamma indikatorer för detta arbete. En av de här indikatorerna är arbetstagarnas miljöattityder. Projektets syfte var att ta fram ett miljöattityds- och miljöaktivitetsfrågeformulär som kommuner själva kan använda. Projektet undersökte också de arbetstagarnas miljöattityder. I projektet deltog Esbo, Helsingfors, Jyväskylä, Uleåborg, Tammerfors, Vanda och Åbo. Frågeformuläret grundar sig på tidigare undersökningar i miljöattityd. De utvalda påståendena delades i grupper. 11024 svarade på frågeformuläret. Resultatet illustreras med ett medelvärde av svaret på miljöattitydspåståendena och på miljöaktivitetspåståendena i formuläret. Skillnaden mellan kommuner undersöktes också mellan påståendegrupper. De som svarade hade mycket positiva miljöattityder och positiva attityder om miljöaktiviteter. Det var inga stora skillnader i resultaten mellan bakgrundsvariabler, som till exempel kön, ålder och utbildningsnivå. Kvinnor hade positivare miljöattityder än män. De äldre anställda hade positivare attityder än de yngre. De som hade arbetat en lång tid i en kommun, hade mera positiva attityder än de, som hade arbetat kort tid. Jyväskylä, Esbo och Helsingfors hade flera positiva svar än andra kommuner, när man jämförde påståendegrupper. De som svarade var mest missnöjda med kommunens miljöskydd och hållbar utvecklingsarbete. När man utför undersökningen på nytt, bör man tänka på två saker. Man måste utvärdera frågeformulärets innehåll och förbättra informationen om undersökningen till de kommunanställda. Man skulle också kunna öka informationen till de anställda om miljöarbetet som gjorts i staden.

ALKUSANAT

Kuntien ympäristöasenteita ja -toimintaa selvittävä hanke toteutettiin Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa ajalla 18.6.2007–31.12.2007. Hankkeen rahoittivat Espoon, Helsingin, Jyväskylän, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan kaupungit.

Hankkeen johtajana toimi erikoistutkija Jarmo Vehmas ja hankkeen tutkijana projektipäällikkö Marileena Koskela. Kaupungeissa yhteyshenkilöinä toimivat ympäristötarkastaja Sari Soini (Espoon kaupunki), ympäristönsuojelupäällikkö Camilla v. Bonsdorff (Helsingin kaupunki), ympäristöasiantuntija Mervi Saukko (Jyväskylän kaupunki), ympäristönsuojelusuunnittelija Marketta Karhu (Oulun kaupunki), kestävän kehityksen koordinaattori Kirsi Hämäläinen (Tampereen kaupunki), projektisuunnittelija Pekka Salminen (Turun kaupunki) ja ympäristösuunnittelija Tina Kristiansson (Vantaan kaupunki).

Haluan kiittää kaikkia mukana olleita kaupunkien työntekijöitä, jotka ovat kommenteillaan kehittäneet kyselyn sisältöä. Erityisesti esitän nöyrät kiitokset Sari Soinille, Camilla v. Bonsdorffille, Mervi Saukolle, Marketta Karhulle, Kirsi Hämäläiselle, Pekka Salmiselle ja Tina Kristianssonille. Kiitän myös Jyväskylän kaupungin vapaaehtoisia, jotka antoivat palautetta ja kehittämisideoita kyselylomakkeeseen. Kiitos myös kaikille kaupunkien työntekijöille, jotka vastasivat kyselyyn ja näin mahdollistivat itse tutkimuksen tekemisen.

Tampereella 31.12.2007

Marileena Koskela

1. JOHDANTO

1.1 Tausta

Kunnissa on tehty suunnitelmallista ympäristönsuojelutyötä jo pitkään. Tämän työn tueksi useissa kunnissa, niin Suomessa kuin muuallakin, on kehitetty kestävän kehityksen indikaattoreita. Suomen kuusi suurinta kaupunkia, Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku ja Oulu, ovat sopineet yhteisistä kestävän kehityksen indikaattoreista, joiden avulla voidaan seurata kestävästä kehitystä sekä yhden kaupungin sisällä että verrata kehitystä kaupunkien välillä¹. Nämä indikaattorit mahdollistavat myös kuntien vertailun kansainvälisesti².

Näiden niin sanottujen kuutoskaupunkien kestävän kehityksen indikaattorit on jaoteltu viiteen ryhmään: yleistä kehitystä kuvaavat indikaattorit, maankäytön ja kaupunkirakenteen kestävyys, toiminnan kuormitus ja ekotehokkuus, liikkumisen kestävyys sekä ympäristövastuullinen kulutus ja ympäristökasvatus. Osasta indikaattoreita tuotetaan tietoa vuosittain ja näiden tulokset saadaan erilaisista tilastoista. Osa indikaattoreista puolestaan vaatii kehitystyötä, koska tarvittavaa tietoa ei ole saatavilla eikä sitä kerätä säännöllisesti. Yksi tällainen indikaattori on yleistä kehitystä kuvaaviin indikaattoreihin kuuluva kaupungin henkilöstön ympäristöasenteet ja -tietoisuus. Ympäristöasenteita ja -tietoisuutta on tarkoitettu mitata neljän vuoden välein.³

Kunnalla on alueellaan merkittävä työnantaja-asema, koska kunta on alueensa yksi suurimmista työnantajista. Kunta myös vaikuttaa toiminnallaan ympäristöönsä. Toiminnan ympäristövaikutuksia vähennetään kunnassa ympäristönsuojelun tai kestävän kehityksen avulla. Osa kunnista käyttää tästä työstä ympäristöjohtamisen nimeä. Tähän saakka kunnan toimintaa on tutkittu lähinnä ympäristöpoliittisena toimijana, kuten esimerkiksi ympäristöbarometrissa⁴. On tärkeää myös tutkia kuntaorganisaatioita heidän työnantajaroolissaan. Lisäksi työntekijöiden asenteiden selvittäminen on tärkeää, sillä viime kädessä työntekijät toteuttavat käytännön ympäristötyötä osana työtehtäviään⁵.

¹⁻³ Kestävän kehityksen raportoinnin... 2004

⁴ Kaskinen 2001

⁵ mukaillen Perron et al. 2006

1.2 Tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli luoda yleisesti Suomen kunnille sopiva indikaattori, jolla voidaan selvittää työntekijöiden ympäristöasenteita ja -toimintaa. Hankkeeseen osallistuivat Espoon, Helsingin, Jyväskylän, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan kaupungit. Hankkeessa luotiin kyselylomake, jonka avulla tutkimuksessa mukana olleet kaupungit voivat jatkossa itse selvittää työntekijöidensä ympäristöasenteita ja -toimintaa. Tarkoituksena oli hyödyntää aiempia ympäristöasenteita selvittäneitä tutkimuksia ja valita näissä esiintyneistä väittämistä sellaiset, jotka parhaiten soveltuvat ympäristöasenteiden ja -toiminnan mittaamiseen kuntaorganisaatioissa. Tämä antoi mahdollisuuden vertailla tämän kyselyn tuloksia aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Väittämät ryhmiteltiin aihepiireihin.

Ensimmäinen asenteiden mittauskerta toteutettiin hankkeen aikana. Hankkeessa siis myös selvitettiin, millaisia eroja ympäristöasenteissa ja -toiminnassa oli eri kaupunkien ja eri henkilöstöryhmien välillä. Tämän tutkimuksen antamia tuloksia verrattiin mahdollisuuksien mukaan aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksiin. Hankkeen aikana haettiin vastausta seuraavaan kysymykseen:

- Millaisia eroja ympäristöasenteissa ja -toiminnassa esiintyy tutkimukseen osallistuvien kaupunkien ja kaupunkien eri henkilöstöryhmien välillä?

1.3 Raportin rakenne

Luvussa kaksi esitellään aiempia ympäristöasenteita selvittäneitä tutkimuksia. Luvussa käydään läpi, minkälaisia tuloksia kyselyillä on saatu. Luvussa kolme kuvataan tämän tutkimushankkeen eteneminen, aineisto sekä käytetyt tutkimusmenetelmät. Neljännessä luvussa raportoidaan kyselyn tulokset. Luvun alussa esitellään väittämäryhmistä lasketut ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvot. Luvussa myös tarkastellaan, minkälaisia eroja vastauksissa on eri vastaajaryhmien välillä. Luvussa viisi tarkastellaan tutkimuksen virhelähteitä. Luku kuusi käsittelee seikkoja, joita kaupungeissa olisi syytä ottaa huomioon kyselyä uusittaessa. Raportin viimeisessä luvussa tehdään yhteenveto tutkimuksesta. Raportin liitteenä ovat kyselyn saate, kyselylomake sekä yksityiskohtaiset tulokset.

2. AIEMMAT YMPÄRISTÖASENNETUTKIMUKSET

2.1 Ympäristöasenteisiin vaikuttavat tekijät

Tässä luvussa tarkastellaan aiemmin tehtyjä ympäristöasennetutkimuksia. Erityisesti tarkastellaan sitä, mitä tekijöitä (esimerkiksi vastaajan taustatietoja) on tutkimuksissa tunnistettu vaikuttavan ympäristöasenteisiin. Tutkimuksia on tehty paljon ja tutkimusten tavoitteet ovat vaihdelleet yleisesti asenteiden selvittämisen tarpeesta aina menetelmän kehittämiseen. Samoin myös kohderyhmät ovat vaihdelleet tutkimuksittain. Varsin paljon ympäristöasennetutkimuksia on tehty oppilaiden tai opiskelijoiden keskuudessa⁶. Lisäksi tutkimuksia on tehty kunnittain⁷, alueittain⁸ tai vastaavasti koko Suomesta⁹. Toisaalta ympäristöasenteita on selvitetty myös selvästi rajatummassa kontekstissa, kuten erilaisten (ympäristömyönteisten) kampanjoiden yhteydessä¹⁰. Selvästi harvemmin ympäristöasennetutkimuksia on tehty työpaikoilla¹¹. Kyselylomakkeiden luominen¹² sekä ympäristöasenteiden muodostumisen mallintaminen¹³ on myös merkittävä osa ympäristöasennetutkimusta. Tyypillisesti ympäristöasennekyselyissä vastaukset ovat olleet hyvin positiivisia. Sukupuoli, ikä, koulutus ja asuinpaikka ovat useimmiten tunnistettuja ympäristöasenteisiin vaikuttavia taustamuuttujia.

Monissa tutkimuksissa on huomattu, että naiset ovat ympäristöasenteiltaan positiivisempia ja ympäristömyönteiseltä toiminnaltaan miehiä aktiivisempia. Naisten asenteet on todettu ympäristön kannalta miehiä myönteisemmiksi¹⁴. Toisaalta osa tutkijoista on epäillyt miesten ja naisten välistä eroa¹⁵. Yleisten asenteiden lisäksi naisten on todettu olevan miehiä enemmän huolissaan ympäristötilasta¹⁶. Sama ero on tullut esille, kun on vertailtu miesten ja naisten eroja ympäristömyönteises-

⁶ Blakie 1992, Järvinen 1995, Bogner & Wiseman 1997, Worsley & Skrzypiec 1998, Bogner et al. 2000, Hodgkinson & Innes 2000, Costarelli & Colloca 2004, Milfont & Duckitt 2004

⁷ Lindgren 1978, Veikkolainen 1991, Kauppinen 1999, Lankinen & Sairinen 2000, Lankinen 2005, Ronkanen 2007

⁸ Kokkonen 1997, Nurminen & Aaltonen 2005

⁹ Aalto 1986, Uusitalo 1986, Tulokas 1990, Kaila-Kangas et al. 1994, Erilaisuuksien Suomi 2001

¹⁰ Heiskanen 1992, Heiskanen & Timonen 1996a, 1996b, Hanya et al 2000, Nilsson & Küller 2000, Clark et al. 2003, Viklund 2004, Kemppainen 2005

¹¹ Nummela 2003, Koskela 2004, Perron et al. 2006

¹² Maloney et al. 1975, Bogner & Wiseman 2006

¹³ Sternin et al. 1993, Kaiser et al. 1999, Kilbourne et al. 2002

¹⁴ Esimerkiksi Aalto 1986, Uusitalo 1986, Blakie 1992, Kaila-Kangas et al. 1994, Kokkonen 1997, Fransson & Gärling 1999 Milfont & Duckitt 2004 mukaan, Koskela 2004, Milfont & Duckitt 2004

¹⁵ Esimerkiksi Stern et al. 1993, Worsley & Skrzypiecin 1998, Kemppainen 2005

¹⁶ Tulokas 1990, Heiskanen & Timonen 1996b, Erilaisuuksien Suomi 2001, Bogner & Wiseman 2006

sä käyttäytymisessä. Naiset toimivat jo nyt ympäristömyönteisemmin¹⁷ ja ovat valmiimpia muokkaamaan toimintaansa edelleen ympäristömyönteisemmäksi¹⁸.

Myös vastaajan iällä on todettu olevan vaikutusta ympäristöasenteisiin, tosin vaikutukset eivät ole aivan suoraviivaisia. Useimmiten ympäristömyönteisimmäksi vastaajaryhmäksi nostetaan nuoret¹⁹. Osassa tutkimuksissa on kuitenkin huomattu, että nuorten ympäristömyönteiset asenteet eivät aina siirry käytännön toimintaan²⁰. Usein onkin niin, että valmius ympäristömyönteiseen toimintaan vahvistuu iän myötä²¹. Toisaalta joidenkin tutkimusten mukaan vanhemmat henkilöt ovat ympäristömyönteisimpiä²². Lankisen²³ tutkimuksessa puolestaan ikäryhmän 30–40 -vuotiaat ympäristötietoisuus todettiin muuta heikommaksi.

Sekä vastaajan koulutustasolla että asuinpaikalla on vaikutusta ympäristöasenteisiin. Usein ympäristömyönteisimpiä ovat vastaajat, joilla on korkea koulutus²⁴ ja vastaavasti heikoimmat ympäristöasenteet ovat henkilöillä, joilla on matala koulutus²⁵. Useimmin tutkimuksissa ympäristömyönteisimmiksi on havaittu ne vastaajat, jotka asuvat (suurissa) kaupungeissa tai kaupunkimaisessa ympäristössä²⁶. Lisäksi on huomattu, että erityisesti ympäristömyönteinen käyttäytyminen on vähäisempää maaseudulla²⁷. Toisaalta Bogner ja Wiseman²⁸ eivät nähneet omassa tutkimuksessaan eroja kaupungeissa tai maaseudulla asuvien oppilaiden välillä.

2.3 Ympäristöasenteet ja ympäristömyönteinen käyttäytyminen

Ympäristöasennetutkimuksissa on todettu epäsuhta ympäristöasenteiden ja ympäristömyönteisen käyttäytymisen välillä. Ympäristöasennetutkimuksille on tyypillistä, että suurin osa vastaajista pitää

¹⁷ Veikkolainen 1991, Järvinen 1995, Heiskanen & Timonen 1996b, Kokkonen 1997, Nilsson & Küller 2000, Erilaisuuksien Suomi 2001

¹⁸ Tulokas 1990, Veikkolainen 1991, Heiskanen & Timonen 1996a, Koskela 2004

¹⁹ esimerkiksi van Liere & Dunlap 1980, Blaikie 1992 mukaan, Uusitalo 1986, Veikkolainen 1991, Heiskanen & Timonen 1996b, Bogner & Wiseman 1997, Kokkonen 1997, Fransson & Gärling 1999, Milfont & Duckitt 2004 mukaan, Kauppinen 1999, Costarellin & Collocan 2004, Koskela 2004

²⁰ Uusitalo 1986, Veikkolainen 1991, Kokkonen 1997, Koskela 2004

²¹ Heiskanen 1992, Heiskanen & Timonen 1996a

²² Blakie 1992, Nummela 2003

²³ Lankinen 2005

²⁴ Lindgren 1978, Uusitalo 1986, Veikkolainen 1991, Heiskanen & Timonen 1996b, Bogner & Wiseman 1997, Fransson & Gärling 1999, Milfont & Duckitt 2004 mukaan, Erilaisuuksien Suomi 2001, Costarelli & Colloca 2004, Koskela 2004

²⁵ Lankinen 2005

²⁶ Tulokas 1990, Heiskanen & Timonen 1996b, Kokkonen 1997, Fransson & Gärling 1999, Milfont & Duckitt 2004 mukaan, Koskela 2004

²⁷ Heiskanen & Timonen 1996b

²⁸ Bogner & Wiseman 1997

ympäristöasioita tärkeinä²⁹ ja on huolissaan ympäristötilasta³⁰. Positiivisia tuloksia voidaan selittää sillä, että ympäristönsuojelu on jo sosiaalinen normi, jonka vastustaminen on yhteiskunnassa paheksuttavaa³¹. Ympäristöasioiden merkitys on pysynyt korkealla tasolla jo pitkään. Erilaisuuksien Suomi -raportissa³² todetaankin, että koko heidän tutkimuskauden (1980-luvulta lähtien) ympäristöasioiden merkitys on vain kasvanut. Vastaavasti myös helsinkiläisten ympäristöasenteista on olemassa aikasarjaa. Tässä aikasarjassa on huomattavissa ympäristöasioiden linkittymisen talouteen: ”Kun taloudessa menee hyvin, on varaa myös panostaa ympäristöasioihin.”³³ Vastaavanlaisesti asian nostivat esille myös Hodgkinson ja Innes³⁴. Heidän tutkimuksessaan talouden ja ympäristön välisessä ristiriidassa päätöksenteossa painavat talousasiat. Samaa mieltä oli myös Järvinen³⁵ oman aineistonsa perusteella.

Vaikka ympäristöasenteet tutkimusten perusteella ovatkin varsin hyvät, myös epäsuhta asenteiden ja käytännön toiminnan välillä on tutkimuksissa osoitettu³⁶. Omien tutkimustensa lisäksi osa tutkijoista³⁷ nostaa esille kirjallisuutta, jossa tämä epäsuhta mainitaan. Lisäksi tutkimuksissa on tullut esille, että ympäristöasioista eniten tietävät (tyypillisesti korkeasti koulutetut miehet) ovat eri ihmisiä kuin ympäristöasioissa eniten toimivat (tyypillisesti alhaisesti koulutetut naiset)³⁸.

Vastaajat olivat valmiita muuttamaan omaa toimintaansa jonkin verran ympäristömyönteisemmäksi: Koskelan³⁹ tutkimuksessa tarvetta toimintansa muuttamisen koki vain 10 % vastaajista. Tällöin usein valitaan tapoja, jotka ovat halpoja⁴⁰ ja helppoja⁴¹. Esimerkiksi ympäristömyönteisessä toiminnassa suhtauduttiin positiivisesti jätteiden lajitteluun ja sähkön säätämiseen⁴² mutta ei esimerkiksi kulutustottumusten muuttamiseen⁴³. Erityisen negatiivisesti suhtauduttiin toimiin, jotka vaikuttavat suoraan yksilötasolla⁴⁴.

²⁹ esimerkiksi Veikkolainen 1991, Heiskanen 1992, Kokkonen 1997, Worsley & Skrzypiec 1998, Kauppinen 1999, Lankinen & Sairinen 2000, Koskela 2004, Lankinen 2005, Nurminen & Aaltonen 2005

³⁰ esimerkiksi Kaila-Kangas et al. 1994, Koskela 2004

³¹ Järvinen 1995

³² Erilaisuuksien Suomi 2001

³³ Lankinen & Sairinen 2000

³⁴ Hodgkinson & Innes 2000

³⁵ Järvinen 1995

³⁶ esimerkiksi Kruse 1993 Worsley ja Skrzypiec 1998 mukaan, Järvinen 1995, Kokkonen 1997, Hodgkinson & Innes 2000, Lankinen & Sairinen 2000, Viklund 2004

³⁷ Aalto 1986, Uusitalo 1986, Kaiser et al. 1999, Costarelli & Colloca 2004

³⁸ Heiskanen & Timonen 1996b

³⁹ Koskela 2004

⁴⁰ Kokkonen 1997

⁴¹ Heiskanen 1992

⁴² Koskela 2004, Nurminen & Aaltonen 2005

⁴³ Koskela 2004

⁴⁴ Uusitalo 1986, Veikkolainen 1991, Kauppinen 1999, Koskela 2004

Osa tutkimuksista on onnistunut osoittamaan linkin ympäristömyönteisten asenteiden ja toiminnan välillä. Esimerkiksi Vihreä energia -kampanjaan osallistuivat useammin henkilöt, joiden ympäristöasenteet olivat korkeat. Toisaalta osallistumisalttiuteen vaikuttivat tämän lisäksi myös perheen koko ja tulot.⁴⁵ Myös Kaiserin et al.⁴⁶ tutkimuksessa asenteet ennustivat toimintaa. Kilbourne et al.⁴⁷ löysivät tutkimuksessaan yhteyden ympäristöhuolen ja ympäristömyönteisen toiminnan välillä. Jos vastaaja oli huolissaan ympäristöstä, hän myös itse toimi ympäristömyönteisesti. Toisaalta jos vastaaja luotti siihen, että ympäristöongelma voidaan ratkaista esimerkiksi tekniikan avulla, hän ei ollut niin huolissaan ympäristöasioista.⁴⁸ Uusitalon⁴⁹ mukaan ”myönteiset ympäristöä koskevat asenteet lisäävät todennäköisyyttä, että henkilö myös käyttäytyy ympäristöystävällisesti.” Nilssonin ja Küllerin⁵⁰ mukaan aiemmissa ympäristöasennetutkimuksissa on osoitettu, että ympäristövaikutuksen havaittu uhka ja uskominen omiin vaikutusmahdollisuuksiin motivoivat parhaiten ympäristömyönteiseen toimintaan.

Ympäristömyönteiseen käyttäytymiseen vaikuttavat muutkin tekijät kuin vain vastaajien asenne. Aalto⁵¹ nostaa esille vaikuttavina tekijöinä persoonallisuus- ja tilannetekijät. Hänen mukaansa näillä on merkitystä erityisesti silloin, kun asenne on epävarma. Käyttäytymiseen vaikuttaa myös tieto esimerkiksi toiminnan ympäristövaikutuksista. Heiskanen ja Timonen⁵² eivät pidä ihmisten ympäristötiedon tasoa korkeana. Heidän mukaansa puutteita on erityisesti ympäristöongelmien taustojen tuntemisessa.

⁴⁵ Clark et al. 2003

⁴⁶ Kaiser et al. 1999

⁴⁷ Kilbourne et al. 2002

⁴⁸ Kilbourne et al. 2002

⁴⁹ Uusitalo 1986

⁵⁰ Nilsson & Küller 2000

⁵¹ Aalto 1986

⁵² Heiskanen & Timonen 1996a

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Tutkimuksen toteutus

Hankkeessa oli viisi työvaihetta. Nämä olivat kirjallisuusselvitys, kyselylomakkeen rungon luominen, lomakkeen pilotointi ja muutosten tekeminen, ympäristöasenteiden ja -toiminnan selvittäminen kohdekaupungeissa sekä tulosten raportointi. Työvaiheiden sisältö on kuvattu tarkemmin seuraavassa.

Hanke aloitettiin kirjallisuusselvityksen tekemisellä. Kirjallisuusselvityksessä käytiin läpi aiempia ympäristöasenteita selvittäviä tutkimuksia. Tarkempaan tarkasteluun valittiin yhteensä 36 tutkimusta, joissa oli vähintäänkin esimerkkejä tutkimuksessa käytetyistä ympäristöasenteista mittaavista väittämistä. Kirjallisuusselvityksessä käytiin läpi sekä Suomessa että ulkomailla tehtyjä ympäristöasenteita selvittäviä tutkimuksia.

Kirjallisuusselvityksen pohjalta laadittiin kyselylomakkeen runko. Lomakkeeseen valittiin niitä ympäristöasenteita mittaavia väittämiä, joita oli käytetty useimmin aiemmissä tutkimuksissa. Kyselylomakkeen ensimmäisessä versiossa oli yhteensä 107 väittämää. Kyselylomakkeen ensimmäisen version pohjalta lähdettiin työstämään kuntaorganisaatioon sopivaa lomaketta. Lomaketta muokattiin työryhmän kokouksessa sekä sähköpostilla.

Kyselyn pilotoinnilla pyrittiin varmistamaan käytettyjen väittämien ymmärrettävyys tulevien vastaajien keskuudessa. Pilotointi tehtiin Jyväskylän kaupungissa yksiköiden vastuuhenkilöiden keskuudessa. Yhteensä 13 henkilöä koevastasi kyselyyn ja kommentoi lomaketta. Koevastaajat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä testauksessa olleeseen lomakkeeseen. Suurin osa kommenteista käsittelikin yksittäisten kysymysten sanamuotoa. Pilotoinnin pohjalta kyselylomakkeeseen tehtiin pieniä muutoksia ja lomake lähetettiin kaupunkeihin hyväksyttäväksi.

Kyselyn pilotoinnin jälkeen suurimmat muutokset kyselylomakkeeseen tehtiin järjestämällä väittämät kahteen isoon ryhmään. Toisessa ryhmässä olivat väittämät, jotka mittaavat vastaajan ympäristöasennetta (yhteensä 38 väittämää). Toisessa ryhmässä puolestaan olivat väittämät, jotka mittaavat vastaajan ympäristötoimintaa (yhteensä 13). Kyselyssä oli siis yhteensä 51 väittämää. Kyselylomake löytyy tämän raportin liitteestä 2. Liitteessä jokaisen väittämän perään on merkitty, oliko väittäjä ympäristöasenne- vai -toimintaväittäjä.

Ympäristöasenne- ja toimintakysely toteutettiin Webropol-ohjelmalla⁵³ marraskuussa 2007. Kyselyyn vastasi yhteensä 11024 henkilöä. Vastajien taustatiedot käydään tarkemmin läpi kohdassa 3.3.3 Kyselyyn vastanneiden tausta.

Hankkeen viimeisenä vaiheena oli raportointi. Hankkeen eteneminen ja keskeisimmät tulokset on raportoitu tässä tutkimusraportissa. Tämän lisäksi kaupunkeihin toimitettiin kaupunkikohtaiset vastaukset.

Hankkeen etenemistä seurasi ohjausryhmä, johon osallistuivat hankkeen tutkijan lisäksi kaupunkien edustajat. Hankkeen aikana ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa. Kokouksissa keskusteltiin ja kehitettiin kyselyn sisältöä. Työryhmä myös päätti väittämien pisteytyksestä eli väittämien ympäristömyönteisyydestä. Tarkemmin tämä on selitetty kohdassa 3.3.2 Kyselyn analysointi. Kaupunkien yhteishenkilöiden lisäksi kokouksiin osallistui myös muita kaupunkien ympäristöasioita kehittäviä henkilöitä.

3.2 Hankkeessa mukana olleet kaupungit

Vuoden 2007 alussa Suomessa oli yhteensä 417 kuntaa⁵⁴. Tilastokeskuksen⁵⁵ mukaan vuonna 2006 kuntasektorilla työskenteli yhteensä 507 000 henkilöä, mikä on noin viidesosa työllisistä. Tässä tutkimuksessa mukana olleissa kaupungeissa työskenteli vuonna 2006 yhteensä 108 297 henkilöä. Tästä osin hanke kattoi noin viidesosan kuntasektorin työntekijöistä. Yleistä tietoa hankkeessa mukana olleiden kuntien henkilöstöstä on taulukossa 1. Lisää tietoja löytyy liitteestä 3. Nämä tiedot pohjautuvat kaupunkien vuoden 2006 henkilöstötilinpäätöksiin ja tietoja on täydennetty suoraan kaupungeista.

Taulukko 1. Hankkeeseen osallistuneiden kaupunkien henkilöstön kuvaus

Kaupunki	Henkilöstömäärä (kaikki)	Henkilöstömäärä (vakituiset)	Naisten osuus (%)	Keski-ikä (v)	Työskentelyaika keskimäärin (v)
Espoo	13 464	10 656	79,6	43,6	10,6
Helsinki	38 034	32 042	74,3	44,8	14,9
Jyväskylä	4 970	3 876	77,0	44,1	11,8
Oulu	9 591	6 290	68,7	45,9	NA ⁵⁶
Tampere	16 558	12 680	70,2	44,0	NA
Turku	14 072	10 662	72,5	47,4	11,1
Vantaa	11 608	8 826	79,0	46,3	11,1

⁵³ Webropol on Internetissä toimiva kysely- ja tiedonkeruutyökalu. Lisätietoja www.webropol.fi

⁵⁴ Kuntaliitto 2006

⁵⁵ Tilastokeskus 2007b

⁵⁶ NA = not available (tietoa ei ole saatavissa)

Hankkeessa mukana olevista kaupungeista Helsinki on henkilöstömäärältään selvästi suurin ja Jyväskylä pienin. Muut kaupungit ovat henkilöstömäärältään varsin lähellä toisiaan. Naisten osuus henkilöstöstä vaihteli näissä kaupungeissa noin 70–80 prosentin välillä. Henkilöstön keski-ikä puolestaan vaihteli noin 44–47 vuoden välillä ja työskentelyaika keskimäärin 11–15 vuoden välillä.

3.3 Ympäristöasenne- ja -toimintakysely

3.3.1 Kyselyn toteutus

Kyselyn kohderyhmänä olivat kohdekaupunkien työntekijät, joilla oli käytössään kaupungin sähköposti. Käytännössä tämä siis tarkoitti sitä, että täysin koko kaupunkien henkilöstö ei ollut kyselyn kohderyhmänä. Kyseinen valinta kuitenkin mahdollisti mahdollisimman laajan henkilöstömäärän tavoittamisen lyhyellä ajalla.

Kohderyhmä vaihteli kaupungeissa seuraavasti: Espoo (noin 12 000 työntekijää, noin 89 % henkilöstöstä), Helsinki (noin 20 000, noin 53 %), Jyväskylä (4 970, 100 %), Oulu (noin 5 600, noin 58 %), Tampere (noin 15 000, noin 91 %), Turku (noin 11 000, noin 78 %) ja Vantaa (noin 6600, noin 57 %). Kohderyhmä oli yhteensä noin 75 170 työntekijää, mikä on noin 69 % koko hankkeessa mukana olevien kuntien henkilöstöstä. Jyväskylän muita suurempi kohderyhmä selittyy sillä, että Jyväskylässä sähköpostiosoitteet kattavat vakituisen henkilöstön. Tampereella puolestaan muita korkeampi kohderyhmän osuus selittyy sillä, että Tampereen kohderyhmä on arvio kaupungin intranettiä käyttävistä. Sähköpostiosoitteet tyypillisesti puuttuvat suorittavaa työtä tekeviltä, kuten esimerkiksi julkisen liikenteen kuljettajilta (jos he ovat kaupungin palveluksessa), keittiöhenkilöstöltä, siivoushenkilöstöltä ja puistotyöntekijöiltä. Lisäksi osassa yksiköistä, esimerkiksi päiväkotien henkilökunnalla, on usein sähköpostiosoite, mutta käytännössä työpaikoilla on vain yksi tietokone koko henkilökunnan käytettävissä. Lisäksi osa hallintokunnista on ohjeistanut, että kaikki joukkoviestit kulkevat esimerkiksi osastopäällikköjen kautta.

Kyselylomakkeessa väittämät (yhteensä 51 väittämää) on jaettu yhdeksään väittämäryhmään, jotka ovat:

1. Luonnon merkitys (neljä asenneväittämää)
2. Ihmisten toiminnan vaikutukset maapallolla (neljä asenneväittämää)
3. Yhteiskunnalliset tavoitteet (neljä asenneväittämää)
4. Ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu (kolme asenneväittämää)
5. Vastuunkanto ympäristöasioissa (neljä asenneväittämää)
6. Ympäristöasioita koskeva tieto (kolme asenneväittämää)
7. Yksilön toiminta (neljä asenneväittämää)
8. Ympäristöasiat osana työtäsi (seitsemän asenneväittämää ja seitsemän toimintaväittämää)
9. Kaupunkisi ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen työ (viisi asenneväittämää ja kuusi toimintaväittämää)

Väittämien vastausvaihtoehtoina oli Likertin viisiportainen asteikko: täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä ja en osaa sanoa. Taustatietoina vastaajilta kysyttiin sukupuolta, ikää, työskentelyaikaa kaupungissa, esimiesasemaa, koulutusastetta, työskentelykuntaa sekä hallintokuntaa. Lisäksi kyselyssä oli yksi avoin kysymys: ”Mitä muuta kaupunkisi ympäristönsuojelun / kestävän kehityksen työstä haluat sanoa? Voit myös halutessasi antaa palautetta kyselystä.” Avoimen kysymyksen vastauksia ei ole käsitelty tässä raportissa.

Jokainen kaupunki huolehti tiedottamisesta omassa kaupungissaan. Espoossa tiedotettiin lähettämällä kerran sähköpostia koko kohderyhmälle. Lisäksi asiasta tiedotettiin intranetissä kaksi kertaa. Helsingissä kyselyn tiedottamisesta huolehtivat tiedottajat. Osassa hallintokunnissa tiedottajat laitoivat tiedon sähköpostin kautta ja osassa kyselystä kerrottiin intranetissä. Jyväskylässä tiedottamiseen käytettiin sekä tiedottajia että kaupungin intranettiä. Oulussa lähetettiin aiheesta kaksi sähköpostia kyselyn kohderyhmälle. Lisäksi kyselystä tiedotettiin intranetissä. Tampereella sähköposti lähetettiin yksiköiden kestävän kehityksen vastaaville. Kyselystä tiedotettiin myös kaupungin intranetissä. Turussa kyselystä lähetettiin kyselyn kohderyhmälle kaksi sähköpostia ja tämän lisäksi kyselystä kerrottiin intranetissä. Vantaalla kyselystä lähetettiin kaksi kertaa sähköpostia kyselyn kohderyhmälle. Tämän lisäksi kyselystä tiedotettiin kaksi kertaa intranetissä. Vastausajan puolivälissä kaupunkeihin annettiin väliaikatieta vastausten määrästä ja kaupungeilla oli mahdollista kohdistaa tiedotusta erityisesti niihin hallintokuntiin, joista oli tullut siihen mennessä vain muutamia vastauksia.

3.3.2 Kyselyn analysointi

Kyselyn analysoinnissa käytettiin tietojen analysointiohjelma SPSS:ää (versio 15.0)⁵⁷. Tulosten analysointi jaettiin kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa jokainen vastausvaihtoehto pisteytettiin niin, että ympäristön kannalta paras vaihtoehto sai 4 pistettä ja huonoin 1 pisteen. Suurimmassa osassa väittämiä ympäristön kannalta paras vastausvaihtoehto oli ”täysin samaa mieltä”. Niiden väittäminen, joissa ympäristön kannalta paras vastausvaihtoehto oli ”täysin eri mieltä”, asteikko käännettiin. ”En osaa sanoa” -vastausvaihtoehto jätettiin pois tarkastelusta. Raportin liitteenä 2 olevassa kyselylomakkeessa näkyy väittämäkohtainen vastausvaihtoehtojen pisteytys. Laskettaessa keskiarvoa suurin arvo (4,00) osoittaa hyvää tulosta ja pienin arvo (1,00) osoittaa huonoa tulosta.

Muuttujien arvojen tarkastuksessa huomattiin, että työskentelyajan ja iän suhteen osa vastauksista oli selvästi virheellisiä. Osa vastaajista oli antanut iäkseen arvoja väliltä 0-4 (vuotta). Näitä arvoja ei otettu analyyseissa huomioon, vaan alin hyväksytty arvo oli 19 (vuotta). Työskentelyiän suhteen virheellisinä arvoina pidettiin 0 ja 99 (vuotta). Nolla hylättiin siksi, että vastaajia oli ohjeistettu antamaan pienemmäksi arvoksi yksi (vuosi). Iän osalta puuttuviksi tiedoiksi koodattiin yhteensä 6 arvoa ja työskentelyajan osalta yhteensä 11 arvoa.

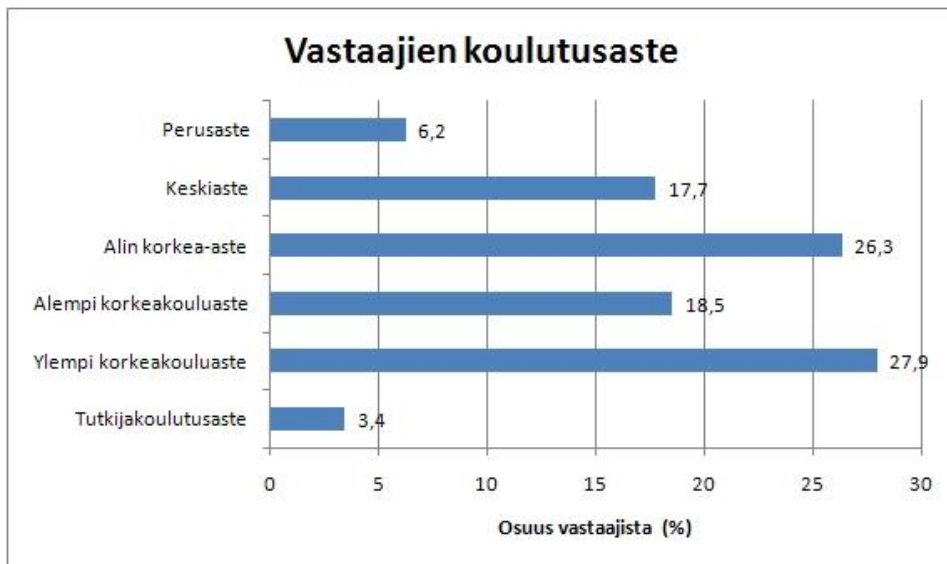
⁵⁷ Lisätietoja SPSS-ohjelmasta www.spss.fi

Toisessa vaiheessa vastauksista laskettiin keskiarvot ympäristöasenne- ja ympäristötoimintaväittämille seuraavalla tavalla: ensin laskettiin osa-aluekohtaiset keskiarvot (yhteensä 11 kappaletta) ja näiden keskiarvojen avulla lopulliset ympäristöasenne- ja ympäristötoimintakeskiarvot. Osa-alueita on enemmän kuin väittämäryhmiä kyselylomakkeessa, koska kahdessa väittämäryhmässä (ympäristöasiat osana työtäsi sekä kaupunkisi ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ) on sekä asenne- että toimintaväittämiä. Keskiarvon laskemisessa ei otettu huomioon en osaa sanoa -vastauksia eikä tyhjiä vastauksia.

SPSS-ohjelman avulla selvitettiin, mitä eroja keskiarvoissa on eri taustamuuttujien suhteen tarkasteltuna. Taustamuuttujista tässä tarkasteltiin vastaajan työskentelykuntaa, sukupuolta, organisaatioasemaa, koulutustaustaa, ikää sekä työskentelyaikaa kaupungissa. Koska vastaukset eivät noudattaneet normaalijakaumaa, vaan olivat painottuneet ”samaa mieltä” -vastausvaihtoehtoihin, analysoinnissa käytettiin vastausten jakaumasta riippumattomia (epäparametrisiä) testejä, kuten Mann-Whitneyn ja Kruskal-Wallis testin. Mann-Whitneyn testiä käytettiin sukupuolen ja organisaatioaseman kohdalla. Muiden taustamuuttujien osalta käytettiin Kruskal-Wallis testin. Erot tulkittiin erittäin merkitseviksi, jos p-arvo oli pienempi kuin 0,001; merkitseviksi, jos p-arvo oli suurempi kuin 0,001; mutta pienempi kuin 0,01 ja melkein merkitseviksi, jos p-arvo oli suurempi kuin 0,01; mutta pienempi kuin 0,05.

3.3.3 Kyselyyn vastanneiden tausta

Kyselyyn vastasi yhteensä 11024 kaupunkien työntekijää. Vastanneista naisia oli 8 073 (73,6 % vastaajista) ja miehiä 2 898 (26,4 %). Suurin osa (80,2 %) vastaajista ei työskennellyt esimiesasemassa. Vastaajien koulutusaste jakauma on esitetty kuvassa 1. Suurimpina ryhminä olivat ylempään korkeakouluasteen (kuten yliopiston) suorittaneet ja alimman korkeakouluasteen (kuten opiston) suorittaneet.

Kuva 1. Vastaajien koulutusastejakauma⁵⁸

Vastaajien ikä luokiteltiin yhdeksään luokkaan. Ikäjakauma on esitetty taulukossa 2. Vastaajien keski-ikä oli 45,7 vuotta (keskihajonta 10,3). Vastaajat olivat olleet kaupungissa töissä keskimäärin 14,8 vuotta (keskihajonta 10,5).

⁵⁸ Perusaste: kansakoulu, peruskoulu, keskikoulu; Keskiaste: lukio, ammattikoulu; Alin korkea-aste: opisto; Alempi korkeakouluaste: ammattikorkeakoulu, alemmat yliopistotutkinnot; Ylempi korkeakoulututkinto: ylempät ammattikorkeakoulu- ja ylempät yliopistotutkinnot; Tutkijakoulutusaste: lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot (Tilastokeskus 2007a)

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma

Ikäryhmä	Osuus vastaajista (%)
Alle 25 vuotta	1,8
25-29 vuotta	6,7
30-34 vuotta	9,1
35-39 vuotta	10,1
40-44 vuotta	14,9
45-49 vuotta	16,8
50-54 vuotta	17,7
55-59 vuotta	15,2
Yli 60 vuotta	7,8

Kaupunkikohtaisesti vastausmäärät vaihtelivat vajaan tuhannen ja vajaan kolmen tuhannen välillä (taulukko 3). Koska täysin tarkkaa tietoa kyselyn kohderyhmästä kaupungeittain ei ole, kyselyn vastausprosentti on vain arvio. Vastausprosentti vaihteli kaupungeittain alle 10 ja 30 välillä. Koko aineiston osalta vastausprosentti on noin 15. Hankkeessa mukana olleiden kaupunkien henkilöstöstä vastausmäärä tekee 10,2 %.

Taulukko 3. Vastausmäärät kaupungeittain

Kaupunki	Vastausten määrä	Osuus henkilöstöstä (%)	Arvio vastausprosentista ⁵⁹
Espoo	1 027	7,6	9
Helsinki	1 413	3,7	7
Jyväskylä	1 044	21,0	21
Oulu	1 680	17,5	30
Tampere	979	5,9	7
Turku	2 830	20,1	26
Vantaa	1 936	16,7	29

Liitteessä 3 on verrattu kaupungeittain henkilöstön tietoja vastanneiden taustatietoihin. Vastaajien sukupuolijakauma oli varsin lähellä henkilöstön sukupuolijakaumaa. Samoin myös vastaajien keski-ikä oli varsin lähellä henkilöstön keski-ikää. Niiden kaupunkien osalta, joista oli saatavissa tietoa henkilöstön keskimääräisestä työskentelyajasta, kyselyyn vastanneet olivat työskennelleet hieman kauemmin kaupungissa kuin henkilöstö keskimäärin. Koulutusasteen osalta kyselyyn vastanneet poikkesivat kaupunkien henkilöstön koulutusjakaumasta. Kyselyyn vastanneista suuremmalla osalla oli korkeampi koulutus kuin henkilöstöllä keskimäärin ja vastaavasti perus- ja keskiasteen koulutuksen käyneitä henkilöitä vastasi kyselyyn suhteessa vähemmän, kuin henkilöstössä on. Vastaavasti eroja oli, kun verrattiin vastaajien hallintokuntajaottelua henkilöstön hallintokuntajaotteluun. Suhteessa enemmän vastauksia tuli virasto- ja hallintotyyppisistä hallintokunnista. Koulutusasteessa ja hallintokunnissa olevat poikkeamat tulee ottaa huomioon tulosten tarkastelussa.

Kyselyn kohderyhmänä oli siis hankkeessa mukana olevien kaupunkien henkilöstöstä ne, joilla on käytössään kaupungin sähköposti. Tulosten yleistettävyyttä koko kohdejoukkoon on vaikea arvioida,

⁵⁹ Vastausprosentti on laskettu suhteessa arvioon kaupunkien sähköpostiosoitteiden määrästä tai arvioon kaupungin intranetin käyttäjien määrästä.

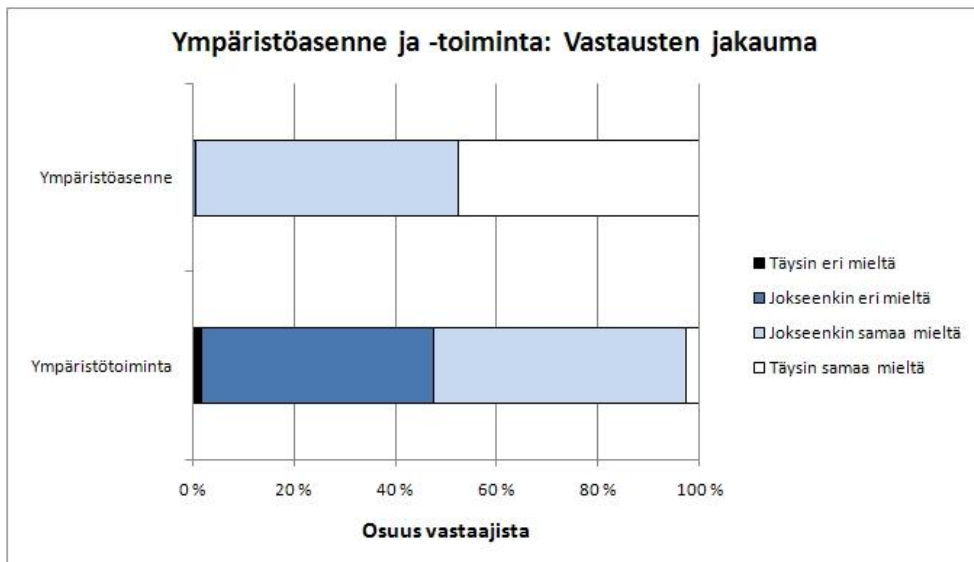
koska henkilötietoja ei voida eritellä sähköpostiosoitteen perusteella. Toisaalta voidaan ajatella, että sähköpostiosoitteita on kaupungeissa useammin korkeammin koulutetuilla kuin vähemmän koulutetuilla sekä vastaavasti useammin virastoissa työskentelevillä kuin suorittavaa työtä tekevillä. Näin ollen tuloksia voidaan pitää vähintäänkin suuntaa antavina koko kohderyhmän osalta ainakin niissä kaupungeissa, joissa vastausprosentti oli lähellä 30 %:ia.

4. YMPÄRISTÖASENTEET JA -TOIMINTA KUNNISSA

4.1 Ympäristöasenne ja -toiminta

Tässä kappaleessa tarkastellaan ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvojen tuloksia koko aineistosta. Lisäksi kappaleessa käydään koko aineiston osalta läpi yksittäisten väittämien vastausten jakaumaa. Ympäristöasennekeskiarvon muodosti yhdeksän osa-alueetta, joissa oli yhteensä 38 väittämää. Keskiarvo laskettiin ensin jokaiselle osa-alueelle ja lopullinen ympäristöasennekeskiarvo muodostui osa-alueiden keskiarvojen keskiarvona. Ympäristötoimintakeskiarvo puolestaan muodostui kahdesta osa-alueesta, joissa oli yhteensä 13 väittämää. Vastaavasti ympäristötoiminnan osalta keskiarvo laskettiin ensin osa-alueille ja näiden keskiarvojen keskiarvona saatiin ympäristötoimintakeskiarvo. Yleisesti ottaen kyselyyn vastaajilla oli hyvin positiiviset asenteet ympäristöasioita kohtaan. Samoin vastaajat olivat vastanneet ympäristötoimintaväittämiin varsin positiivisesti, vaikka näiden keskiarvot olivatkin hieman ympäristöasenteita alhaisemmat. Asteikkona tässä oli 1-4, jossa arvo 4 kuvaa ympäristön kannalta parasta tilannetta ja arvo 1 huonointa tilannetta. Suurimmassa osassa väittämiä ympäristön kannalta paras tilanne on ”täysin samaa mieltä” -vastausvaihtoehto. Niiden väittämien osalta, joissa paras vaihtoehto on ”täysin eri mieltä”, asteikko on käännetty.

Koko aineistosta laskettuna ympäristöasennekeskiarvo oli 3,44 (keskihajonta 0,28) ja ympäristötoimintakeskiarvo puolestaan 2,51 (keskihajonta 0,48). Ympäristöasenteiden osalta hajonta oli pientä ja lähes kaikki vastaajat olivatkin vähintään jokseenkin samaa mieltä ympäristöasenteita mittaavien väittämien kanssa (kuva 2). Ympäristötoiminnan osalta hajonta oli suurempaa. Hieman alle puolet vastaajista oli vähintään jokseenkin eri mieltä näiden väittämien kanssa.

Kuva 2. Ympäristöasenteiden ja ympäristötoiminnan vastausten jakauma

Kuvassa 3 on esitetty hankkeessa mukana olleiden kaupunkien ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvot. Erot kaupunkien välillä sekä ympäristöasennekeskiarvossa että ympäristötoimintakeskiarvossa olivat hyvin pieniä, vaikka erot olivatkin tilastollisesti erittäin merkitseviä⁶⁰. Keskiarvoa korkeampi ympäristöasennekeskiarvo oli Espoossa ja Jyväskylässä. Ympäristötoimintakeskiarvon osalta keskiarvoa korkeampi arvo oli Helsingissä, Jyväskylässä, Oulussa ja Tampereella.

Kuva 3. Kaupunkien ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvot

⁶⁰ Erot ympäristöasenteissa ja -toiminnassa kaupunkien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

Kyselyyn vastanneiden naisten ympäristöasennekeskiarvo oli 3,48 (keskihajonta 0,25) ja miesten 3,33 (keskihajonta 0,31). Vastaavasti kyselyyn vastanneiden naisten ympäristötoimintakeskiarvo oli 2,53 (keskihajonta 0,48) ja miesten 2,48 (keskihajonta 0,47).⁶¹ Eroja vastauksissa oli myös organisaatioaseman suhteen. Kyselyyn vastanneiden henkilöiden, jotka eivät toimineet esimiestehtävissä, ympäristöasennekeskiarvo oli 3,45 (keskihajonta 0,27) ja ympäristötoimintakeskiarvo oli 2,50 (keskihajonta 0,48). Kyselyyn vastanneilla esimiehillä vastaavat luvut olivat 3,40 (keskihajonta 0,29) ja 2,58 (keskihajonta 0,46).⁶²

Taulukossa 4 on esitetty ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvojakauma suhteessa vastaajien koulutusasteeseen. Suuria eroja eri ryhmien välillä ympäristöasenteissa ja -toiminnassa ei ollut. Koulutusasteen osalta suurin ympäristöasennekeskiarvo oli kyselyyn vastanneista henkilöistä niillä, jotka olivat saaneet tutkijakoulutuksen. Pienimmät arvot saivat kyselyyn vastanneista ne henkilöt, joilla oli keskiasteen tai alemman korkeakouluasteen koulutus. Ympäristötoiminnan osalta suurin arvo oli kyselyyn vastanneista henkilöillä, joilla oli perusasteen koulutus. Pienin arvo kyselyyn vastanneista puolestaan oli henkilöillä, joilla oli joko alempi tai ylempi korkeakoulututkinto.

Taulukko 4. Ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvon jakauma suhteessa vastaajien koulutusasteeseen

Koulutusaste	Ympäristöasenne ⁶³	Ympäristötoiminta ⁶⁴
Perusaste	3,46	2,66
Keskiaste	3,43	2,55
Alin korkea-aste	3,44	2,52
Alempi korkeakouluaste	3,43	2,48
Ylempi korkeakouluaste	3,44	2,48
Tutkijakoulutusaste	3,47	2,52

Eri ikäryhmien ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvot on esitetty taulukossa 5. Myöskään näiden ryhmien välillä ei ollut suuria eroja. Suurin ympäristöasennekeskiarvo oli kyselyyn vastanneista 50–54-vuotiailla ja pienin puolestaan alle 25-vuotiailla. Ympäristötoiminnan osalta puolestaan kyselyyn vastanneista vanhimmalla ikäryhmällä eli yli 60-vuotiailla oli suurin keskiarvo ja pienin nuorimmilla ikäryhmillä eli alle 35-vuotiailla.

⁶¹ Erot ympäristöasenteissa ja -toiminnassa sukupuolten välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

⁶² Erot ympäristöasenteissa ja -toiminnassa esimiesaseman suhteen olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

⁶³ Erot eri koulutusasteiden välillä olivat tilastollisesti melkein merkitseviä (p=0,025)

⁶⁴ Erot eri koulutusasteiden välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

Taulukko 5. Ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvot ikäryhmittäin

Ikäryhmä	Ympäristöasenne ⁶⁵	Ympäristötoiminta ⁶⁶
Alle 25 vuotta	3,35	2,38
25–29 vuotta	3,41	2,38
30–34 vuotta	3,41	2,38
35–39 vuotta	3,41	2,42
40–44 vuotta	3,44	2,45
45–49 vuotta	3,46	2,51
50–54 vuotta	3,47	2,60
55–59 vuotta	3,46	2,64
Yli 60 vuotta	3,41	2,65

Kaupungilla työskentelyajan suhteen keskiarvojen jakauma on esitetty taulukossa 6. Suurin ympäristöasennekeskiarvo oli kyselyyn vastanneilla henkilöillä, jotka olivat olleet kaupungissa töissä 15–29 vuotta. Suurin ympäristötoimintakeskiarvo oli kyselyyn vastanneilla henkilöillä, jotka olivat olleet töissä yli 30 vuotta. Pienin puolestaan henkilöillä, jotka olivat olleet töissä 3-4 vuotta.

Taulukko 6. Ympäristöasenne- ja toimintakeskiarvon jakauma työskentelyajan suhteen

Työskentelyaika	Ympäristöasenne ⁶⁷	Ympäristötoiminta ⁶⁸
Alle 3 vuotta	3,44	2,44
3–4 vuotta	3,41	2,41
5–9 vuotta	3,42	2,45
10–14 vuotta	3,43	2,50
15–19 vuotta	3,46	2,51
20–24 vuotta	3,46	2,58
25–29 vuotta	3,46	2,60
Yli 30 vuotta	3,43	2,65

Kuvissa 4 ja 5 on esitetty koko aineistosta lasketut väittämäkohtaiset keskiarvot. Väittämät on lueteltu vastausten keskiarvon mukaisessa suuruusjärjestyksessä. Näissä kuvissa kaikki vastaukset on esitetty niin, että ympäristön kannalta paras vastaus on saanut neljä pistettä. Käännetty väittämät on merkitty tähdellä (*). Yksittäisten väittämien keskiarvot vaihtelevat noin kahdesta noin neljään. Suurimmat keskiarvot ovat yleisiä ympäristöasenteita mittaavissa väittämässä, kuten luonnon merkitys -osa-alueen väittämässä. Pienimmät arvot ovat väittämässä, jotka mittaavat yksilön omaa toimintaa ympäristöasioissa.

⁶⁵ Erot eri ikäryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

⁶⁶ Erot eri ikäryhmien välillä olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

⁶⁷ Erot työskentelyajan suhteen olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

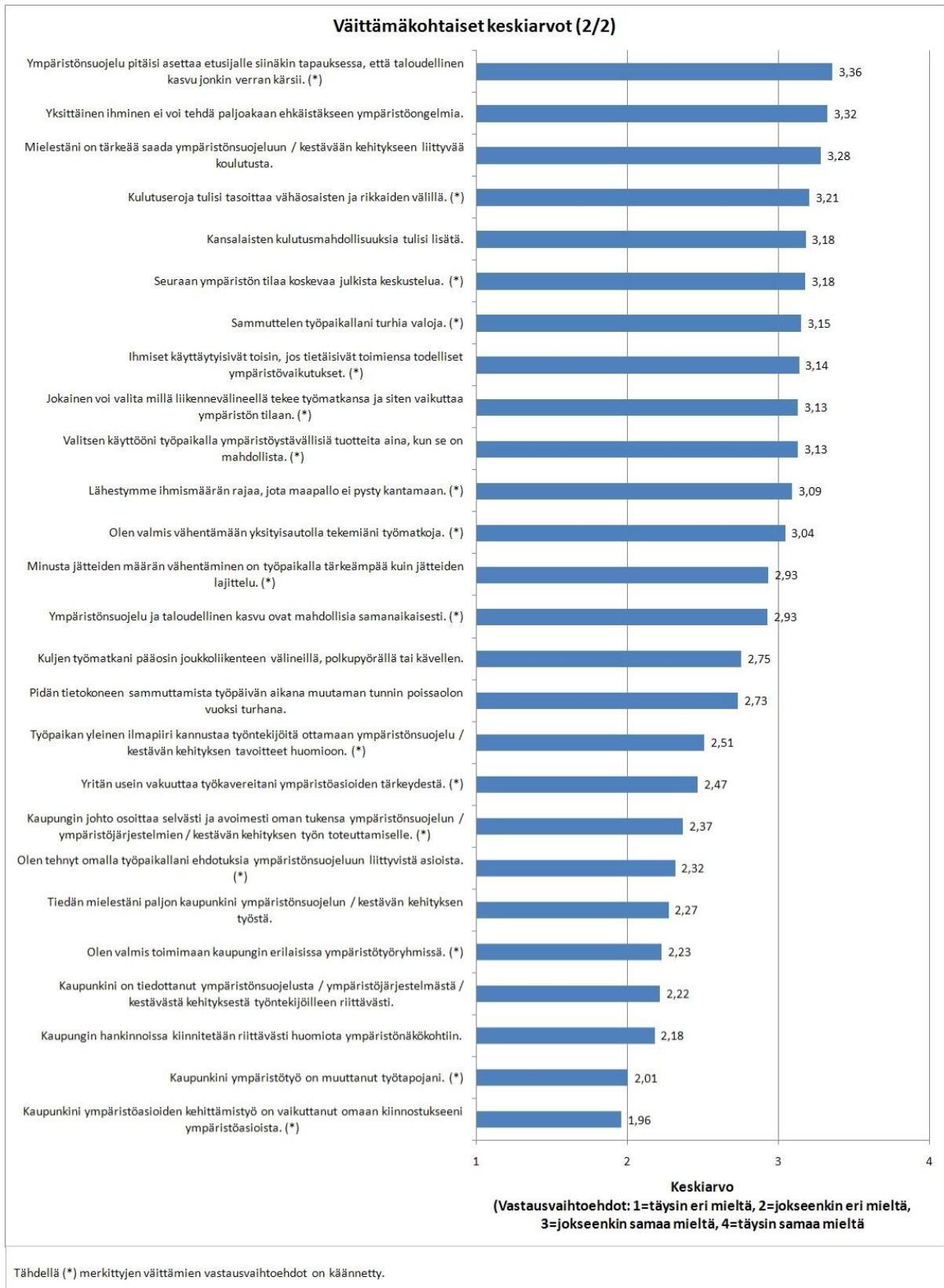
⁶⁸ Erot työskentelyajan suhteen olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

Väittämäkohtaiset keskiarvot (1/2)

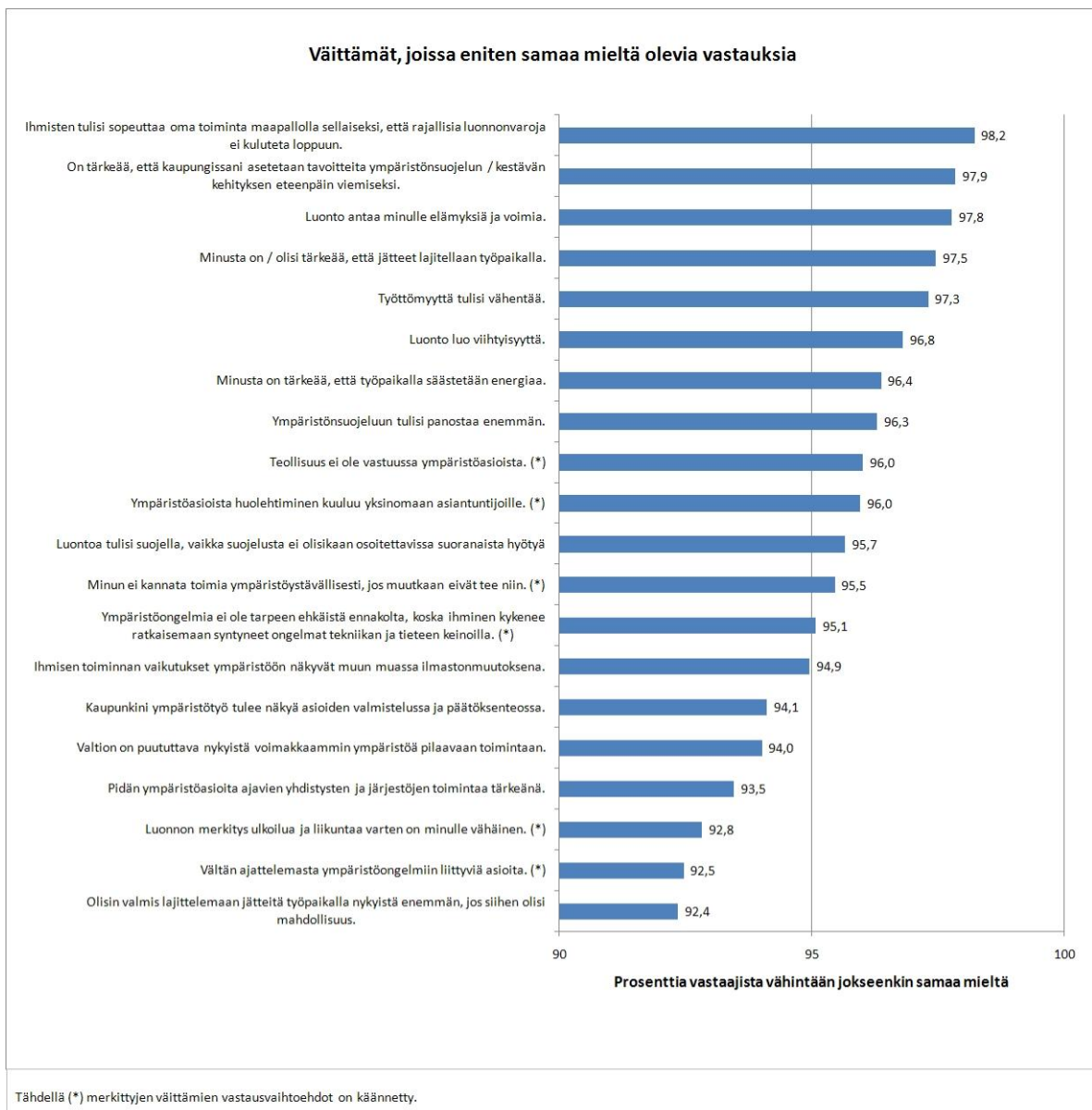
Tähdellä (*) merkittyjen väittämien vastausvaihtoehdot on käännetty.

Kuva 4. Koko aineiston väittämäkohtaiset keskiarvot (ensimmäiset 25 väittämää)

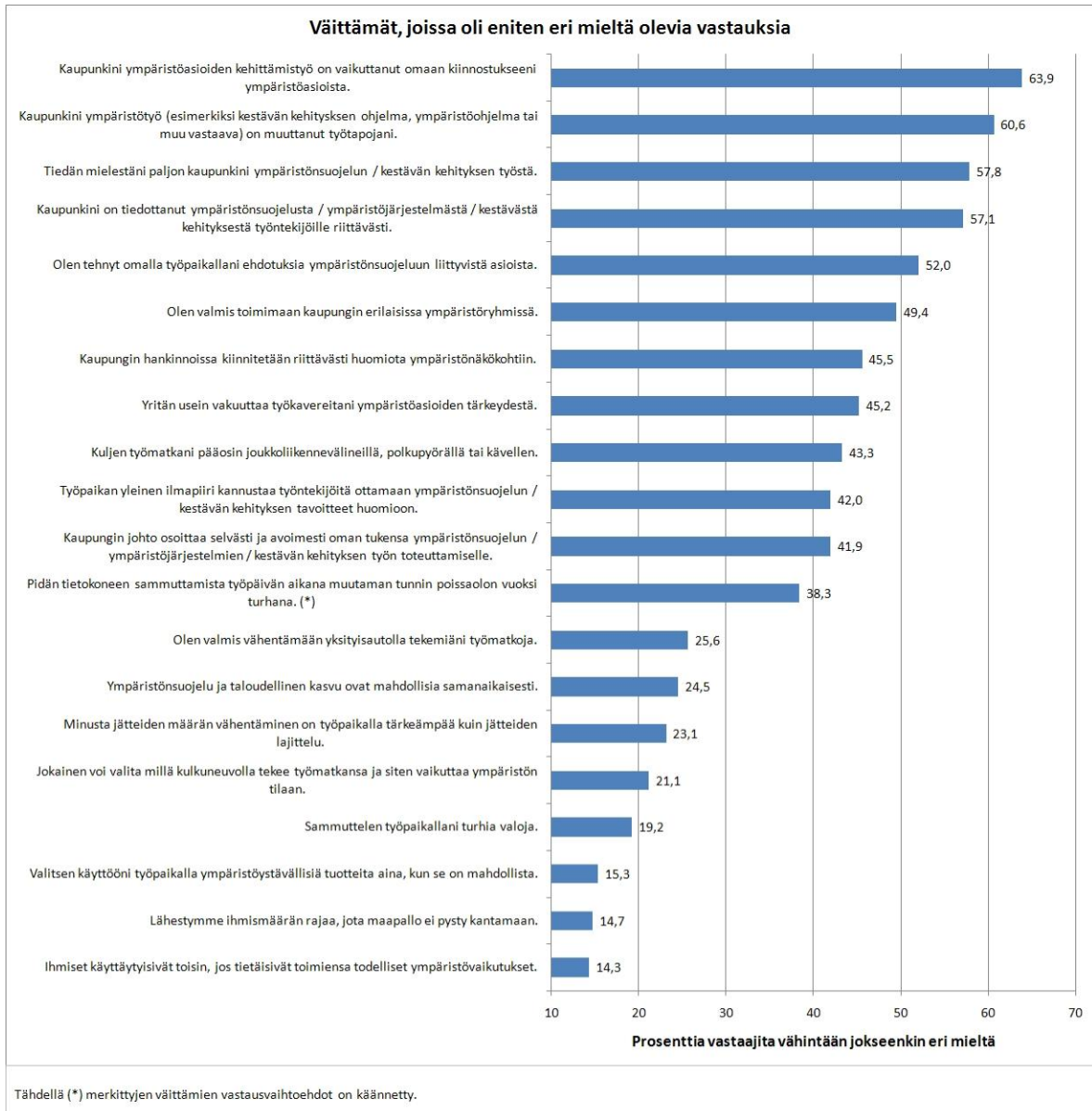

Kuva 5. Koko aineiston väittämäkohtaiset keskiarvot (lopun 26 väittämää)

Kuvissa 6 ja 7 on esitetty 20 väittämää, joissa oli eniten samaa tai eri mieltä olevia vastauksia. Näissäkin kuvaajissa käännetty väittämät on merkitty tähdellä (*). Kuvassa 6 on lueteltu 20 väittämää, joissa oli eniten samaa mieltä olevia vastauksia. Kuvassa olevat prosenttiosuudet pitävät sisällään sekä täysin samaa mieltä että jokseenkin samaa mieltä olleet vastaukset. Eniten samaa mieltä vastaajat olivat niin sanottujen yleisiä ympäristöasenteita mittaavien väittämien kanssa. Toisaalta tässä ryhmässä on myös väittämiä, jotka mittasivat asenteita kaupungeissa tehtävää ympäristötyötä kohti. Kuvassa 7 puolestaan on lueteltu 20 väittämää, joissa on eniten eri mieltä olevia vastauksia. Kuvassa olevat prosenttiosuudet pitävät sisällään sekä täysin eri mieltä että jokseenkin eri mieltä olleet vastaukset. Vastaajat olivat eniten eri mieltä väittämien kanssa, jotka mittasivat vastaajien omaa toimintaa ympäristöasioissa.

Kuva 6. Väittämät, joiden suhteen suurin osa vastaajista oli vähintäänkin jokseenkin samaa mieltä

Kuva 7. Väittämät, joiden suhteen suurin osa vastaajista oli vähintäänkin jokseenkin eri mieltä

Taulukkoon 7 on koottu kymmenen väittämää, joissa en osaa sanoa -vastauksia kertyi eniten. Suurin osa näistä väittämistä käsittelee kaupungissa tehtävää ympäristötyötä. Vain yksi väittämistä käsittelee yleisiä ympäristöasenteita. Väittämäkohtainen suuri en osaa sanoa -vastauksien osuus kuvastaa usein sitä, että väittämää on ollut hankala ymmärtää tai vastaajalla ei ole riittävästi tietoa arvioida väittämää. Väittämäkohtaisesti tyhjiä vastauksia ei ollut annettu paljon. Eniten tyhjiä vastauksia tuli väittämään ”Luonto luo viihtyisyyttä”. Tässäkin väittämässä tyhjiä vastauksia oli vain kolme prosenttia annetuista vastauksista. Tarkemmin näiden väittämien merkitystä jatkossa osana kyselyä on arvioitu luvussa 6 Ympäristöasenteiden ja -toiminnan selvittäminen jatkossa.

Taulukko 7. Väittämät, joissa oli eniten en osaa sanoa -vastauksia

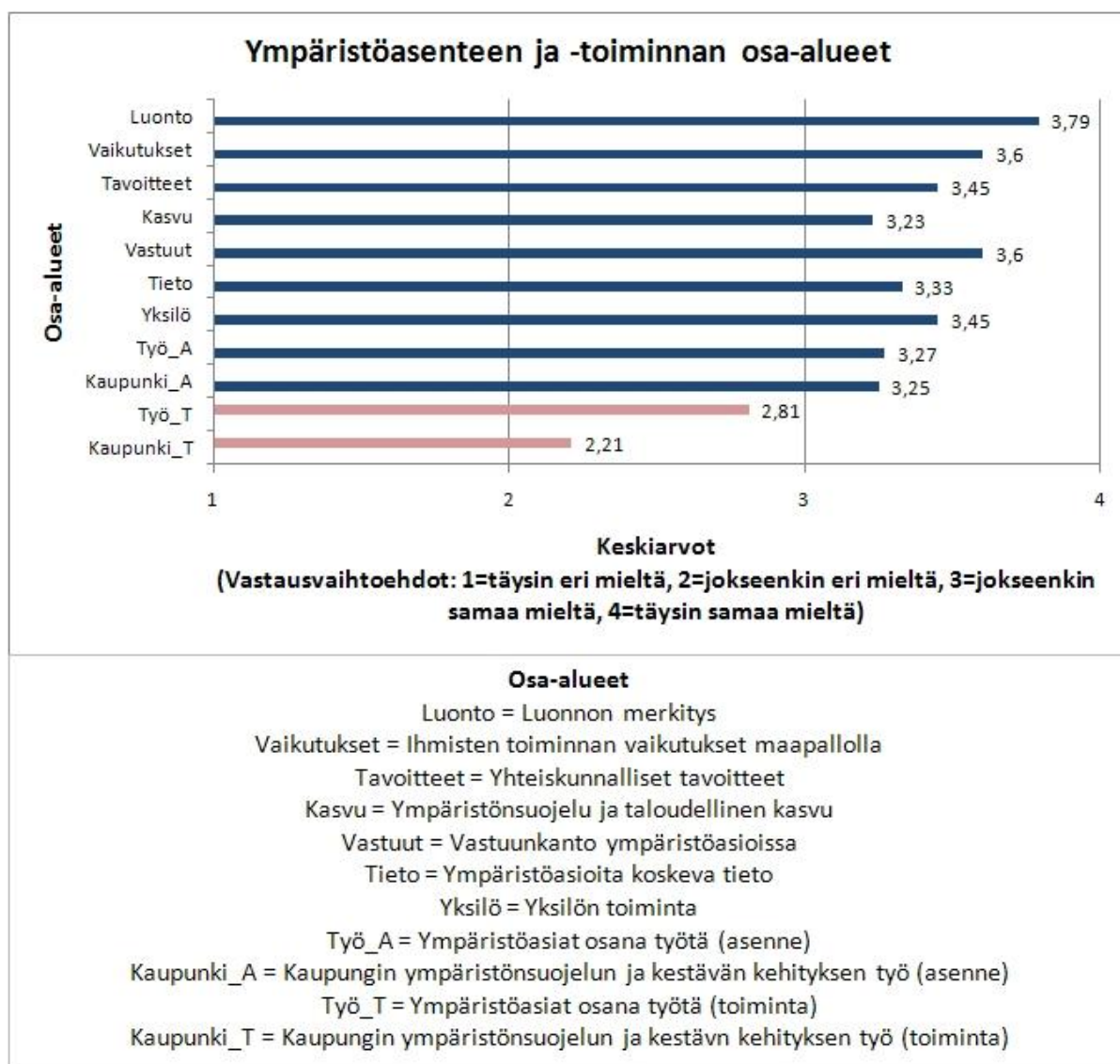
Väittämä	En osaa sanoa (%)
Kaupungin hankinnoissa kiinnitetään riittävästi huomiota ympäristönäkökohtiin.	33,1
Kaupungin johto osoittaa selvästi ja avoimesti oman tukensa ympäristönsuojelun / ympäristöjärjestelmien / kestävän kehityksen työn toteuttamiselle.	27,3
Olen valmis toimimaan kaupungin erilaisissa ympäristöryhmissä.	18,5
Kaupunkini ympäristötyö (esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelma, ympäristöohjelma tai muu vastaava) on muuttanut työtapojani.	17,0
Kaupunkini ympäristöasioiden kehittämistyö on vaikuttanut omaan kiinnostukseeni ympäristöasioista.	15,0
Kaupunkini on tiedottanut ympäristösuojelusta / ympäristöjärjestelmästä / kestävän kehityksestä työntekijöille riittävästi.	14,4
Lähestymme ihmismäärän rajaa, jota maapallo ei pysty kantamaan.	13,1
Työpaikan yleinen ilmapiiri kannustaa työntekijöitä ottamaan ympäristönsuojelun / kestävän kehityksen tavoitteet huomioon.	11,6
Yritän usein vakuuttaa työkaveritani ympäristöasioiden tärkeydestä.	10,1
Valitsen käyttööni työpaikalla ympäristöystävällisiä tuotteita aina, kun se on mahdollista.	9,7

4.2 Ympäristöasenteen ja -toiminnan osa-alueet

Ympäristöasenteiden keskiarvo muodostui yhdeksästä osa-alueesta, jotka olivat luonnon merkitys (Luonto), ihmisten toiminnan vaikutukset maapallolla (Vaikutukset), yhteiskunnalliset tavoitteet (Tavoitteet), ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu (Kasvu), vastuunkanto ympäristöasioissa (Vastuut), ympäristöasioita koskeva tieto (Tieto), yksilön toiminta (Yksilö), ympäristöasiat osana työtä, asenne (Työ_A) sekä kaupungin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ, asenne (Kaupunki_A). Vastaavasti ympäristötoiminta muodostui kahdesta osa-alueesta, jotka olivat ympäristöasiat osana työtä, toiminta (Työ_T) sekä kaupungin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ, toiminta (Kaupunki_T). Tässä kappaleessa esitellään näiden osa-alueiden keskiarvot sekä käsitellään niitä eroja, joita tutkimukseen osallistuneiden kaupunkien välillä oli. Asteikkona tässä oli 1-4, jossa arvo 4 kuvaa ympäristön kannalta parasta tilannetta ja arvo 1 huonointa tilannetta. Suurimassa osassa väittämiä ympäristön kannalta paras tilanne on ”täysin samaa mieltä” -vastausvaihtoehto. Niiden väittämien osalta, joissa paras vaihtoehto on ”täysin eri mieltä”, asteikko on käännetty. Tilastollisesti tarkasteltuna kaupunkien väliset erot olivat erittäin merkitseviä ($p=0,000$) seuraavien osa-alueiden kohdalla: Luonto, Tavoitteet, Tieto, Työ_A, Kaupunki_A, Työ_T ja Kaupunki_T. Merkitseviä eroja oli osa-alueissa Vaikutukset ($p=0,002$), Kasvu ($p=0,001$) sekä Vastuu ($p=0,001$). Yksilö-osa-alueen osalta erot olivat melkein merkitseviä ($p=0,047$).

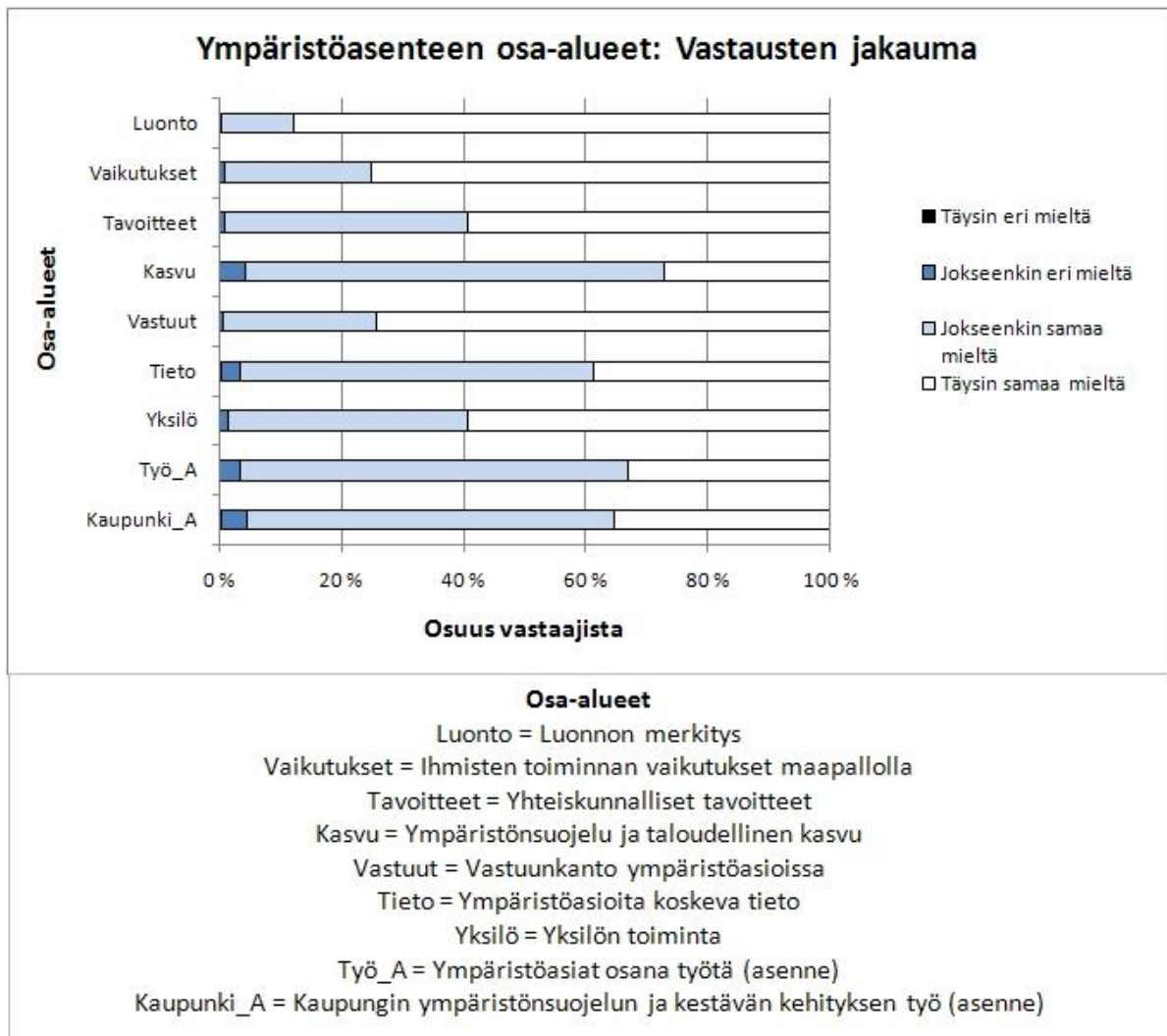
Ympäristöasenteen ja ympäristötoiminnan muodostaneiden osa-alueiden keskiarvot näkyvät kuvassa 8. Ympäristöasenteet ovat kuvassa sinisenä palkkeina ja ylimpinä, ympäristötoiminta puolestaan punaisina palkkeina ja alimpina. Ympäristöasenteiden osalta suurimman arvon sai luonnon merkitystä mittaava osa-alue ja pienimmän arvon ympäristönsuojelun ja taloudellisen kasvun suhdetta mit-

taava osa-alue. Ympäristötoiminnan osatekijöiden keskiarvot olivat pienemmät kuin ympäristöasenteiden osatekijöiden. Ympäristöasenteiden osatekijöiden keskiarvojen hajonta oli pientä (0,31-0,46). Ympäristötoiminnan osa-alueiden keskiarvojen hajonta oli suurempaa (0,59-0,62).

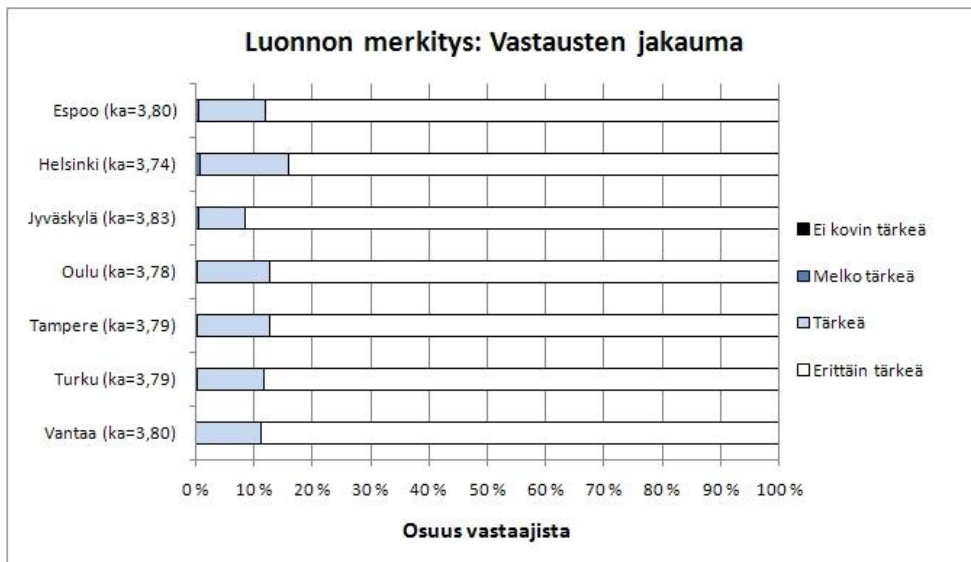
Kuva 8. Ympäristöasenteen ja -toiminnan osa-alueet

Kuvassa 9 on esitetty ympäristöasenteen muodostavien osa-alueiden vastausten jakaumat. Näissä osa-alueissa lähes kaikki vastaajat ovat olleet vähintään jokseenkin samaa mieltä väittämien kanssa. Vaihtelua on sen suhteen, ovatko vastaajat olleet täysin vai jokseenkin samaa mieltä. Esimerkiksi luonnon merkitys -osa-alueen kohdalla suurin osa vastaajista on ollut täysin samaa mieltä tähän liittyvien väittämien kanssa. Taas ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu -osa-alueen kohdalla suurin osa vastaajista on ollut vain jokseenkin samaa mieltä tähän liittyvien väittämien kanssa.

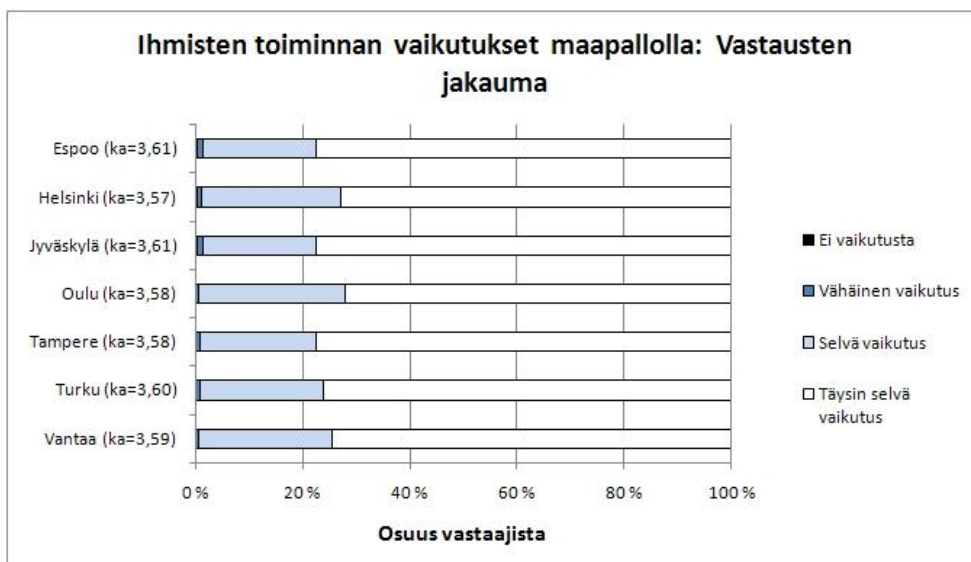
Kuva 9. Ympäristöasenteen osa-alueiden vastausten jakauma

Kuvissa 10–18 ja 20–21 on esitetty ympäristöasenteiden ja -toiminnan osa-alueiden kohdalta kaupungeittain vastausten jakauma ja keskiarvot. Kuvat 10–18 käsittelevät ympäristöasenteeseen liittyviä osa-alueita sekä kuvat 20 ja 21 ympäristötoimintaan liittyviä osa-alueita. Kuvassa 10 on esitetty luonnon merkitys -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot kaupungeittain. Luonnon merkitys -osa-alueen tavoitteena oli selvittää, mitä luonto merkitsee vastaajalle. Väittämällä selvitettiin luonnon merkitystä itseisarvona sekä virkistäytymiskohteena. Tässä osa-alueessa oli yhteensä neljä väitettä. Keskiarvoa suurempi luonnon merkityksen arvo oli Espoossa, Jyväskylässä ja Vantaalla. Vastaukset jakautuivat eri vastausvaihtoehtoihin eri kaupungeissa varsin samalla tavalla.

Kuva 10. Vastaukset luonnon merkitys -osa-alueessa kaupungeittain

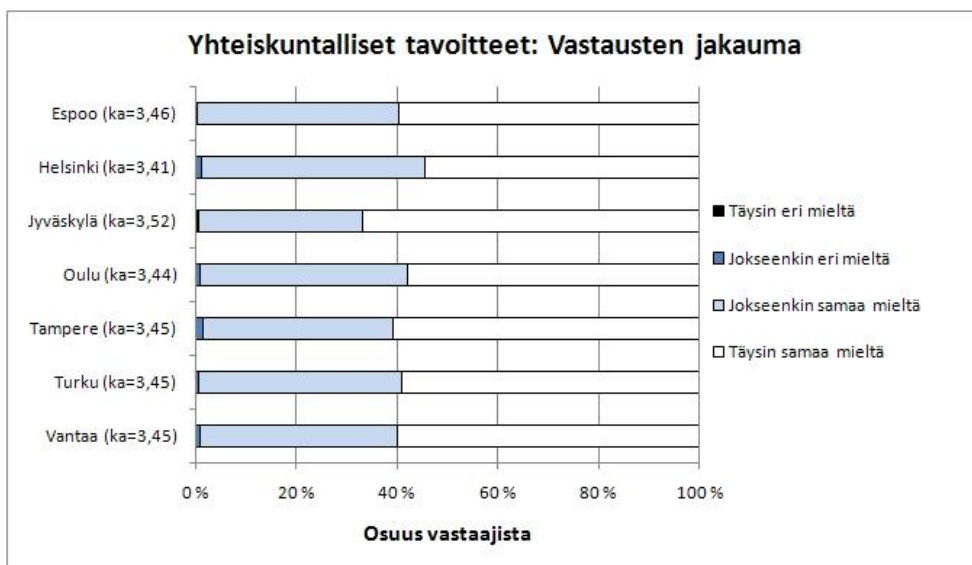
Kuvassa 11 on esitetty ihmisten toiminnan vaikutukset maapallolla -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot kaupungeittain. Tämän osa-alueen tarkoituksena oli selvittää vastaajien asenteita ihmisten toiminnan ja ympäristövaikutusten välillä. Väittämät käsittelivät esimerkiksi väestön kasvun ja kulutuksen ympäristövaikutuksia. Tässä osa-alueessa väittämiä oli yhteensä neljä. Keskiarvoa korkeampi tulos oli Espoossa, Jyväskylässä ja Tampereella. Vastaukset jakautuivat eri vastausvaihtoehtoihin eri kaupungeissa varsin samalla tavalla.

Kuva 11. Vastaukset ihmisten toiminnan vaikutukset -osa-alueessa kaupungeittain

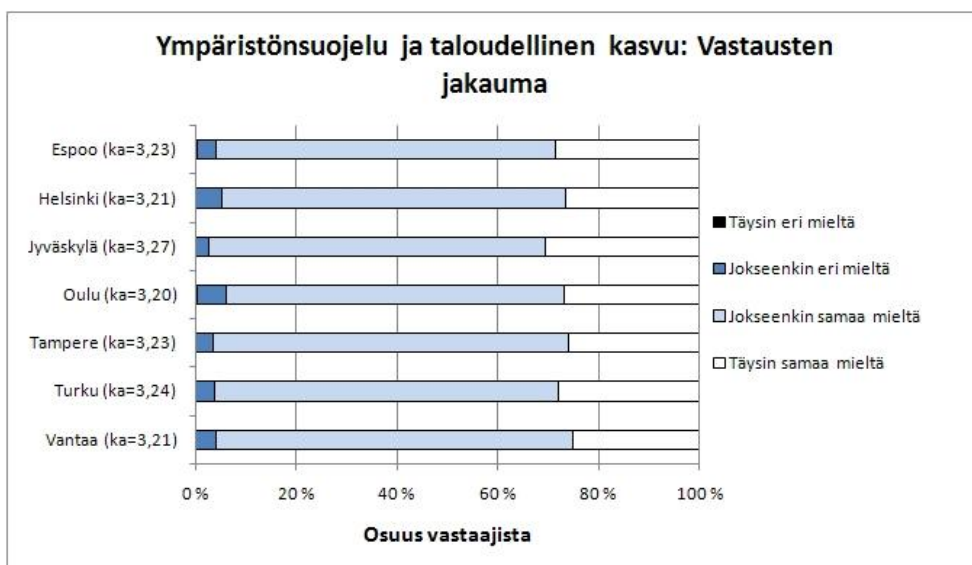
Kuvassa 12 on esitetty yhteiskunnalliset tavoitteet -osa-alueen vastausten jakauma sekä keskiarvot kaupungeittain. Yhteiskunnalliset tavoitteet -osa-alueessa oli lueteltu neljä tavoitetta, joihin vastaajien piti ottaa kantaa. Tavoitteet käsittelivät kuluttamista, kulutuseroja, ympäristönsuojelua ja työt-

tömyyttä. Keskiarvoa korkeampi tulos tässä osa-alueessa oli Espoossa ja Jyväskylässä. Kaupunkien välillä ei vastausvaihtoehtojen jakaumassa ollut suuria eroja.

Kuva 12. Vastaukset yhteiskunnalliset tavoitteet osa-alueessa kaupungeittain

Kuvassa 13 on esitetty ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot kaupungeittain. Tässä osa-alueessa vastaajien piti ottaa kantaa ympäristönsuojelun ja taloudellisen kasvun välisiin suhteisiin. Erilaisia suhteita oli kuvattu kolme. Tässä osa-alueessa keskiarvoa korkeampi tulos oli Jyväskylässä ja Turussa. Erot vastausvaihtoehtojakaumissa eivät olleet suuria kaupunkien välillä. Jyväskylässä tosin oli hieman muita kaupunkeja enemmän vähintäänkin jokseenkin samaa mieltä olevia vastauksia.

Kuva 13. Vastaukset ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu -osa-alueessa kaupungeittain

Kuvassa 14 on esitetty vastuu ympäristöasioissa -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot kaupungeittain. Tässä osa-alueessa oli neljä väittämää, joiden avulla selvitettiin vastaajien näkemyksiä eri tahojen vastuusta ympäristöasioissa. Tahoina mainittiin teollisuus, asiantuntijat, valtio ja yksittäiset ihmiset. Keskiarvoa korkeampi tulos oli vain Jyväskylässä. Tässä osa-alueessa vastausten jakauma eri vaihtoehtojen välillä oli kaupungeissa varsin samanlainen.

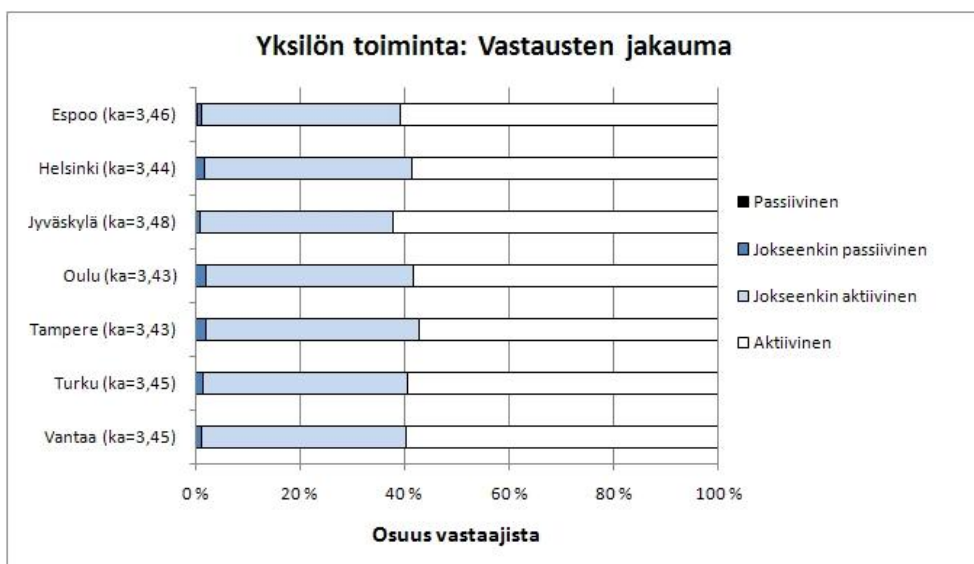
Kuva 14. Vastaukset vastuunkanto ympäristöasioissa -osa-alueessa kaupungeittain

Kuvassa 15 puolestaan on esitetty ympäristöasioita koskeva tieto -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot kaupungeittain. Tässä osa-alueessa oli väittämiä, joiden avulla selvitettiin vastaajien näkemyksiä ympäristöä koskevan tiedon merkityksestä. Vastaajien piti arvioida tietoa ympäristönsuojelun toimenpiteiden taustalla, tietoa ohjaamassa ihmisten toimintaa sekä tietoa tiedotusvälineissä. Jyväskylän keskiarvo oli muita kaupunkeja korkeampi. Helsingissä vastaajat muita useammin epäilivät tiedon merkitystä. Jyväskylässä puolestaan vastaajat pitivät tiedon merkitystä muita tärkeämpänä.

Kuva 15. Vastausten jakauma ympäristöasioita koskeva tieto -osa-alueessa kaupungeittain

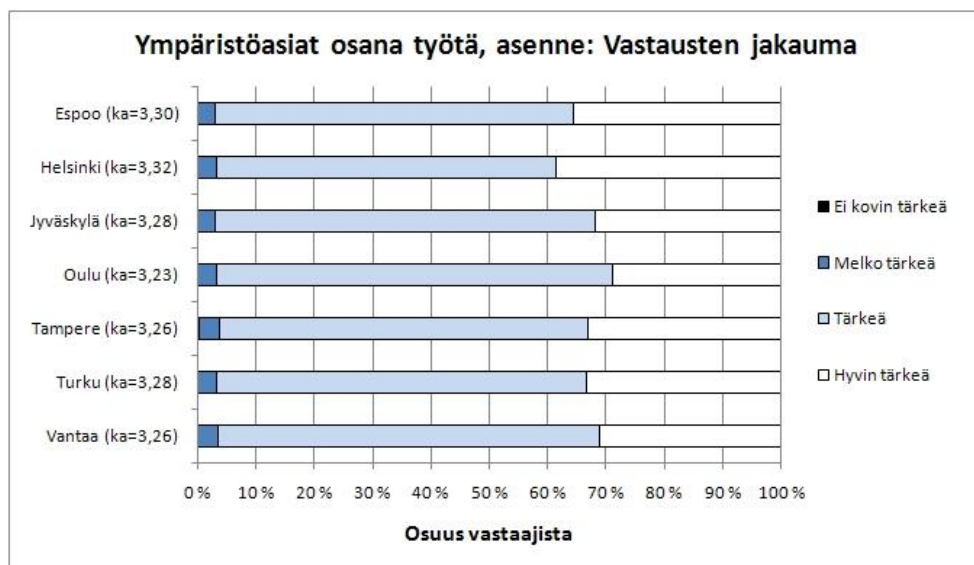
Yksilön toiminta -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot on esitetty kuvassa 16. Tämän osa-alueen väittämällä selvitettiin vastaajien toimintaa yleisesti ympäristöasioihin liittyen. Väittämät käsittelivät esimerkiksi ympäristöasioiden seuraamista sekä ympäristöryhmien arvostusta. Väittämiä oli yhteensä neljä. Keskiarvoa korkeampi tulos oli Espoossa ja Jyväskylässä. Tässä osa-alueessa vastausten jakauma eri vaihtoehtojen välillä oli kaupungeissa varsin samanlainen.

Kuva 16. Vastaukset yksilön toiminta osa-alueessa kaupungeittain

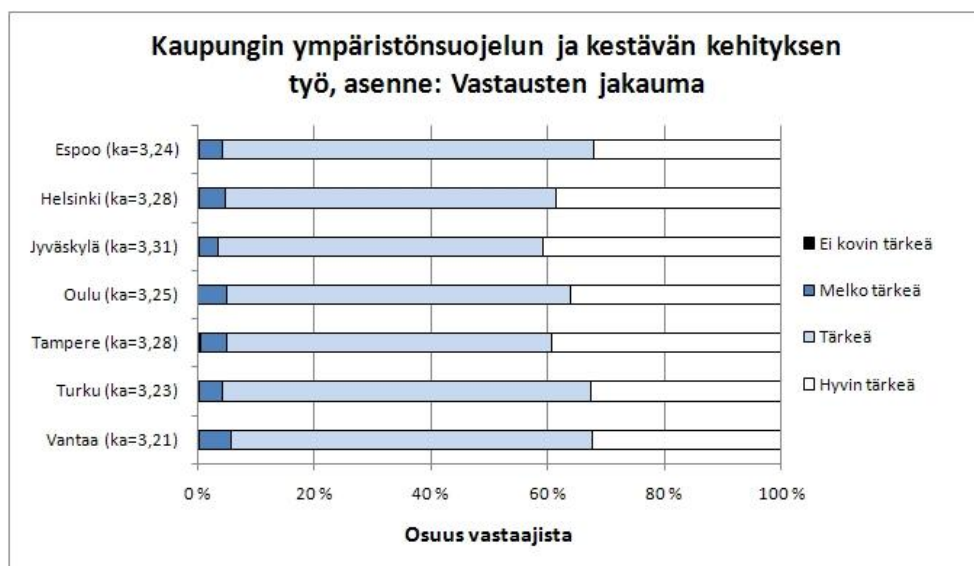
Kuvassa 17 on esitetty ympäristöasiat osana työtä, asenne -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot kaupungeittain. Tässä osa-alueessa oli väittämiä, joilla selvitettiin vastaajien asennoitumista ympäristöasioihin osana työtehtäviä. Väittämiä oli seitsemän. Keskiarvoon verrattuna korkeampi

tulos oli Espoossa, Helsingissä, Jyväskylässä ja Turussa. Tässä osa-alueessa vastausten jakauma eri vaihtoehtoihin oli kaupungeissa varsin samanlainen.

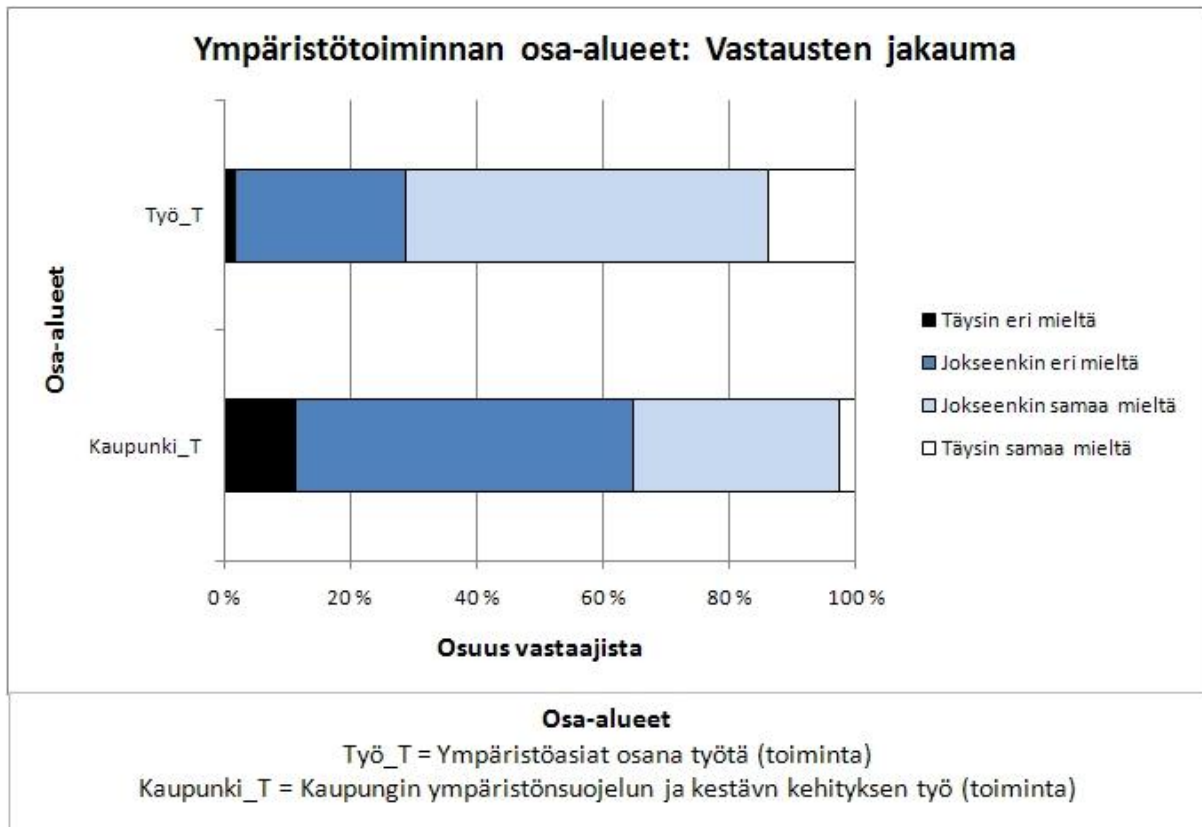
Kuva 17. Vastaukset ympäristöasiat osana työtä, asenne -osa-alueessa kaupungeittain

Ympäristöasenteisiin liittyvän viimeisen osa-alueen, kaupungin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ, asenne; kaupunkikohtaiset vastausten jakauma ja keskiarvot on esitetty kuvassa 18. Tämän osa-alueen väittämien avulla selvitettiin vastaajien asennoitumista kaupungin tekemää ympäristönsuojelu- tai kestävän kehityksen työtä kohtaan. Väittämiä tässä oli yhteensä viisi. Keskiarvoa suurempi tulos oli Helsingissä, Jyväskylässä ja Tampereella. Tässä osa-alueessa vastausten jakauma eri vaihtoehtojen välillä oli kaupungeissa varsin samanlainen.

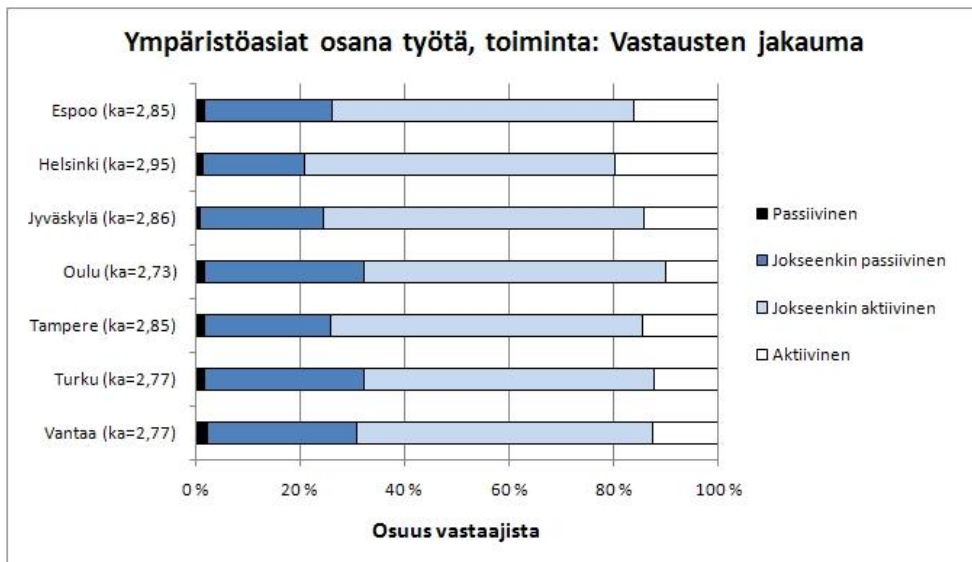
Kuva 18. Vastaukset kaupungin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ, asenne -osa-alueessa kaupungeittain

Ympäristötoimintaa mitattiin siis kahdella osa-alueella. Kuvassa 19 on esitetty ympäristötoiminnan muodostaneiden osa-alueiden vastausten jakauma. Ympäristöasiat osana työtä -osa-alueessa kaksi kolmesta vastaajasta oli vähintäänkin jokseenkin samaa mieltä tähän liittyvien väittämien kanssa. Kaupungin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen -osa-alueen kohdalla vähintään jokseenkin samaa mieltä väittämien kanssa oli enää vain noin kolmasosa vastaajista.

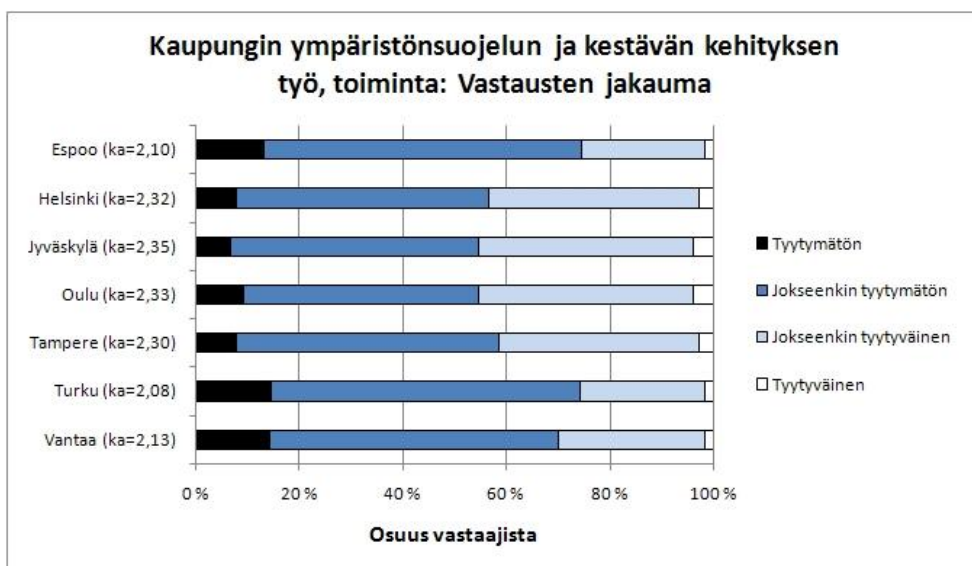
Kuva 19. Ympäristötoiminnan osa-alueiden vastausten jakauma

Kuvassa 20 on esitetty ympäristöasiat osana työtä, toiminta -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot. Tämän osa-alueen avulla selvitettiin sitä, miten vastaajat ottavat ympäristöasiat huomioon osana työtehtäviään. Väittämiä tässä osa-alueessa oli yhteensä seitsemän. Keskiarvoja korkeammat tulokset olivat Espoossa, Helsingissä, Jyväskylässä ja Tampereella. Helsingissä oli muita kaupunkeja vähemmän vähintäänkin jokseenkin passiivisia toimijoita.

Kuva 20. Vastaukset ympäristöasiat osana työtä, toiminta -osa-alueessa kaupungeittain

Kaupungin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ, toiminta -osa-alueen vastausten jakauma ja keskiarvot on esitetty kuvassa 21. Tämän osa-alueen väittämien avulla selvitettiin vastaajien mielipiteitä kaupungissa tehdystä ympäristönsuojelu- ja/tai kestävän kehityksen työstä. Väittämiä tässä oli yhteensä kuusi. Tässä osa-alueessa keskiarvoa korkeampi tulos oli Helsingissä, Jyväskylässä ja Oulussa. Espoossa ja Turussa lähes kolme neljästä vastaajasta oli vähintäänkin jokseenkin tyytymättömiä kaupungissaan tehtyyn ympäristötyöhön. Vantaalla tyytymättömiä vastaajia oli noin kaksi kolmesta. Muissa kaupungeissa vastaukset menivät suurin piirtein tasan tyytymättömien ja tyytyväisten kanssa. Verrattuna muihin kyselyn osa-alueisiin tässä osa-alueessa vastaajat olivat kaikkien tyytymättömiä.

Kuva 21. Vastaukset kaupungin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen, toiminta -osa-alueessa kaupungeittain

Yhteenvedon voidaan sanoa, että yleisesti eri kaupunkien väliset erot keskiarvoissa myös osa-alueiden perusteella tarkasteltuna olivat hyvin pienet. Jyväskylän keskiarvot olivat 11 osa-alueessa keskiarvoa korkeampia. Espoon vastaukset olivat kuudessa osa-alueessa ja Helsingin neljässä osa-alueessa keskiarvoa korkeampia. Kun tarkasteltiin vastausvaihtojen jakaumaa, olivat erot myös hyvin pienet eri kaupunkien välillä. Suurimmat erot olivat viimeisessä osa-alueessa, jossa eniten eri mieltä olevia oli Espoossa, Turussa ja Vantaalla.

4.3 Erot ympäristöasenteissa ja -toiminnassa kaupunkien sisällä

Tässä kappaleessa tarkastellaan, millaisia eroja ympäristöasenne- ja -toimintakeskiarvoissa oli kaupunkien sisällä, kun verrataan eri vastaajaryhmien vastauksia. Liitteessä 5 on esitetty tarkemmin keskiarvot suhteessa eri taustamuuttujiin. Liitteeseen on myös merkitty erojen tilastollinen merkitsevyystaso. Taustamuuttujista tässä tarkastellaan sukupuolta, esimiesasemaa, koulutustasoa, ikää sekä työskentelyaikaa kaupungissa. Yleisesti voidaan sanoa, että myös kaupunkien sisällä erot eri vastaajaryhmien välillä olivat pieniä, vaikka erot olivatkin monesti tilastollisesti merkitseviä.

Espoon vastauksissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja seuraavissa taustamuuttujissa: sukupuoli (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), esimiesasema (ympäristötoiminta), ikä (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta) ja työskentelyaika (ympäristötoiminta). Kyselyyn vastanneet naiset olivat sekä ympäristömyönteisempiä että suhtautuivat ympäristötoimintaan kyselyyn vastanneita miehiä myönteisemmin. Espoossa kyselyyn vastanneet henkilöt, jotka toimivat esimiesasemassa, suhtautuivat ympäristötoimintaan muita vastaajia positiivisemmin. Iän suhteen eroja oli sekä ympäristöasennekeskiarvoissa että ympäristötoimintakeskiarvoissa. Ympäristöasenteiden osalta myönteisimmin suhtautuivat 45–49- ja 50–54 -vuotiaat ja kielteisimmän 25–29 -vuotiaat. Ympäristötoimintaan positiivisimmin suhtautuivat vanhimmat kyselyyn vastaajat ja negatiivisimmin 35–39 -vuotiailla. Työskentelyajan suhteen tarkasteltuna Espoossa negatiivisimmin ympäristötoimintaan suhtautuivat lyhyimmän aikaa työskennelleet ja positiivisimmin kauuten työskennelleet.

Helsingin vastauksissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja seuraavien taustamuuttujien osalta: sukupuoli (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), esimiesasema (ympäristöasenteet), ikä (ympäristötoiminta) sekä työskentelyaika (ympäristötoiminta). Myös Helsingissä kyselyyn vastanneiden naisten sekä ympäristöasenteet että asennoituminen ympäristötoimintaa oli miehiä positiivisempaa. Helsingin esimiesten ympäristöasenteet olivat negatiivisemmat kuin muiden. Kun vastauksia tarkasteltiin iän suhteen, myönteisimmin ympäristötoimintaan suhtautuivat 25–29 ja 45–49-vuotiaat ja kielteisimmän 30–34 ja 35–39-vuotiaat. Työskentelyajan suhteen ympäristötoimintaan myönteisimmin suhtautuivat 5-9 vuotta työskennelleet ja kielteisimmän 10–14 vuotta työskennelleet.

Jyväskylän vastauksissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja seuraavien taustamuuttujien suhteen: sukupuoli (ympäristöasenteet), esimiesasema (ympäristötoiminta), koulutusaste (ympäristötoiminta), ikä (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta) ja työskentelyaika (ympäristötoiminta). Jyväskylässä

kyselyyn vastanneiden naisten ympäristöasenteet olivat miehiä positiivisemmat. Esimiesten asenteet ympäristötoimintaa kohtaan olivat positiivisemmat kuin muiden vastaajien. Jyväskylässä eroja oli myös koulutusasteen kautta tarkasteltuna. Positiivisimmin ympäristötoimintaan suhtautuivat henkilöt, joilla oli perusasteen koulutus ja kielteisimmin henkilöt, joilla oli ylempi korkeakoulututkinto. Iän suhteen tarkasteltuna myönteisimmät ympäristöasenteet olivat 50–54 ja 55–59-vuotiailla ja negatiivisimmat nuorimmilla vastaajilla. Ympäristötoimintaan positiivisimmin suhtautuivat 55–59-vuotiaat ja negatiivisimmin 30–34 ja 35–39-vuotiaat. Työskentelyajan suhteen positiivisimmin ympäristötoimintaan suhtautuivat henkilöt, jotka olivat työskennelleet kaupungilla 25–29 vuotta ja negatiivisimmin puolestaan henkilöt, jotka olivat työskennelleet kaupungilla alle 3 tai 5-9 vuotta.

Oulun vastauksissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja seuraavien taustamuuttujien osalta: sukupuoli (ympäristöasenteet), esimiesasema (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), koulutusaste (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), ikä (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta) ja työskentelyaika (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta). Oulussa kyselyyn vastanneiden naisten ympäristöasenteet olivat miehiä positiivisemmat. Kyselyyn vastanneiden esimiesten ympäristöasenteet olivat muita negatiivisemmat ja asenteet ympäristötoimintaa kohtaan muita positiivisemmat. Iän suhteen tarkasteltuna ympäristömyönteisimmät asenteet olivat 50–54-vuotiailla ja kielteisimmät alle 25-vuotiailla. Nämä nuoret suhtautuivat kielteisimmin myös ympäristötoimintaa kohtaan, kun taas yli 60-vuotiaat suhtautuivat positiivisimmin. Työskentelyajan suhteen tarkasteltuna positiivisimmat ympäristöasenteet oli henkilöillä, jotka olivat työskennelleet kaupungilla 15–19 vuotta. Negatiivisimmin suhtautuivat henkilöt, jotka olivat työskennelleet 5-9 vuotta. Ympäristötoimintaan positiivisimmin suhtautuivat henkilöt, jotka olivat työskennelleet kaupungilla pisimpään ja negatiivisimmin 3-4 vuotta työskennelleet.

Tampereen vastauksissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja seuraavien taustamuuttujien suhteen: sukupuoli (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), esimiesasema (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), ikä (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta) sekä työskentelyaika (ympäristötoiminta). Myös Tampereella kyselyyn vastanneiden naisten ympäristöasenteet ja suhtautuminen ympäristötoimintaa kohtaan oli myönteisempää kuin miesten. Kyselyyn vastanneiden esimiesten ympäristöasenteet olivat muita negatiivisemmat, kun taas suhtautuminen ympäristötoimintaan muita positiivisempaa. Tampereen vastauksissa iällä oli vaikutusta sekä ympäristöasenteisiin että ympäristötoimintaan. Nuorimmalla ikäryhmällä oli negatiivisimmat ympäristöasenteet sekä suhtautuminen ympäristötoimintaa kohtaan. Positiivisimmat ympäristöasenteet olivat 40–44-vuotiailla ja 55–59-vuotiaat suhtautuivat positiivisimmin ympäristötoimintaan. Työskentelyajan suhteen eroja oli ympäristötoimintakeskiarvossa. Myönteisimmin ympäristötoimintaan suhtautuivat pisimpään kaupungilla työskennelleet ja negatiivisimmin henkilöt, jotka olivat työskennelleet 3-4 vuotta.

Turun vastaajista oli tilastollisesti merkitseviä eroja seuraavien taustamuuttujien osalta: sukupuoli (ympäristöasenteet), esimiesasema (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), koulutusaste (ympäristötoiminta), ikä (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta) sekä työskentelyaika (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta). Myös Turussa kyselyyn vastanneiden naisten ympäristöasenteet olivat miehiä

positiivisemmat. Esimiesaseman suhteen erot olivat vastaavat kuin monessa muissakin kunnassa. Turussa esimiesten ympäristöasenteet olivat muita negatiivisemmat, mutta he suhtautuivat ympäristötoimintaan muita positiivisemmin. Koulutusasteen kautta tarkasteltuna myönteisimmin ympäristötoimintaan suhtautuivat henkilöt, joilla oli perusasteen koulutus ja kielteisimmin puolestaan henkilöt, joilla oli ylempi korkeakouluasteen koulutus. Iän puolesta tarkasteltuna myönteisimmin ympäristöasioihin ja ympäristötoimintaan suhtautuivat 55–59-vuotiaat. Kielteisimmät ympäristöasenteet olivat alle 25-vuotiailla ja kielteisimmät asenteet ympäristötoimintaa kohtaan 25–29-vuotiailla. Kun vastauksia tarkasteltiin suhteessa työskentelyaikaan, ympäristömyönteisimpiä olivat henkilöt, jotka olivat työskennelleet kaupungilla 25–29 vuotta. Kielteisimmin ympäristöasioihin suhtautuivat henkilöt, jotka olivat työskennelleet 3–14 vuotta. Ympäristötoimintaan positiivisimmin suhtautuivat henkilöt, jotka olivat työskennelleet kaupungilla yli 30 vuotta ja negatiivisimmin henkilöt, jotka olivat työskennelleet 3–4 vuotta.

Vantaan vastauksissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja seuraavien taustamuuttujien suhteen: sukupuoli (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), esimiesasema (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta), koulutusaste (ympäristötoiminta), ikä (ympäristöasenteet, ympäristötoiminta) ja työskentelyaika (ympäristötoiminta). Vantaan vastauksissa miesten ja naisten väliset erot olivat vastaavat kuin muissakin kunnissa. Vantaalla kyselyyn vastanneet naiset olivat miehiä ympäristömyönteisempiä sekä asenteiden että toiminnan osalta. Kyselyyn vastanneiden esimiesten ympäristöasenteet olivat negatiivisemmat kuin muiden vastaajien, kun taas suhtautuminen ympäristötoimintaa oli myönteisempää. Koulutusasteen osalta vertailtaessa myönteisimmin ympäristötoimintaan suhtautuivat henkilöt, joilla oli perusasteen koulutus. Puolestaan ympäristötoiminnan osalta kielteisimmin vastanneista suhtautuivat henkilöt, joilla oli alempi tai ylempi korkeakouluasteen tutkinto. Iän suhteen myönteisimmin ympäristöasioihin suhtautuivat 50–54 ja yli 60-vuotiaat. Vähiten ympäristöasiat kiinnostivat nuorinta ikäryhmää. Ympäristötoiminnan osalta myönteisimmin suhtautuivat yli 60-vuotiaat ja kielteisimmin 25–29 ja 30–34-vuotiaat. Työskentelyajan suhteen tarkasteltuna ympäristötoimintaan myönteisimmin suhtautuivat pisimpään kaupungilla työskennelleet ja kielteisimmin alle 3 vuotta työskennelleet.

5. TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä on tunnistettavissa useita. Luotettavuuteen vaikuttavat kyselyn sisältö, vastausaktiivisuus ja käytetyt analyysimenetelmät.

Kyselylomakkeen pohjana käytettiin aiempia ympäristöasenteita selvittäneitä kyselyjä. Aiemmissä tutkimuksissa kyseisten väittämien on todettu mittaavan ympäristöasenteita, joten siltä osin, kun tässä kyselyssä hyödynnettiin aiemmissä tutkimuksessa käytettyjä väittämiä, myös tässä kyselyssä selvitettiin ympäristöasenteita. Koska organisaatioissa on tehty vain vähän ympäristöasennetutkimuksia, väittämiä piti muokata paremmin kuntaorganisaatioon sopiviksi. Väittämien ymmärrettävyyttä parannettiin sekä työryhmätyöskentelyssä että pilotoimalla kyselylomaketta ennen varsinaista kyselyä. Kaupungin ympäristötyötä koskevien väittämien (kaupungin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ asenne ja toiminta -osa-alueet) osalta ymmärrettävyyttä on voinut heikentää se, että eri kaupungeissa ympäristöasioiden parissa tehtävästä työstä käytetään eri termejä. Näitä termejä mainittiin väittämissä mahdollisuuksien mukaan, mutta on mahdollista, että kaikki vastaajat eivät ole osanneet tunnistaa oman kaupunkinsa toimintaa tästä.

Arviot vastausprosentista vaihtelivat kaupungeissa 7-30 % välillä. Lähellä 30 % olevat vastausmäärät ovat varsin tyypillisiä kyselytutkimuksessa ja niihin voidaan olla tyytyväisiä. Niissä kaupungeissa, joissa vastausprosentti jäi alle 10 %, tulee vastauksiin suhtautua varauksella. Tällöin on varsin mahdollista, että vain eniten ympäristöasioista kiinnostuneet henkilöt ovat vastanneet kyselyyn. Vastausprosentin alhaisuus aiheuttaa ongelmia, kun kysely toistetaan. Mahdollisten asenteissa tapahtuvien muutosten osalta ei voida olla täysin varmoja siitä, aiheutuvatko muutokset muuttuneista asenteista vai siitä, että vastaajaryhmä on täysin eri. Koska kohdejoukko rajattiin henkilöihin, joilla on käytössään kaupungin sähköposti, saatuja tuloksia ei voida yleistää koskemaan koko kaupungin henkilöstöä. Yleistettävyyttä heikentää myös se, että alemmilla koulutustasoilla ja suorittavaa työtä tekeville vastauksia saatiin suhteessa vähemmän, kuin näitä henkilöitä on koko henkilöstössä. Näiden henkilöstöryhmien osalta on todennäköistä, että vastaajat ovat ryhmien ympäristömyönteisimmät henkilöt.

Vastausaktiivisuuteen vaikuttavina tekijöinä voidaan tunnistaa ainakin seuraavat: ongelmat Webropol-ohjelmassa, lakonuhka terveydenhuoltosektorilla kyselyn toteuttamisaikana, erilaiset tiedottamistavat eri kaupungeissa sekä kyselyn kieli. Erityisesti kyselyn ensimmäisinä päivinä Webropol-ohjelman palvelin ruuhkautui ja tämä aiheutti kyselyn hidastumisen. Taustalla tässä oli tämän kyselyn suuri kohderyhmä ja myös muut samanaikaisesti Webropol-ohjelmassa auki olleet kyselyt. Tästä ongelmasta tuli jonkin verran palautetta ja onkin varsin todennäköistä, että osa potentiaalisista vastaajista on jättänyt vastaamatta kyselyyn tästä syystä. Kyselyn toteuttamisaikana oli lakonuhka kun-

nallisella terveydenhuoltosektorilla ja tämän vuoksi osa kunta-alan työntekijöistä ei oletettavasti kokenut ympäristöaiheista kyselyä tärkeäksi. Lakonuhkasta huolimatta terveydenhuoltosektorin osuus vastaajista on suurimmassa osassa kaupunkia samaa luokkaa kuin koko henkilöstössä. Eri kaupunkien vaihtelevaan vastausprosenttiin vaikuttaa myös kyselyn tiedottamistavat. Tiedottamistavat puolestaan noudattavat kaupungin yleistä tiedotuspolitiikkaa. Esimerkiksi massasähköpostien lähettäminen ei ole kaikissa kaupungeissa sallittua. Osa kaupungeista hyödynsi yksikkökohtaisia tiedottajia. Tosin on epävarmaa, onko tieto lähtenyt näiltä tiedottajilta eteenpäin. Vastausprosentin perusteella tehokkaita tiedottamistapoja olivat sekä sähköpostilla että intranetin kautta tiedottaminen. Vastausaktiivisuuden saattoi myös vaikuttaa se, että kyselyyn oli mahdollista vastata vain suomeksi. Pääkaupunkiseudulla ja Turussa osa henkilöstöstä puhuu ruotsia äidinkielenään. Koska nämä kunnat ovat kaksikielisiä, niin myös ruotsinkielisten oletettiin osaavan suomea. Kielen vaikutus vastausaktiivisuuden arvioidaan pieneksi.

Tulosten luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että teknisesti kyselyyn oli mahdollista yhden vastaajan vastata useamman kerran. Webropol-ohjelma mahdollistaa sen, että konekohtaisesti kyselyyn olisi mahdollista vastata vain kerran. Kuitenkin kuntien työpaikoilla on käytössä yhteiskäytössä olevia koneita. Tällöin oli todennäköistä, että yhdeltä koneelta vastattaisiin kyselyyn useammin kuin kerran eri henkilöiden toimesta. Tämän virheen mahdollisuutta tuloksiin pidetään kuitenkin pienenä.

Käytetyt analyysimenetelmät vaikuttavat tulosten luotettavuuteen. Tulosten esittämiseen keskiarvona päädyttiin siitä syystä, että kaupunkien tuloksia on helpompi vertailla keskenään tässä tutkimuksessa ja toisaalta myös eri toteutuskertojen välillä. Keskiarvon ilmoittaminen järjestysasteikollisten muuttujien yhteydessä, kuten väittämien tässä kyselyssä, ei ole kaikkien hyväksymä tapa, mutta mielipidemittauksissa keskiarvoa toisinaan käytetään antamaan aiheesta yleiskuvaus (esimerkiksi Heikkilä 1998). Keskiarvo esittää tulokset hyvin tiiviisti ja sen takia ”hukkaa” tietoa. Suuressa osassa vastauksia hajonta oli pientä, jolloin keskiarvo kuvaa vastauksia varsin totuudenmukaisesti.

Tutkimuksessa löydetty erot eri taustamuuttujien kautta tarkasteltuna olivat tilastollisesti merkitseviä. Käytännössä erot kuitenkin olivat hyvin pieniä, jolloin niiden käytännön merkitys, tilastollisesti merkittävydestä huolimatta, on hyvin vähäinen. Tilastollisesti merkitsevät erot aiheutuivat siitä, että suuressa aineistossa pienetkin erot ovat tilastollisesti merkitseviä.

Kyselyllä oli tarkoitus selvittää kaupungin työntekijöiden ympäristöasenteita ja -toimintaa. Ympäristöasenteiden osalta vastaukset olivat hyvin positiivisia ja sinällään olivat samaa luokkaa kuin aiemmissakin ympäristöasennetutkimuksissa. Ympäristötoiminnan osalta tässä tutkimuksessa selvitettiin ilmoitettua ympäristötoimintaa. Yleisesti ottaen suhtautuminen ympäristötoimintaa oli melko positiivisia, tosin hajontaa näissä vastauksissa oli enemmän kuin ympäristöasenteiden osalta. Kun otetaan vielä huomioon se, että kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista, niin voidaan olettaa, että vastaajajoukko oli kiinnostunut ympäristöasioista. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen voidaan sanoa, että tutkimuksella onnistuttiin mittaamaan kaupungin työntekijöiden ympäristöasenteita ja -toimintaa.

6. YMPÄRISTÖASENTEIDEN JA -TOIMINNAN SELVITTÄMINEN JATKOSSA

Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda kyselylomake, jonka avulla kunnat voivat selvittää työntekijöidensä ympäristöasenteita ja -tietoisuutta jatkossa itsenäisesti. Seuraavalla kyselyn toteutuskerralla on syytä ottaa huomioon muutamia seikkoja. Nämä voidaan jakaa kyselyn sisällön arvioimiseen ja mittauksen käytännön toteutukseen.

Aiempien ympäristöasennetutkimusten lailla myös tässä kyselyssä tulleet vastaukset olivat hyvin positiivisia. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella, ovatko sellaiset väittämät, joiden kohdalla lähes kaikki vastaajat ovat olleet samaa mieltä (kuva 6, s. 27), onnistuneita tai tärkeitä jatkossa. Kuten Lankinen ja Sairinen (2000) asiaa kuvaavat, tällaiset väittämät kuvaavat lähinnä ”yleisesti hyväksytyjä ja arvostettuja asioita”. Tässä kyselyssä tällaiset kysymykset olivat lähinnä yleisiä ympäristöasenteita arvioivia väittämiä. Koska kyselyä ei toteutettu otoksena, niin kyselyyn vastaajista todennäköisesti suurin osa oli ympäristöasioista kiinnostuneita. Jos jatkossa vastaajiksi saadaan enemmän myös ympäristömielessä passiivisia vastaajia, niin prosenttiosuudet voivat muuttua.

Toisena asiana on hyvä tarkastella väittämiä, joissa en osaa sanoa -vastauksia on tullut paljon (taulukko 7, s. 29). Tämä usein kuvastaa väittämän vastausvaikeutta. Esimerkiksi sanamuoto voi olla hankala vastaajalle tai vastaajalla ei ole riittävästi tietoa, jotta hän voisi arvioida asiaa. Näissä väittämässä korostuvat enemmän kaupungissa tehtävä ympäristötyö. Tällöin syynä vastaamisen vaikeuteen voi yksinkertaisesti olla riittämätön tieto asiasta. Kolmantena asiana vastausmääristä voidaan tarkastella tyhjien vastausten määrää. Suurin väittämäkohtainen kato tässä kyselyssä oli 3 % kaikista vastauksista. Tältä osin kyselyn väittämiä voidaan pitää onnistuneina.

Seuraavalla kerralla, kun itse mittaus tehdään, on syytä kiinnittää huomiota sekä kyselyn toteuttamiseen että siitä tiedottamiseen. Jos kysely toteutetaan samanaikaisesti kaikissa seitsemässä kaupungissa ja jos kysely toteutetaan samalla ohjelmalla, kannattaa porrastaa vastausaikoja. Ensimmäisellä toteutuskerralla etenkin ensimmäiset vastauspäivät ruuhkauttivat palvelimen pahasti ja tämä vähintäänkin hankaloitti kyselyyn vastaamista. Kyselystä tiedottaminen kannattaa myös suunnitella huolella seuraavalla toteutuskerralla. Tiedotuskäytännöt ja -tavat vaihtelivat tässä toteutuksessa kaupungeittain, millä myös oli vaikutusta vastausprosentteihin. Kaikissa kaupungeissa ei ole mahdollista lähettää massasähköposteja, mutta tiedottamista yksistään kaupungin intranetin kautta ei voida pitää riittävänä. Monessa kaupungissa on nimetty ympäristövastuuhenkilöitä yksiköittäin. Heidän ja tietenkin yksiköiden tiedottajien kautta viesti kyselystä olisi hyvä saada jatkossa tehokkaasti eteenpäin.

Kysely kohdistettiin kaikille työntekijöille, joilla on käytössään kaupungin sähköposti. Jos kysely toteutetaan jatkossakin näin (eikä otoksena), niin itse vastausten lisäksi on hyvä seurata myös vastausprosentin kehittymistä. Kaikille lähetettävään kyselyyn vastaajat vastaavat oman kiinnostuksensa perusteella, jolloin vastausprosentti osaltaan kuvastaa myös asioiden tärkeyttä työyhteisössä. Jos kyselyllä halutaan laajemmin selvittää koko kaupungin henkilöstön ympäristöasenteita ja -toimintaa, niin silloin tulisi miettiä myös paperikyselyn tekemistä. Työnantajan ollessa näiden kaupunkien kokoluokkaa tähän tosin täytyy varata riittävästi resursseja.

Vastausaktiivisuuden tulevaisuudessa toki vaikuttaa myös se, miten tästä kyselystä tiedotetaan jatkossa kaupungeissa. On äärimmäisen tärkeää, että kyselyyn vastanneet saavat palautetta ja tietoa tästä kyselystä. Hyvä olisi, jos tämän kyselyn pohjalta voidaan nostaa esille aiheita, joita lähdetään aktiivisesti kaupungeissa kehittämään. Yhtenä aiheena voisi olla nykyisestä toiminnassa tiedottaminen. Tarkemmin jatkotoimia on käsitelty luvussa 7 Johtopäätökset.

Kyselyssä suurimman painoarvon saivat yleisiä ympäristöasenteita mittaavat väittämät. Näiltä osin tulokset olivat hyvin positiivisia ja suuria eroja eri vastaajaryhmien välillä ei tullut esille. Jotta mittari todella palvelisi osana kaupunkien järjestelmällistä ympäristötyötä, painoarvoa kannattaisi siirtää enemmän toimintaa mittaaviin kysymyksiin. Tämä mittauskerta osoitti, että kaupunkien työntekijöiden ympäristöasenteet ovat hyvät ja niiden edelleen kehittäminen voi olla hankalaa. Toimintapuolella puolestaan kehittämistä löytyy. Näiden väittämien konkretisoinnilla voitaisiin parhaiten tukea kaupunkien kestävä kehityksen työtä.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kunnissa on tehty järjestelmällistä ympäristötyötä jo vuosia. Tämän työn ohjaamiseen kunnat käyttävät indikaattoreita. Suomen kuusi suurinta kaupunkia ovat sopineet yhteisistä kestävä kehityksen indikaattoreista, joilla toimintaa voidaan seurata yhden kaupungin sisällä ja myös kaupunkien välillä. Yksi näistä indikaattoreista on työntekijöiden ympäristöasenteita ja -tietoisuutta selvittävä mittari. Tässä hankkeessa luotiin kyselylomake, jonka avulla näitä asenteita voidaan selvittää. Lisäksi hankkeessa selvitettiin, millaisia eroja tutkimuksessa mukana olevissa kaupungeissa (Espoossa, Helsingissä, Jyväskylässä, Oulussa, Tampereella, Turussa ja Vantaalla) esiintyi. Tässä tutkimuksessa ympäristöasenne muodostui yhdeksästä osa-alueesta ja ympäristötoiminta puolestaan kahdesta. Vastauksia tarkasteltiin laskemalla keskiarvot ympäristöasenneväittämille ja ympäristötoimintaväittämille. Kaupunkien välisiä eroja tarkasteltiin myös osa-alueittain.

Yleisesti voidaan sanoa, että tässä kyselyssä saadut tulokset olivat erittäin positiivisia. Suurimman osan kyselyyn vastanneista ympäristöasenteet olivat hyvin ympäristömyönteisiä. Samoin vastaajat suhtautuivat ympäristötoimintaa mittaaviin väittämiin. Vastauksissa ei esiintynyt suuria eroja eri kaupunkien tai eri vastaajaryhmien, kuten eri-ikäisten tai erilailla koulutettujen vastaajien välillä. Kyselyyn vastanneet naiset olivat ympäristömyönteisempiä kuin kyselyyn vastanneet miehet. Myös vanhemmat suhtautuivat ympäristöasioihin nuoria positiivisemmin. Vastaavasti myös pidempään kaupungilla työskennelleet suhtautuivat ympäristöasioihin myönteisemmin kuin vähemmän aikaa työskennelleet. Osa-alueittaisessa tarkastelussa keskiarvoa korkeampia tuloksia muita useammin saivat Jyväskylä, Espoo ja Helsinki. Tyytymättömiä vastaajat olivat kaupungissa tehtävään ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen työhön. Osan kaupunkien välisistä eroista voi selittää eroilla vastausprosentissa. Suurempi vastausprosentti antaa luotettavamman kuvan ympäristöasenteista. Alhainen vastausprosentti muodostuu usein henkilöistä, joita aihe erityisesti kiinnostaa.

Saadut tulokset ovat varsin samansuuntaiset kuin aiemmissa ympäristöasennetutkimuksissa, vaikka tässä tutkimuksessa esiin tulleet erot ovat käytännössä hyvin pieniä. Yleisesti tässä tutkimuksessa positiivisia tuloksia voidaan perustella sillä, että aiemmissa ympäristöasennetutkimuksissa ympäristömyönteisiksi on havaittu kaupungeissa asuvat sekä korkeasti koulutetut. Tämän tutkimuksen kohteena olivat suuret suomalaiset kaupungit ja kyselyyn vastanneiden koulutustausta oli suhteellisen korkea. Tässä tutkimuksessa tuli esille, että nuorten ympäristöasenteet eivät välttämättä ole yhtä hyvät kuin vanhempien. Osa aiemmistakin tutkimuksista tuki myös tätä, erityisesti nuorten ympäristökäyttäytymisen osalta.

Tämän kyselyn tulokset ovat samansuuntaisia aiempien ympäristöasennetutkimusten tulosten kanssa myös siinä suhteessa, että tässäkin kyselyssä vastaajien ympäristöasenteet olivat hyvin positiivi-

sia, mutta ympäristötoimintaa kuvaavissa väittämässä oli jo enemmän hajontaa. Tässäkin kyselyssä vastaajat olivat vähemmän halukkaita muuttamaan omaa toimintaansa. Kyselyjen vastaukset ovat usein ympäristömyönteisiä, mutta käytännön toiminnan tasolla tiedetään, että toiminta ei ole niin ympäristömyönteistä. Tähän voi vaikuttaa kaksi asiaa. Ensinnäkin ympäristöasioista kysyttäessä vastaajat vastaavat niin kuin olettavat haluttavan vastattavan. Toisin sanoen kaikki kokevat, että ympäristöasioista pitää olla kiinnostunut. Toisaalta voidaan ajatella niin, että tällaisen kyselyn vastaajat ovat valikoituneita. Ympäristökyselyyn vastaavat lähinnä henkilöt, jotka ovat ympäristöasioista kiinnostuneita ja käytännössä myös toimivat asenteidensa mukaisesti.

Kyselyä toistettaessa on hyvä ottaa huomioon kaksi seikkaa. Ensinnäkin tässä tutkimuksessa käytetty kyselylomakkeen sisältöä on syytä arvioida. Tässä lomakkeessa painottuvat yleisiä ympäristöasenteita mittaavat väittämät. Kaupunkien ympäristötyön kehittämisen kannalta painopistettä olisi hyvä siirtää enemmän työpisteissä tapahtuvan ympäristötyön arviointiin. Toiseksi, seuraavalla toteutuskerralla kyselystä tiedottamiseen tulisi erityisesti panostaa. Ympäristömielessä passiivisia henkilöitä pitäisi kannustaa aktiivisemmin vastaamaan kyselyyn.

Tämän tutkimuksen perusteella kuntien ympäristötyötä kannattaisi kohdistaa kahteen suuntaan. Ympäristökoulutusta voisi kohdentaa tässä tutkimuksessa löydettyjen kohderyhmien välisten erojen perusteella. Lisäksi yleistä ympäristötiedotusta olisi hyvä lisätä kaupungeissa.

Vaikka tässä tutkimuksessa ei tullutkaan esille suuria eroja eri vastaajaryhmien välisissä asenteissa, ympäristötyön kannalta tärkeiksi ryhmiksi voidaan tunnistaa esimerkiksi nuoret ja esimiesasemassa toimivat. Nuoriin vaikuttaminen on tärkeää siitä syystä, että osa tutkijoista näkee asenteiden kehittyvän nuoruudessa ja sen jälkeen niiden pysyvän melko muuttumattomina⁶⁹. Samoin nuoret tulevat pysymään työelämässä vielä pitkään ja voivat vaikuttaa työyhteisössään myös asenteillaan jatkossa merkittävästi. Nuoret työntekijät tavoitetaan helposti esimerkiksi perehdytyksen kautta. Toinen tärkeä ryhmä ovat esimiehet. Tässä tutkimuksessa esimiesten asenteet olivat työntekijöitä negatiivisemmat. Toisaalta esimiesten vastaukset toimintaväittämiin olivat positiivisemmin kuin työntekijöiden. Esimiesten toiminta on tunnistettu ympäristötyön kannalta erittäin tärkeäksi⁷⁰ ja esimerkiksi ympäristöjohtamisstandardi ISO 14001⁷¹ edellyttääkin johdon sitoutumista toiminnan kehittämiseen. Tarvetta johdon näkyvämpään sitoutumiseen ympäristöasioiden kehittämiseen kunnissa toi esille väittämä johdon sitoutumisen näkyvyydestä. Tämän kanssa samaa mieltä oli noin kolmannes vastaajista. Esimiesten tavoittaminen voisi tapahtua esimerkiksi esimieskoulutuksen yhteydessä.

Lisäksi tehdyn ympäristötyön ”markkinointiin” kaupungin sisällä kannattaa tämän tutkimuksen perusteella panostaa. Esimerkiksi vastaajat eivät pitäneet ympäristöasioista tiedottamista riittävänä. Työtä ympäristöasioiden eteen on tehty kaupungeissa jo paljon, mutta tietoisuus tästä ei ole levinnyt

⁶⁹ Rokeach 1973 ja Schwartz 1994 Worsley ja Skrzypiec 1998 mukaan

⁷⁰ esimerkiksi Pohjola 2003, Pesonen et al. 2005

⁷¹ SFS-EN ISO 14001

kaupungeissa kovin laajalle. Varmasti osittain tiedonpuutteen vuoksi osan vastaajista oli vaikea arvioida kaupunkinsa toimintaa. Tehdyn ympäristötyön markkinointia helpottaa myös esimiesten ympäristötietoisuuden lisääminen, jolloin he voivat ottaa ympäristöasiat puheeksi osana jokapäiväistä johtamista.

LÄHTEET

- Aalto, P. 1986. Kuluttajien ympäristöä koskevat asenteet. Helsinki, Helsingin kauppakorkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-77. 106 s.
- Blaikie, N. W. H. 1992. The nature and origins of ecological world views: An Australian study. *Social Science Quarterly*, Vol. 73, No. 1, March, ss. 144-165.
- Bogner, F. X., Brengelmann, J. C. & Wiseman, M. 2000. Risk-taking and environmental perception. *The Environmentalist*, Vol. 20, ss 49-62.
- Bogner, F. X. & Wiseman, M. 1997. Environmental perception of rural and urban pupils. *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 17, ss. 111-122.
- Bogner, F. X. & Wiseman, M. 2006. Adolescents' attitudes towards nature and environment: Quantifying the 2-MEV model. *Environmentalist*, Vol. 26, ss. 247-254.
- Clark, C. F., Kotchen, M. J., Moore, M. R. 2003. Internal and external influences on pro-environmental behavior: Participation in a green electricity program. *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 23, ss. 237-246.
- Costarelli, S. & Colloca, P. 2004. The effects of attitudinal ambivalence on pro-environmental behavioural intentions. *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 24, ss. 279-288.
- Erilaisuuskeskus. 2001. Raportti suomalaisten asenteista. Vantaa, EVA. 101 s.
- Hanyu, K., Kishino, H., Yamashita, H. & Hayashi, C. 2000. Linkage between recycling and consumption: a case of toilet paper in Japan. *Resources, conservation and recycling*, Vol. 30, ss. 177-199.
- Heikkilä, T. 1998. Tilastollinen tutkimus. Helsinki, Edita. 320 s.
- Heiskanen, E. 1992. Kuluttajien suhtautuminen ja osallistuminen pakkausjätteen hyödyntämiseen. Helsinki, Kuluttajatutkimuskeskus, Julkaisuja 10/1992. 58 s.
- Heiskanen, E. & Timonen, P. 1996a. Ympäristötieto ja kulutusvalinnat. Loppuraportti: Kuluttajien ympäristötiedon tarve. Helsinki, Kuluttajatutkimuskeskus, Julkaisuja 9:1996. 57 s.
- Heiskanen, E. & Timonen, P. 1996b. Ympäristötieto ja kulutusvalinnat. Osa 2: Informaatio-ohjauksen vaikuttavuus ja kohderyhmät. Helsinki, Kuluttajatutkimuskeskus, Työselosteita ja esitelmää 24. 58 s. + liitteet.
- Hodgkinson, S. P. & Innes, J. M. 2000. The prediction of ecological and environmental belief systems: The differential contributions of social conservatism and belief about money. *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 20, ss. 285-294.
- Järvinen, M. 1995. Ympäristöystävä vai vapaamatkustaja? Tutkimus nuorten ympäristöasenteista. Helsinki, Suomen ympäristökeskus, Suomen ympäristö 1. 71 s.
- Kaila-Kangas, L., Kangas, R. & Piirainen, H. 1994. Ympäristöasennebarometri. Helsinki, Vesi- ja ympäristöhallitus, Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja - Sarja A 182. 148 s.
- Kaiser, F. G., Wölfing, S. & Fuhrer, U. 1999. Environmental attitude and ecological behavior. *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 19, ss. 1-19.

- Kaskinen, J. 2001. Kuntien ympäristöbarometri: Indikaattorijärjestelmä kuntien ympäristöpolitiikasta edistymisestä. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Suomen Kuntaliitto. 127 s.
- Kauppinen, S. 1999. Ympäristöasenteet Vantaalla vuonna 1997. Vantaa, Vantaan kaupunki, Ympäristökeskus. 37 s. + liitteet
- Kemppainen, S. 2005. Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustoiminta ja ympäristöasenteet. Oulu, Pohjois-pohjanmaan ympäristökeskus, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 26. 77 s.
- Kestävän kehityksen raportoinnin kehittäminen. 2004. Työryhmän raportti 31.12.2004. Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku ja Oulu. 14 s. + liites. Saatavilla: <http://www.ouka.fi/ymparisto/pdf/Keke%20raport%20kehittaminen.pdf>
- Kilbourne, W. E., Beckmann, S. C. & Thelen, E. 2002. The role of the dominant social paradigm in environmental attitudes: A multinational examination. *Journal of Business Research*, Vol. 55, ss. 193-204.
- Kokkonen, T. 1997. Pohjoiskarjalaisten ympäristöasenteet. Kyselytutkimus pohjoiskarjalaisten ympäristöasenteista ja -käyttäytymisestä. Joensuu, Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen monisteita 20. 86 s.
- Koskela, L. 2004. Yhteinen ympäristömme? Tampereen kaupungin työntekijöiden ympäristöasenteet. Helsinki, Helsingin yliopisto, Bio- ja ympäristötieteiden laitos. 91 s. + liitteet.
- Kuntaliitto. 2006. Aluejaot, kunnanumerot ja kuntien lukumäärä. Saatavilla www.kunnat.net Viitattu 30.11.2007.
- Lankinen, M. 2005. Helsinkiläisten ympäristöasenteet ja ympäristökäyttäytyminen vuonna 2005. Helsinki, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia, 2005:5. 75 s.
- Lankinen, M. & Sairinen, R. 2000. Helsinkiläisten ympäristöasenteet vuonna 2000. Helsinki, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2000:6. 59 s. + liitteet
- Lindgren, S. 1978. Vantaalaisten ympäristöasenteet 1978. Vantaa, Vantaan kaupunki, Kuntasuunnittelutoimisto. 52 s. + liitteet.
- Maloney, M. P., Ward, M. P. & Braucht, G. N. 1975. Psychology in Action: A Revised Scale for the Measurement of Ecological Attitudes and Knowledge. *American Psychologist*, July 1975, ss. 787-790
- Milfont, T. L. & Duckitt, J. 2004. The structure of environmental attitudes: A first- and second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 24, ss. 289-303.
- Nilsson, M. & Küller, R. 2000. Travel behaviour and environmental concern. *Transportation research, part D*, Vol. 5, ss. 211-234.
- Nummela, K. 2003. Onko ympäristöjärjestelmällä vaikutusta yrityskulttuuriin? Tapaus Porkka Finland Oy. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, Taloustieteiden tiedekunta. 73 s. + liitteet.
- Nurminen, M. & Aaltonen, H. 2005. Hämeenlinnan seudun ympäristökysely 2004. Ympäristöosaston julkaisuja 31. Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymä ympäristöosasto. 34 s. + liitteet.
- Perron, G. M., Côté, R. P. & Duffy, J. F. 2006. Improving environmental awareness training in business. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 14, ss. 551-562
- Pesonen, H-L., Hämäläinen, K. & Teittinen, O. 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen: Suunnittelu, toteutus ja seuranta. Helsinki, Talentum. 183 s.

- Pohjola, T. 2003. Johda ympäristöasioista tehokkaasti: Ympäristöosaaminen menestystekijänä. Talentum, Helsinki. 236 s.
- Ronkanen, T. 2007. Espoolaisten ympäristöasenteet ja ympäristökäyttäytyminen. Espoo, Espoon ympäristölautakunnan julkaisusarja 1/2007. 56 s.
- SFS-EN ISO 14001. 2004 Ympäristöjärjestelmät. Vaatimukset ja opastusta niiden soveltamisesta. 2. painos. Helsinki, Suomen Standardisoimisliitto, SFS. 50 s.
- Stern, P. C., Dietz, T. & Kalof, L. 1993. Value orientations, gender, and environmental concern. *Environment and behavior*, Vol. 25, No. 3, ss. 322-348.
- Tilastokeskus. 2007a. Korkeakouluastejaottelu: Määritelmät. Saatavilla www.stat.fi Viitattu 15.10.2007
- Tilastokeskus. 2007b. Työmarkkinat: Väestö toiminnan mukaan. Saatavilla www.stat.fi Viitattu 30.11.2007
- Tulokas, R. 1990. Suomalaiset ja ympäristö. Helsinki, Tilastokeskus, *Ympäristö* 1990:2. 67 s.
- Uusitalo, L. 1986. Suomalaiset ja ympäristö: tutkimus taloudellisen käyttäytymisen rationaalisuudesta. Helsinki, Helsinki School of Economics, *Acta Academiae oeconomicae Helsingiensis, Series A*. 170 s.
- Veikkolainen, A. 1991. Vantaalaisten ympäristöasenteet 1991. Vantaa, Vantaan kaupunki C:16:1991, *Ympäristöasiainkeskus* 6:1991, *Ympäristönsuojelu*. 50 s. + liitteet.
- Viklund, M. 2004. Energy policy options: from the perspective of public attitudes and risk perceptions. *Energy Policy*, Vol. 32, ss. 1159-1171.
- Worsley, A. & Skrzypiec, G. 1998. Environmental attitudes of senior secondary school students in South Australia. *Global Environmental Change*, Vol. 8, No. 3, ss. 209-225.

Saate

Ympäristöasenteet ja -tietoisuus kuntaorganisaatioissa

Tällä kyselyllä selvitetään Espoon, Helsingin, Jyväskylän, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan kaupunkien työntekijöiden ympäristöasenteita ja -tietoisuutta. Kysely on kohdistettu niille työntekijöille, joilla on käytössään kaupungin sähköpostiosoite. Kysymykset (10 asiakokonaisuutta) käsittelevät ympäristöasioita sekä maailmanlaajuisella tasolla että omassa kaupungissasi. Kysely on osa näiden kaupunkien ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen työtä. Kyselyn toteuttaa Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen projektipäällikkö Marileena Koskela (03-2238388, etunimi.sukunimi@tse.fi).

Koska ympäristöasioihin liittyvästä työstä käytetään eri termejä eri kaupungeissa, tässä kyselyssä on käytetty sekä ympäristönsuojelun että kestävä kehityksen termejä kuvaamaan kaupungissa tehtävää ympäristöasioihin liittyvää työtä. Ympäristönsuojelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tavoitellaan hyvää ympäristön tilaa sekä ekologisesti kestävä kehitystä. Kokonaisuudessaan kestävä kehitys on laajempi käsite, joka kattaa taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen.

Vastauksesi on kaupunkien ympäristönsuojelutyön kehittämisen kannalta erittäin tärkeä. Kysymyksiin ei ole olemassa oikeita vastauksia, vaan oleellista on, että vastaat sen mukaan, mikä parhaiten kuvaa mielipidettäsi. Vastaaajan henkilöllisyys ei välity kyselyn käsitteijälle. Tutkimuksen tulokset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Yksittäiset vastaukset eivät tule esille, vaan tuloksia tarkastellaan tilastollisesti laajempina kokonaisuuksina. Tutkimuksen tulokset julkaistaan Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ja mukana olevien kaupunkien yhteisraporttina vuoden 2008 alussa. Lisäksi kaupungit tiedottavat omista tuloksistaan kaupungin sisäisesti.

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa alle 15 minuuttia. Vastaathan kyselyyn 16. marraskuuta mennessä. Kiitos jo etukäteen vastauksestasi! Pääset kyselyyn, kun klikkaat alla olevaa linkkiä. Jos sähköpostiohjelmasi ei näytä linkkiä, kopioi osoite Internet-selaimen osoitekenttään.

<http://www.webropol.com/P.aspx?id=170819&cid=25068183>

Ystävällisin terveisin
Marileena Koskela

Lisätietoja kyselystä saat kaupunkisi yhteyshenkilöltä:

Espoo:	Sari Soini, 09-81624830, etunimi.sukunimi@espoo.fi
Helsinki:	Camilla v. Bonsdorff, 09-31031583, etunimi.von.sukunimi@helsinki.fi
Jyväskylä:	Mervi Saukko, 014-626630, etunimi.sukunimi@jkl.fi
Oulu:	Marketta Karhu, 044-7036760, etunimi.sukunimi@ouka.fi
Tampere:	Kirsi Hämäläinen, 050-4324022, etunimi.sukunimi@tampere.fi
Turku:	Pekka Salminen, 02-2623292, etunimi.sukunimi@turku.fi
Vantaa:	Tina Kristiansson, 09-83925020, etunimi.sukunimi@vantaa.fi

Ympäristöasenteet ja -tietoisuus kuntaorganisaatioissa 2007

Saate

Tällä kyselyllä selvitetään Espoon, Helsingin, Jyväskylän, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan kaupunkien työntekijöiden ympäristöasenteita ja -tietoisuutta. Kyselyn toteuttaa Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen projektipäällikkö Marileena Koskela.

Lisätietoja kyselystä saat kaupunkisi yhteyshenkilöltä:

Espoo:	Sari Soini
Helsinki:	Camilla v. Bonsdorff ja Pauliina Jalonen
Jyväskylä:	Mervi Saukko
Oulu:	Marketta Karhu
Tampere:	Kirsi Hämäläinen
Turku:	Pekka Salminen
Vantaa:	Tina Kristiansson

Vastaa kyselyyn klikkaamalla omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaavaa vastausvaihtoehtoa. Sivun alareunassa olevilla edellinen ja seuraava -painikkeilla voit liikkua kyselyssä taakse- ja eteenpäin. Jatka vastaamista myöhemmin -painikkeella voit keskeyttää kyselyyn vastaamisen ja lähettää kyselyn linkin sähköpostiisi. Linkin avulla voit jatkaa kyselyn täyttämistä keskeytyskohdasta. Kyselyn viimeisen sivun lähetä-painikkeella päätät kyselyyn vastaamisen sekä lähetät vastaukset tutkijalle.

Aloita vastaaminen painamalla seuraava-painiketta.

Kyselylomake

1. Luonnon merkitys

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Luonto luo viihtyisyyttä. A	4	3	2	1	
Luontoa tulisi suojella, vaikka suojelusta ei olisikaan osoitettavissa suoranaista hyötyä. A	4	3	2	1	
Luonto antaa minulle elämyksiä ja voimia. A	4	3	2	1	
Luonnon merkitys ulkoilua ja liikuntaa varten on minulle vähäinen. A	1	2	3	4	

2. Ihmisten toiminnan vaikutukset maapallolla

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Lähestymme ihmismäärän rajaa, jota maapallo ei pysty kantamaan. A	4	3	2	1	
Ihmisten tulisi sopeuttaa oma toiminta maapallolla sellaiseksi, että rajallisia luonnonvaroja ei kuluteta loppuun. A	4	3	2	1	
Ihmisen toiminnan vaikutukset ympäristöön näkyvät muun muassa ilmastonmuutoksena. A	4	3	2	1	
Ympäristöongelmia ei ole tarpeen ehkäistä ennakolta, koska ihminen kykenee ratkaisemaan syntyneet ongelmat tekniikan ja tieteen keinoilla. A	1	2	3	4	

Kyselylomakkeessa käytetty merkit:

Väittämän perässä ”A” tarkoittaa asenneväittämää ja ”T” toimintaväittämää. Jokaisen väittämän vastausvaihtoehdot on numeroitu niin, että ympäristön kannalta paras vaihtoehto sai arvon 4 ja huonoin 1. En osaa sanoa -vastauksia ei otettu huomioon.

3. Yhteiskunnalliset tavoitteet

Seuraavassa mainitaan neljä yhteiskunnallista tavoitetta, joita Suomessa pidetään tärkeänä. Mitä mieltä olet niistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Kansalaisten kulutusmahdollisuuksia tulisi lisätä. A	1	2	3	4	
Kulutuseroja tulisi tasoittaa vähäosaisten ja rikkaiden välillä. A	4	3	2	1	
Ympäristönsuojeluun tulisi panostaa enemmän. A	4	3	2	1	
Työttömyyttä tulisi vähentää. A	4	3	2	1	

4. Ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu

Ympäristönsuojelun ja taloudellisen kasvun välisistä yhteyksistä on useita näkemyksiä. Miten seuraavat vaihtoehdot kuvaavat sinun käsitystäsi?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu ovat mahdollisia samanaikaisesti. A	4	3	2	1	
Taloudellinen kasvu tulisi asettaa etusijalle siinäkin tapauksessa, että ympäristö jonkin verran kärsii. A	1	2	3	4	
Ympäristönsuojelu pitäisi asettaa etusijalle siinäkin tapauksessa, että taloudellinen kasvu jonkin verran kärsii. A	4	3	2	1	

5. Vastuunkanto ympäristöasioissa

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Teollisuus ei ole vastuussa ympäristöasioista. A	1	2	3	4	
Ympäristöasioista huolehtiminen kuuluu yksinomaan asiantuntijoille. A	1	2	3	4	
Valtion on puututtava nykyistä voimakkaammin ympäristöä pilaavaan toimintaan. A	4	3	2	1	
Yksittäinen ihminen ei voi tehdä paljoakaan ehkäistäkseen ympäristöongelmia. A	1	2	3	4	

6. Ympäristöasioita koskeva tieto

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Ympäristönsuojelutoimenpiteisiin ei kannata ryhtyä, ennen kuin ympäristöongelman syistä ja seurauksista on olemassa tieteellisesti luotettavaa tietoa. A	1	2	3	4	
Ihmiset käyttäytyisivät toisin, jos tietäisivät toimiensa todelliset ympäristövaikutukset. A	4	3	2	1	
Tiedotusvälineissä käsitellään liikaa ympäristöongelmia. A	1	2	3	4	

7. Yksilön toiminta

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Seuraan ympäristön tilaa koskevaa julkista keskustelua ja kirjoittelua. A	4	3	2	1	
Vältän ajattelemasta ympäristöongelmiin liittyviä asioita. A	1	2	3	4	
Minun ei kannata toimia ympäristöystävällisesti, jos muutkaan eivät tee niin. A	1	2	3	4	
Pidän ympäristöasioita ajavien yhdistysten ja järjestöjen toimintaa tärkeänä. A	4	3	2	1	

8. Ympäristöasiat osana työtäsi (1/2)

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Minusta on / olisi tärkeää, että jätteet lajitellaan työpaikalla. A	4	3	2	1	
Minusta jätteiden määrän vähentäminen on työpaikalla tärkeämpää kuin jätteiden lajittelu. A	4	3	2	1	
Olin valmis lajittelemaan jätteitä työpaikalla nykyistä enemmän, jos siihen olisi mahdollisuus.	4	3	2	1	
Minusta on tärkeää, että työpaikalla säästetään energiaa. A	4	3	2	1	
Pidän tietokoneen sammuttamista työpäivän aikana muutaman tunnin poissaolon vuoksi turhana. A	1	2	3	4	
Jokainen voi valita, millä liikennevälineellä tekee työmatkansa ja siten vaikuttaa ympäristön tilaan. A	4	3	2	1	
Olen valmis vähentämään yksityisautolla tekemiäni työmatkoja. A	4	3	2	1	

8. Ympäristöasiat osana työtäsi (2/2)

Valitse seuraavista omaa toimintaasi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Yritän usein vakuuttaa työkavereitani ympäristöasioiden tärkeydestä. T	4	3	2	1	
Olen tehnyt omalla työpaikallani ehdotuksia ympäristönsuojeluun liittyvistä asioista. T	4	3	2	1	
Lajittelen työpaikallani kaikki jätteet mahdollisuuksien mukaan. T	4	3	2	1	
Sammuttelen työpaikallani turhia valoja. T	4	3	2	1	
Kuljen työmatkani pääosin joukkoliikennevälineillä, polkupyörällä tai kävellen. T	4	3	2	1	
Valitsen käyttöni työpaikalla ympäristöystävällisiä tuotteita aina, kun se on mahdollista. T	4	3	2	1	
Olen valmis toimimaan kaupungin erilaisissa ympäristötyöryhmissä. T	4	3	2	1	

9. Kaupunkisi ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ (1/2)

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Kaupunkini ympäristötyö (esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelma, ympäristönsuojeluohjelma, kaupunkistrategian ympäristötavoitteet tai muu vastaava) tulee näkyä asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. A	4	3	2	1	
On tärkeää, että kaupungissani asetetaan tavoitteita ympäristönsuojelun / kestävän kehityksen eteenpäin viemiseksi. A	4	3	2	1	
Tiedän mielestäni paljon kaupunkini ympäristönsuojelun / kestävän kehityksen työstä. A	4	3	2	1	
Pidän tärkeänä, että omalla työyksikölläni on / olisi ympäristönsuojelulliset tavoitteet. A	4	3	2	1	
Mielestäni on tärkeää saada ympäristönsuojeluun / kestäväan kehitykseen liittyvää koulutusta. A	4	3	2	1	

9. Kaupunkisi ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ (2/2)

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Kaupungin johto osoittaa selvästi ja avoimesti oman tukensa ympäristönsuojelun / ympäristöjärjestelmien / kestävän kehityksen työn toteuttamiselle. T	4	3	2	1	
Kaupunkini on tiedottanut ympäristönsuojelusta / ympäristöjärjestelmästä / kestävästä kehityksestä työntekijöilleen riittävästi. T	4	3	2	1	
Kaupungin hankinnoissa kiinnitetään riittävästi huomiota ympäristönäkökohtiin. T	4	3	2	1	
Työpaikan yleinen ilmapiiri kannustaa työntekijöitä ottamaan ympäristönsuojelu / kestävän kehityksen tavoitteet huomioon. T	4	3	2	1	
Kaupunkini ympäristöasioiden kehittäminen on vaikuttanut omaan kiinnostukseeni ympäristöasioista. T	4	3	2	1	
Kaupunkini ympäristötyö (esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelma, ympäristönsuojeluohjelma tai muu vastaava) on muuttanut työtapojani. T	4	3	2	1	

10. Mitä muuta kaupunkisi ympäristönsuojelun / kestävän kehityksen työstä haluat sanoa? Voit myös halutessasi antaa palautetta kyselystä.

11. Taustakysymykset

Sukupuoli

Mies

Nainen

Ikä

___ vuotta

Kauanko olet työskennellyt kaupungilla?

___ vuotta

Mikä on asemasi organisaatiossa?

Esimiesasemassa

Ei esimiesasemassa

Mikä on korkein suorittamasi koulutusaste?

Perusaste (peruskoulu, keskikoulu, kansakoulu)

Keskiaste (lukio, ammattikoulu)

Alin korkea-aste (opisto)

Alempi korkeakouluaste (ammattikorkeakoulu)

Ylempi korkeakouluaste (yliopisto, ylempi amk)

Tutkijakoulutusaste (lisensiaatti, tohtori)

Missä kaupungissa työskentelet?

Espoo

Helsinki

Jyväskylä

Oulu

Tampere

Turku

Vantaa

Missä Espoon hallintokunnassa

työskentelet?

Sosiaali- ja terveystoimi
Sivistystoimi
Tekninen ja ympäristötoimi
Keskushallinto
Liikelaitos

Missä Helsingin hallintokunnassa

työskentelet?

Asuntotuotantotoimisto
Hankintakeskus
Helsingin Energia
Helsingin kaupungin tukkutori
Helsingin Satama
Helsingin Tekstiilipalvelu
Helsingin Vesi
Kaupunginkirjasto
Kaupunkisuunnitteluvirasto
Kiinteistövirasto
Liikennelaitos
Liikuntavirasto
Nuorisoasiainkeskus
Opetusvirasto
Palma, Helsingin kaupungin palvelukeskus
Pelastuslaitos
Rakennusvalvontavirasto
Rakennusvirasto
Sosiaalivirasto
Terveyskeskus
Ympäristökeskus
Joku muu, mikä

Missä Jyväskylän hallintokunnassa

työskentelet?

Sosiaali- ja terveystoimi
Yhdyskuntatoimi
Sivistystoimi
Liiketoiminnan toimiala
Hallintokeskus
Tilapalvelu

Missä Oulun hallintokunnassa

työskentelet?

Keskushallinto
Logistiikkakeskus
Revisiotoimi
Sosiaali- ja terveystoimi
Liikuntavirasto

Nuorisoasiankeskus
Opetustoimi
Kulttuuritoimi
Tekninen keskus
Rakennusvalvontavirasto
Oulun Vesi
Oulun Jätehuolto
Oulun Satama
Oulun Energia
Oulun Työterveys
Oulun Tietotekniikka
Oulun Konttori
Oulun Ateria
Oulun Katutuotanto
Oulun Comac
Oulun seudun ympäristövirasto
Oulun seudun yrityspalvelukeskus
Oulu-Koillismaan pelastuslaitos

Missä Tampereen hallintokunnassa

työskentelet?

Tilajaryhmä
Muu konsernihallinto
Sosiaali- ja terveystoimi / avopalvelut
Sosiaali- ja terveystoimi / laitoshoido
Sosiaali- ja terveystoimi / erikoissairaanhoido
Sivistystoimi / Päivähoito
Sivistystoimi / Perusopetus
Sivistystoimi / Toisen asteen koulutus
Sivistystoimi / TAMK
Sivistystoimi / Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut (sis. Sara Hildenin taidemuseon)
Yhdyskuntatuotanto / suunnittelupalvelut
Yhdyskuntatuotanto / viranomaispalvelut
Tampereen katu- ja vihertuotanto
Taloushallinnon palvelukeskus
Hallintopalvelukeskus
Elinkeinokeskus
Sähkölaitos
Liikennelaitos
Tampereen Vesi
Tullinkulman Työterveys
Aluepelastuslaitos
Tilakeskus
Tietotekniikkakeskus
Auto- ja konekeskus
Tampereen Ateria
Tampereen Logistiikka
Joku muu, mikä?

Missä Turun hallintokunnassa

työskentelet?

Kaupunginkanslia
Kiinteistölaitos
Kulttuuritoimi
Liikuntapalvelukeskus
Nuorisoasiainkeskus
Opetustoimi
Palvelukeskus
Revisiotoimisto
Satama
Sisäinen tarkastus
Sosiaalikeskus
Tekniset palvelut
Terveystoimi
Tilalaitos
Turun ammatti-instituutti
Turun ammattikorkeakoulu
Turun Energia
Turku Science Park Oy
Turun Seudun Kehittämiskeskus
TVT Asunnot
Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos
Vesilaitos
Ympäristö- ja kaavoitusvirasto
Joku muu, mikä

Perhepalvelut
Lasten päivähoitopalvelut
Terveysthuollon palvelut
Vanhus- ja vammaispalvelut
Muu sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla
Tilakeskuksen toimiala

Missä Vantaan hallintokunnassa

työskentelet?

Kaupunginkanslia
Asukaspalvelut
Hankintakeskus
Henkilöstökeskus
Muu keskushallinto
Keski-Uudenmaan pelastuslaitos
Vantaan työterveys
Vantaan Vesi
Kaupungin osakeyhtiöt
Sairaalat
Ulkoinen Tarkastus
Kaupunkisuunnittelu
Kuntatekniikan keskus
Rakennusvalvonta
Ympäristökeskus
Yrityspalvelut
Muu maankäytön ja ympäristön toimialalla
Sivistysvirasto
Koulut ja oppilaitokset
Kirjasto- ja tietopalvelut
Vapaa-ajan palvelut

LIITE 3: HENKILÖSTÖKUVAUS JA VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT

Henkilöstökuvaus ja vastaajien taustatiedot

Taulukko 1 Espoon henkilöstökuvaus ja kyselyn vastaajien taustatiedot

	Henkilöstö	Vastaajat
Nainen	79,6 %	77,7 %
Mies	20,4 %	22,3 %
Keski-ikä (vuotta)	43,6	45,0
Keskimääräinen työskentelyaika (vuotta)	10,6	13,2
Perusaste	16,6 %	6,1 %
Keskiaste	33,9 %	19,6 %
Alin korkea-aste	11,0 %	30,0 %
Alempi korkeakouluaste	13,9 %	17,2 %
Ylempi korkeakouluaste	20,6 %	24,1 %
Tutkijakoulutusaste	0,4 %	3,0 %
Sosiaali- ja terveystoimi	43,2 %	40,9 %
Sivistystoimi	34,2 %	22,1 %
Tekninen ja ympäristötoimi	16,1 %	25,9 %
Keskushallinto	6,5 %	10,1 %
Liikelaitos ¹		1,0 %

Taulukko 2 Helsingin henkilöstökuvaus ja kyselyn vastaajien taustatiedot

	Henkilöstö	Vastaajat
Nainen	74,3 %	63,0 %
Mies	25,7 %	37,0 %
Keski-ikä (vuotta)	44,8	46,5
Keskimääräinen työskentelyaika (vuotta)	14,9	15,9
Perusaste ²	12,8 %	10,4 %
Keskiaste	38,5 %	23,8 %
Alin korkea-aste	16,4 %	24,9 %
Alempi korkeakouluaste	12,0 %	16,8 %
Ylempi korkeakouluaste	17,3 %	21,7 %
Tutkijakoulutusaste	0,8 %	2,4 %
Asuntotuotantotoimisto	0,1 %	0,7 %
Hankintakeskus	0,2 %	1,4 %
Helsingin Energia	3,3 %	3,5 %
Helsingin kaupungin tukkutori	0,06 %	0,1 %
Helsingin Satama	0,8 %	4,4 %

¹ Liikelaitoksen tulokset sisältyvät koko henkilöstön tiedoissa tekniseen ja ympäristötoimeen

² Koulutusastetiedot ovat vakinaisen henkilöstön osalta

	Henkilöstö	Vastaajat
Helsingin Tekstiilipalvelu	0,3 %	
Helsingin Vesi	0,8 %	2,0 %
Kaupunginkirjasto	1,4 %	1,6 %
Kaupunkisuunnitteluvirasto	0,7 %	7,1 %
Kiinteistövirasto	1,2 %	8,7 %
Liikennelaitos	2,6 %	9,3 %
Liikuntavirasto	1,2 %	0,4 %
Nuorisoasiainkeskus	1,0 %	5,0 %
Opetusvirasto	15,2 %	0,8 %
Palmia, Helsingin kaupungin palvelukeskus	5,2 %	12,0 %
Pelastuslaitos	1,6 %	2,9 %
Rakennusvalvontavirasto	0,3 %	2,0 %
Rakennusvirasto	4,9 %	6,2 %
Sosiaalivirasto	30,0 %	3,6 %
Terveyskeskus	22,1 %	10,3 %
Ympäristökeskus	0,5 %	4,7 %
Muut	6,6 %	13,6 %

Taulukko 3 Jyväskylän henkilöstökuvaus ja kyselyn vastaajien taustatiedot

	Henkilöstö	Vastaajat
Nainen	77 %	78,3 %
Mies	23 %	21,7 %
Keski-ikä (vuotta)	44,1	44,6
Keskimääräinen työskentelyaika (vuotta)	11,2	14,4
Perusaste	NA ³	5,3 %
Keskiaste	30 %	15,7 %
Alin korkea-aste	13 %	24,1 %
Alempi korkeakouluaste	12 %	16,4 %
Ylempi korkeakouluaste	16 %	34,4 %
Tutkijakoulutusaste	0,3 %	4,1 %
Sosiaali- ja terveystoimi	51,4 %	42,3 %
Yhdyskuntatoimi	3,7 %	8,3 %
Sivistystoimi	26,8 %	33,8 %
Liiketoiminta	1,4 %	11,7 %
Konsernihallinto	1,0 %	3,4 %
Tilapalvelu	0,4 %	0,6 %
(Liikelaitokset	15,2 %)	

³ Perusasteen tietoa ei ole eritelty tuntemattomasta koulutusasteesta

Taulukko 4 Oulun henkilöstökuvaus ja kyselyn vastaajien taustatiedot

	Henkilöstö	Vastaajat
Nainen	68,7 %	72,4 %
Mies	31,3 %	27,6 %
Keski-ikä (vuotta) ⁴	45,9	44,4
Keskimääräinen työskentelyaika (vuotta)	NA	14,0
Perusaste ⁵	NA ⁶	3,5 %
Keskiaste	20,2 %	18,3 %
Alin korkea-aste	10,7 %	28,2 %
Alempi korkeakouluaste	8,5 %	20,4 %
Ylempi korkeakouluaste	11,3 %	25,3 %
Tutkijakoulutusaste	0,4 %	4,2 %
Keskushallinto	1,6 %	4,1 %
Logistiikkakeskus	0,7 %	0,8 %
Revisiotoimi	0,06 %	0,2 %
Sosiaali- ja terveystoimi	42,2 %	44,3 %
Liikuntavirasto	1,6 %	1,1 %
Nuorisoasiankeskus	1,8 %	2,9 %
Opetustoimi	18,9 %	12,2 %
Kulttuuritoimi	5,0 %	6,4 %
Tekninen keskus	2,2 %	5,8 %
Rakennusvalvontavirasto	0,2 %	0,5 %
Oulun Vesi	1,0 %	1,3 %
Oulun Jätehuolto	0,3 %	0,6 %
Oulun Satama	0,3 %	0,4 %
Oulun Energia	3,3 %	3,5 %
Oulun Työterveys	1,6 %	2,1 %
Oulun Tietotekniikka	0,6 %	
Oulun Konttori	3,4 %	4,2 %
Oulun Ateria	2,2 %	1,6 %
Oulun Katutuotanto	2,7 %	2,2 %
Oulun Comac	3,5 %	1,9 %
Oulun seudun ympäristövirasto	0,6 %	1,5 %
Oulun seudun yrityspalvelukeskus	0,3 %	0,7 %
Oulu-Koillismaan pelastuslaitos	5,9 %	1,5 %

⁴ Keski-ikä tieto on vakinaisen henkilöstön osalta

⁵ Koulutusastetiedot ovat vakinaisen henkilöstön osalta

⁶ Perusasteen tiedot sisältyvät luokaan ”luokittelematon”

Taulukko 5 Tampereen henkilöstökuvaus ja kyselyn vastaajien taustatiedot

	Henkilöstö	Vastaajat
Nainen	70,2 %	72,6 %
Mies	29,8 %	27,4 %
Keski-ikä (vuotta) ⁷	44,0	44,3
Keskimääräinen työskentelyaika (vuotta)	NA	13,3
Perusaste	NA	4,0 %
Keskiaste	NA	16,2 %
Alin korkea-aste	NA	28,7 %
Alempi korkeakouluaste	NA	21,6 %
Ylempi korkeakouluaste	NA	27,0 %
Tutkijakoulutusaste	NA	2,5 %
Tilajaryhmä	2,3 %	5,7 %
Muu konsernihallinto ⁸		7,3 %
Sosiaali- ja terveystyö / avopalvelut	14,7 %	11,7 %
Sosiaali- ja terveystyö / laitoshoido	11,9 %	4,9 %
Sosiaali- ja terveystyö / erikoissairaanhoido	3,8 %	3,8 %
Sivistystyö / Päivähoito	11,2 %	8,6 %
Sivistystyö / Perusopetus	12,4 %	4,7 %
Sivistystyö / Toisen asteen koulutus	5,3 %	9,3 %
Sivistystyö / TAMK	3,2 %	2,0 %
Sivistystyö / Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut (sis. Sara Hildenin taidemuseon)	7,2 %	8,4 %
Yhdyskuntatuotanto / suunnittelupalvelut	1,0 %	1,6 %
Yhdyskuntatuotanto / viranomaispalvelut	1,0 %	3,2 %
Tampereen katu- ja vihertuotanto	3,0 %	1,9 %
Taloushallinnon palvelukeskus	0,9 %	3,0 %
Hallintopalvelukeskus	0,5 %	0,5 %
Elinkeinokeskus ⁹		1,1 %
Sähkölaitos	1,7 %	2,9 %
Liikennelaitos	2,5 %	0,2 %
Tampereen Vesi	1,0 %	2,1 %
Tullikulman Työterveys	0,5 %	0,3 %
Aluepelastuslaitos	4,3 %	1,5 %
Tilakeskus	3,4 %	4,8 %
Tietotekniikkakeskus	1,0 %	4,9 %
Auto- ja konekeskus	0,9 %	1,5 %
Tampereen Ateria	3,4 %	0,3 %
Tampereen Logistiikka	0,3 %	1,0 %
Muut	3,8 %	3,0 %

⁷ Keski-ikä tieto on vakinaisen henkilöstön osalta

⁸ Sisältyy kohtaan tilajaryhmä

⁹ Sisältyy todennäköisesti kohtaan tilajaryhmä

Taulukko 6 Turun henkilöstökuvaus¹⁰ ja kyselyn vastaajien taustatiedot

	Henkilöstö	Vastaajat
Nainen	72,5 %	73,8 %
Mies	27,5 %	26,2 %
Keski-ikä (vuotta)	44,4	45,9
Keskimääräinen työskentelyaika (vuotta)	11,1	14,9
Perusaste	NA ¹¹	4,8 %
Keskiaste	39,2 %	17,4 %
Alin korkea-aste	15,1 %	25,0 %
Alempi korkeakouluaste	10,7 %	18,8 %
Ylempi korkeakouluaste	16,5 %	30,0 %
Tutkijakoulutusaste	1,3 %	3,9 %
Kaupunginkanslia	2,4 %	6,2 %
Kiinteistölaitos	1,1 %	2,1 %
Kulttuuritoimi	4,5 %	6,2 %
Liikuntapalvelukeskus	0,8 %	1,2 %
Nuorisoasiainkeskus	1,4 %	2,0 %
Opetustoimi	15,3 %	16,6 %
Palvelukeskus ¹²		1,1 %
Revisiotoimisto	0,04 %	0,1 %
Satama	1,0 %	1,2 %
Sisäinen tarkastus	0,05 %	0,2 %
Sosiaalikeskus	29,3 %	17,6 %
Tekniset palvelut	8,5 %	4,3 %
Terveystoimi	18,3 %	17,6 %
Tilalaitos	0,2 %	0,6 %
Turun ammatti-instituutti	4,3 %	4,9 %
Turun ammattikorkeakoulu	6,0 %	6,4 %
Turun Energia		2,2 %
Turku Science Park Oy		0,0 %
Turun Seudun Kehittämiskeskus	0,2 %	0,3 %
TVT Asunnot		0,3 %
Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos	4,4 %	3,6 %
Vesilaitos	1,0 %	1,3 %
Ympäristö- ja kaavoitusvirasto	1,3 %	2,9 %
Muu		1,0 %

¹⁰ Turun tiedot eivät pidä sisällään Turku Energian, Science Parkin ja TVT Asuntojen tietoja

¹¹ Perusasteen tietoa ei ole eritelty tuntemattomasta koulutusasteesta

¹² Hallintokunta on perustettu 1.1.2007 alkaen

Taulukko 7 Vantaan henkilöstökuvaus ja kyselyn vastaajien taustatiedot

	Henkilöstö	Vastaajat
Nainen	79 %	78,5 %
Mies	21 %	21,5 %
Keski-ikä (vuotta) ¹³	46,3	47,2
Keskimääräinen työskentelyaika (vuotta)	11,1	16,1
Perusaste	NA ¹⁴	8,7 %
Keskiaste	26,9 %	14,5 %
Alin korkea-aste	9,2 %	25,7 %
Alempi korkeakouluaste	12,5 %	18,2 %
Ylempi korkeakouluaste	14,5 %	30,2 %
Tutkijakoulutusaste	NA ¹⁵	2,6 %
Kaupunginkanslia ¹⁶		1,2 %
Asukaspalvelut	1,1 %	2,5 %
Hankintakeskus	0,2 %	0,5 %
Henkilöstökeskus	0,7 %	2,1 %
Muu keskushallinto	1,7 %	3,3 %
Keski-Uudenmaan pelastuslaitos	3,7 %	3,3 %
Vantaan työterveys	0,3 %	0,3 %
Vantaan Vesi	0,7 %	0,7 %
Sairaalat ¹⁷		1,6 %
Ulkoisen Tarkastus	0,03 %	0,1 %
Kaupunkisuunnittelu	0,5 %	1,3 %
Kuntatekniikan keskus	3,6 %	5,4 %
Rakennusvalvonta	0,3 %	0,7 %
Ympäristökeskus	0,7 %	1,5 %
Yrityspalvelut	0,3 %	0,6 %
Muu maankäytön ja ympäristön toimialalla	0,3 %	2,5 %
Sivistysvirasto	0,5 %	7,4 %
Koulut ja oppilaitokset	25,2 %	17,3 %
Kirjasto- ja tietopalvelut	1,7 %	2,7 %
Vapaa-ajan palvelut	3,4 %	1,5 %
Perhepalvelut	7,6 %	8,0 %
Lasten päivähoitopalvelut	21,3 %	5,2 %
Terveydenhuollon palvelut	6,0 %	9,7 %
Vanhus- ja vammaispalvelut	9,4 %	7,6 %
Muu sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla	0,7 %	8,5 %
Tilakeskuksen toimiala	10,7 %	4,6 %

¹³ Keski-ikä tieto on vakinaisen henkilöstön osalta

¹⁴ Perusasteen tietoa ei ole eritelty tuntemattomasta koulutusasteesta

¹⁵ Tutkijakoulutusastetta ei ole tilastoitu omaksi luokakseen

¹⁶ Sisältyy kohtaan ”Muu keskushallinto”

¹⁷ Sisältyy kohtaan ”Vanhus- ja vammaispalvelut”

LIITE 4: VÄITTÄMÄKOHTAISET FREKVENSIIJAKAUMAT

Väittämäkohtaiset frekvenssijakaumat

1. Luonnon merkitys

	Täysin samaa mieltä (%)	Jokseenkin samaa mieltä (%)	Jokseenkin eri mieltä (%)	Täysin eri mieltä (%)	En osaa sanoa (%)
Luonto luo viihtyisyyttä. (N=10696)	95,0	4,7	0,1	0,1	0,1
Luontoa tulisi suojella, vaikka suojelusta ei olisikaan osoitettavissa suoranaista hyötyä. (N=10878)	70,9	26,0	2,0	0,6	0,5
Luonto antaa minulle elämyksiä ja voimia. (N=10890)	84,0	15,0	0,7	0,1	0,1
Luonnon merkitys ulkoilua ja liikuntaa varten on minulle vähäinen. (N=10939)	2,9	3,1	14,2	79,4	0,4

2. Ihmisten toiminnan vaikutukset maapallolla

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Lähestymme ihmismäärän rajaa, jota maapallo ei pysty kantamaan. (N=10895)	25,1	46,8	12,6	2,2	13,2
Ihmisten tulisi sopeuttaa oma toiminta maapallolla sellaiseksi, että rajallisia luonnonvaroja ei kuluteta loppuun. (N=10952)	79,3	19,6	0,7	0,1	0,3
Ihmisen toiminnan vaikutukset ympäristöön näkyvät muun muassa ilmastonmuutoksena. (N=10908)	71,0	25,0	1,8	0,4	1,9
Ympäristöongelmia ei ole tarpeen ehkäistä ennakolta, koska ihminen kykenee ratkaisemaan syntyneet ongelmat tekniikan ja tieteen keinoilla. (N=10927)	1,2	1,9	18,3	77,6	1,0

3. Yhteiskunnalliset tavoitteet

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Kansalaisten kulutusmahdollisuuksia tulisi lisätä. (N=10947)	3,4	10,2	47,8	34,2	4,4
Kulutuseroja tulisi tasoittaa vähäosaisten ja rikkaiden välillä. (N=10947)	33,8	48,4	10,0	2,2	5,6
Ympäristönsuojeluun tulisi panostaa enemmän. (N=10941)	68,4	28,6	1,7	0,4	0,9
Työttömyyttä tulisi vähentää. (N=10954)	73,8	24,2	0,8	0,4	0,9

4. Ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Ympäristönsuojelu ja taloudellinen kasvu ovat mahdollisia samanaikaisesti. (N=10944)	21,9	46,3	20,6	4,0	7,2
Taloudellinen kasvu tulisi asettaa etusijalle siinäkin tapauksessa, että ympäristö jonkin verran kärsii. (N=10943)	1,0	5,8	45,6	44,8	2,9
Ympäristönsuojelu pitäisi asettaa etusijalle siinäkin tapauksessa, että taloudellinen kasvu jonkin verran kärsii. (N=10958)	43,9	44,4	7,4	1,0	3,3

5. Vastuunkanto ympäristöasioissa

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Teollisuus ei ole vastuussa ympäristöasioista. (N=10948)	0,7	2,0	14,5	82,2	0,6
Ympäristöasioista huolehtiminen kuuluu yksinomaan asiantuntijoille. (N=10927)	1,2	1,7	20,6	76,2	0,3
Valtion on puututtava nykyistä voimakkaammin ympäristöä pilaavaan toimintaan. (N=10957)	62,8	31,8	2,4	2,1	0,9
Yksittäinen ihminen ei voi tehdä paljoakaan ehkäistäkseen ympäristöongelmia. (N=10946)	1,6	11,6	39,1	47,1	0,6

6. Ympäristöasioita koskeva tieto

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Ympäristönsuojelutoimenpiteisiin ei kannata ryhtyä, ennen kuin ympäristöongelman syistä ja seurauksista on olemassa tieteellisesti luotettavaa tietoa. (N=10945)	1,2	6,2	39,2	51,6	1,8
Ihmiset käyttäytyisivät toisin, jos tietäisivät toimiensa todelliset ympäristövaikutukset. (N=10979)	28,9	53,3	13,0	1,3	3,4
Tiedotusvälineissä käsitellään liikaa ympäristöongelmia. (N=10935)	0,6	3,9	44,6	46,4	4,5

7. Yksilön toiminta

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Seuraan ympäristön tilaa koskevaa julkista keskustelua ja kirjoittelua. (N=10959)	29,0	59,7	8,8	1,2	1,2
Vältän ajattelemasta ympäristöongelmiin liittyviä asioita. (N=10936)	0,6	5,1	44,8	48,4	1,1
Minun ei kannata toimia ympäristöstävällisesti, jos muutkaan eivät tee niin. (N=10953)	1,0	2,3	24,2	71,8	0,5
Pidän ympäristöasioita ajavien yhdistysten ja järjestöjen toimintaa tärkeänä. (N=10957)	56,7	37,4	2,9	1,3	1,8

8. Ympäristöasiat osana työtäsi (1/2)

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Minusta on / olisi tärkeää, että jätteet lajitellaan työpaikalla. (N=10979)	76,6	21,3	1,3	0,3	0,6
Minusta jätteiden määrän vähentäminen on työpaikalla tärkeämpää kuin jätteiden lajittelu. (N=10963)	20,1	48,7	20,3	2,9	8,0
Olisin valmis lajittelemaan jätteitä työpaikalla nykyistä enemmän, jos siihen olisi mahdollisuus. (N=10961)	62,9	30,0	3,9	0,7	2,6
Minusta on tärkeää, että työpaikalla säästetään energiaa. (N=10955)	67,7	29,3	1,7	0,3	1,0
Pidän tietokoneen sammuttamista työpäivän aikana muutaman tunnin poissaolon vuoksi turhana. (N=10960)	8,3	30,3	32,0	22,2	7,3
Jokainen voi valita, millä liikennevälineellä tekee työmatkansa ja siten vaikuttaa ympäristön tilaan. (N=10974)	38,2	38,9	16,9	4,3	1,8
Olen valmis vähentämään yksityisautolla tekemiäni työmatkoja. (N=10875)	39,5	28,5	16,5	9,5	6,0

8. Ympäristöasiat osana työtäsi (2/2)

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Yritän usein vakuuttaa työkavereitani ympäristöasioiden tärkeydestä. (N=10957)	9,2	35,1	33,8	11,6	10,1
Olen tehnyt omalla työpaikallani ehdotuksia ympäristönsuojeluun liittyvistä asioista. (N=10934)	10,3	28,6	32,0	20,5	8,6
Lajittelen työpaikallani kaikki jätteet mahdollisuuksien mukaan. (N=10936)	53,3	36,6	6,8	2,2	1,1
Sammuttelen työpaikallani turhia valoja. (N=10911)	39,7	39,1	13,7	5,7	1,8
Kuljen työmatkani pääosin joukkoliikennevälineillä, polkupyörällä tai kävellen. (N=10963)	46,8	9,4	15,8	27,7	0,3

Valitsen käyttööni työpaikalla ympäristöstävällisiä tuotteita aina, kun se on mahdollista. (N=10959)	29,8	45,0	12,5	2,9	9,8
Olen valmis toimimaan kaupungin erilaisissa ympäristötyöryhmissä. (N=10936)	8,6	22,9	28,1	21,7	18,6

9. Kaupunkisi ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ (1/2)

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Kaupunkini ympäristötyö (esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelma, ympäristönsuojeluohjelma, kaupunkistrategian ympäristötavoitteet tai muu vastaava) tulee näkyä asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. (N=10963)	57,8	36,8	1,5	0,2	3,6
On tärkeää, että kaupungissani asetetaan tavoitteita ympäristönsuojelun / kestävän kehityksen eteenpäin viemiseksi. (N=10961)	71,0	27,4	0,6	0,1	0,9
Tiedän mielestäni paljon kaupunkini ympäristönsuojelun / kestävän kehityksen työstä. (N=10942)	5,0	28,0	45,3	13,0	8,7
Pidän tärkeänä, että omalla työyksikölläni on / olisi ympäristönsuojelulliset tavoitteet. (N=10954)	42,4	47,3	4,9	0,7	4,7
Mielestäni on tärkeää saada ympäristönsuojeluun / kestävään kehitykseen liittyvää koulutusta. (N=10939)	36,9	48,3	7,5	1,4	5,9

9. Kaupunkisi ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen työ (2/2)

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Kaupungin johto osoittaa selvästi ja avoimesti oman tukensa ympäristönsuojelun / ympäristöjärjestelmien / kestävän kehityksen työn toteuttamiselle. (N=10972)	4,6	25,9	33,6	8,5	27,4
Kaupunkini on tiedottanut ympäristönsuojelusta / ympäristöjärjestelmästä / kestävästä kehityksestä työntekijöilleen riittävästi. (N=10974)	2,9	25,3	44,7	12,7	14,4
Kaupungin hankinnoissa kiinnitetään riittävästi huomiota ympäristönäkökohtiin. (N=10940)	1,8	19,0	35,4	10,5	33,3
Työpaikan yleinen ilmapiiri kannustaa työntekijöitä ottamaan ympäristönsuojelu / kestävän kehityksen tavoitteet huomioon. (N=10948)	7,6	38,5	33,6	8,6	11,7
Kaupunkini ympäristöasioiden kehittämistyö on vaikuttanut omaan kiinnostukseeni ympäristöasioista. (N=10943)	3,1	17,5	37,5	26,8	15,1
Kaupunkini ympäristötyö (esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelma, ympäristönsuojeluohjelma tai muu vastaava) on muuttanut työtapojani. (N=10926)	2,7	19,0	37,2	24,0	17,1

Kaupunkien ympäristöasenne- ja toimintakeskiarvotaulukot

Taulukoissa tilastollisesti merkitsevät erot on merkitty alaviittein. Lisäksi taulukoihin merkitty harmaalla taustalla arvot, jotka ovat keskiarvoa korkeampia.

Taulukko 1 Ympäristöasennekeskiarvot sukupuolen mukaan¹⁸

	Nainen	Mies
Koko aineisto	3,48	3,33
Espoo	3,48	3,32
Helsinki	3,49	3,32
Jyväskylä	3,51	3,39
Oulu	3,47	3,32
Tampere	3,49	3,32
Turku	3,47	3,34
Vantaa	3,46	3,33

Taulukko 2 Ympäristötoimintakeskiarvot sukupuolen mukaan

	Nainen	Mies
Koko aineisto	2,53	2,48
Espoo ¹⁹	2,51	2,42
Helsinki ²⁰	2,68	2,57
Jyväskylä	2,63	2,56
Oulu	2,54	2,52
Tampere ²¹	2,60	2,51
Turku	2,44	2,41
Vantaa ²²	2,47	2,40

¹⁸ Erot sukupuolten välillä oli kaikissa kaupungeissa tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

¹⁹ Erot sukupuolten välillä Espoossa tilastollisesti merkitseviä (p=0,005)

²⁰ Erot sukupuolten välillä Helsingissä tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

²¹ Erot sukupuolten välillä Tampereella tilastollisesti merkitseviä (p=0,006)

²² Erot sukupuolten välillä Vantaalla tilastollisesti merkitseviä (p=0,007)

Taulukko 3 Ympäristöasennekeskiarvot esimiesaseman mukaan

	Esimiesasemassa	Ei esimiesasemassa
Koko aineisto	3,40	3,45
Espoo	3,41	3,46
Helsinki ²³	3,40	3,44
Jyväskylä	3,49	3,49
Oulu ²⁴	3,39	3,44
Tampere ²⁵	3,40	3,45
Turku ²⁶	3,40	3,45
Vantaa ²⁷	3,40	3,44

Taulukko 4 Ympäristötoimintakeskiarvot esimiesaseman mukaan²⁸

	Esimiesasemassa	Ei esimiesasemassa
Koko aineisto	2,58	2,50
Espoo	2,55	2,47
Helsinki	2,65	2,64
Jyväskylä	2,75	2,59
Oulu	2,64	2,51
Tampere	2,65	2,56
Turku	2,50	2,41
Vantaa	2,50	2,44

Taulukko 5 Ympäristöasennekeskiarvot koulutusasteen mukaan

	Perusaste	Keskiaste	Alin korkea-aste	Alempi korkea-kouluaste	Ylempi korkea-kouluaste	Tutkija-koulutusaste
Koko aineisto	3,46	3,43	3,44	3,43	3,44	3,47
Espoo	3,42	3,43	3,46	3,45	3,45	3,46
Helsinki	3,47	3,43	3,43	3,40	3,42	3,39
Jyväskylä	3,54	3,47	3,48	3,49	3,48	3,52
Oulu ²⁹	3,37	3,39	3,43	3,44	3,44	3,50
Tampere	3,50	3,44	3,46	3,43	3,42	3,43
Turku	3,49	3,43	3,44	3,43	3,43	3,47
Vantaa	3,43	3,44	3,44	3,42	3,43	3,47

²³ Erot esimiesaseman suhteen Helsingissä tilastollisesti melkein merkitseviä (p=0,012)

²⁴ Erot esimiesaseman suhteen Oulussa tilastollisesti merkitseviä (p=0,008)

²⁵ Erot esimiesaseman suhteen Tampereella tilastolliset melkein merkitseviä (p=0,011)

²⁶ Erot esimiesaseman suhteen Turussa tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

²⁷ Erot esimiesaseman suhteen Vantaalla tilastollisesti merkitseviä (p=0,003)

²⁸ Erot esimiesaseman suhteen olivat Helsingissä lukuun ottamatta tilastollisesti merkitseviä seuraavasti: Espoossa melkein merkitseviä (p=0,031), Jyväskylässä erittäin merkitseviä (p=0,000), Oulussa erittäin merkitseviä (p=0,000), Tampereella melkein merkitseviä (p=0,011), Turussa erittäin merkitseviä (p=0,000) ja Vantaalla melkein merkitseviä (p=0,023)

²⁹ Erot koulutusasteen suhteen Oulussa tilastollisesti melkein merkitseviä (p=0,037)

Taulukko 6 Ympäristötoimintakeskiarvot koulutusasteen mukaan

	Perusaste	Keskiaste	Alin korkea-aste	Alempi korkeakouluaste	Ylempi korkeakouluaste	Tutkijakoulutusaste
Koko aineisto	2,66	2,55	2,52	2,48	2,48	2,52
Espoo	2,61	2,52	2,50	2,44	2,47	2,52
Helsinki	2,72	2,64	2,65	2,58	2,64	2,55
Jyväskylä ³⁰	2,81	2,66	2,62	2,61	2,55	2,71
Oulu ³¹	2,69	2,53	2,54	2,49	2,54	2,63
Tampere	2,77	2,61	2,57	2,58	2,54	2,60
Turku ³²	2,58	2,47	2,44	2,42	2,38	2,40
Vantaa ³³	2,61	2,52	2,47	2,40	2,40	2,43

Taulukko 7 Ympäristöasennekeskiarvot ikäjakauman mukaan³⁴

	Alle 25-vuotiaat	25-29-vuotiaat	30-34-vuotiaat	35-39-vuotiaat	40-44-vuotiaat	45-49-vuotiaat	50-54-vuotiaat	55-59-vuotiaat	Yli 60-vuotiaat
Koko aineisto	3,35	3,41	3,41	3,41	3,44	3,46	3,47	3,46	3,41
Espoo	3,40	3,38	3,41	3,41	3,45	3,49	3,49	3,45	3,46
Helsinki	3,43	3,46	3,41	3,41	3,43	3,46	3,43	3,44	3,37
Jyväskylä	3,33	3,45	3,45	3,43	3,47	3,51	3,54	3,54	3,40
Oulu	3,30	3,39	3,39	3,40	3,41	3,45	3,48	3,43	3,41
Tampere	3,36	3,38	3,45	3,38	3,48	3,45	3,47	3,46	3,37
Turku	3,34	3,43	3,40	3,41	3,44	3,44	3,47	3,49	3,40
Vantaa	3,31	3,36	3,40	3,43	3,44	3,44	3,45	3,43	3,45

Taulukko 8 Ympäristötoimintakeskiarvot ikäjakauman mukaan³⁵

	Alle 25-vuotiaat	25-29-vuotiaat	30-34-vuotiaat	35-39-vuotiaat	40-44-vuotiaat	45-49-vuotiaat	50-54-vuotiaat	55-59-vuotiaat	Yli 60-vuotiaat
Koko aineisto	2,38	2,38	2,38	2,42	2,45	2,51	2,60	2,64	2,65
Espoo	2,39	2,40	2,39	2,35	2,45	2,54	2,54	2,58	2,62
Helsinki	2,51	2,58	2,56	2,58	2,55	2,62	2,70	2,73	2,70
Jyväskylä	2,56	2,51	2,47	2,47	2,54	2,62	2,73	2,77	2,70
Oulu	2,27	2,32	2,38	2,49	2,48	2,56	2,66	2,67	2,71
Tampere	2,30	2,45	2,48	2,41	2,58	2,54	2,68	2,76	2,73
Turku	2,33	2,29	2,30	2,34	2,34	2,41	2,51	2,59	2,56
Vantaa	2,45	2,25	2,25	2,33	2,41	2,41	2,52	2,56	2,67

³⁰ Erot koulutusasteen suhteen Jyväskylässä tilastollisesti merkitseviä (p=0,004)

³¹ Erot koulutusasteen suhteen Oulussa tilastollisesti melkein merkitseviä (p=0,038)

³² Erot koulutusasteen suhteen Turussa tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

³³ Erot koulutusasteen suhteen Vantaalla tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000)

³⁴ Erot iän suhteen Helsinkiä lukuun ottamatta tilastollisesti merkitseviä seuraavasti: Espoossa tilastollisesti merkitseviä (p=0,004), Jyväskylässä tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000), Oulussa tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000), Tampereella tilastollisesti merkitseviä (p=0,007), Turussa tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000) ja Vantaalla tilastollisesti melkein merkitseviä (p=0,019)

³⁵ Erot iän suhteen olivat kaupungeissa tilastollisesti erittäin merkitseviä (p=0,000):

Taulukko 9 Ympäristöasennekeskiarvot työssäoloajan mukaan

	Alle 3 vuotta	3-4 vuotta	5-9 vuotta	10-14 vuotta	15-19 vuotta	20-24 vuotta	25-29 vuotta	Yli 30 vuotta
Koko aineisto	3,44	3,41	3,42	3,43	3,46	3,46	3,46	3,43
Espoo	3,45	3,41	3,42	3,47	3,46	3,45	3,52	3,44
Helsinki	3,46	3,45	3,43	3,39	3,45	3,45	3,39	3,40
Jyväskylä	3,45	3,48	3,47	3,49	3,51	3,49	3,53	3,48
Oulu ³⁶	3,44	3,41	3,38	3,43	3,46	3,45	3,44	3,44
Tampere	3,42	3,40	3,45	3,45	3,47	3,43	3,49	3,44
Turku ³⁷	3,45	3,42	3,42	3,42	3,45	3,45	3,48	3,43
Vantaa	3,44	3,37	3,43	3,43	3,45	3,46	3,44	3,42

Taulukko 10 Ympäristötoimintakeskiarvot työssäoloajan mukaan³⁸

	Alle 3 vuotta	3-4 vuotta	5-9 vuotta	10-14 vuotta	15-19 vuotta	20-24 vuotta	25-29 vuotta	Yli 30 vuotta
Koko aineisto	2,44	2,41	2,45	2,50	2,51	2,58	2,60	2,65
Espoo	2,43	2,46	2,46	2,48	2,48	2,53	2,56	2,60
Helsinki	2,57	2,60	2,67	2,55	2,61	2,75	2,66	2,66
Jyväskylä	2,53	2,54	2,53	2,55	2,63	2,64	2,81	2,75
Oulu	2,45	2,42	2,43	2,57	2,51	2,62	2,67	2,70
Tampere	2,46	2,44	2,50	2,57	2,66	2,65	2,65	2,81
Turku	2,34	2,31	2,35	2,43	2,39	2,52	2,51	2,59
Vantaa	2,34	2,37	2,38	2,45	2,46	2,48	2,53	2,60

³⁶ Erot työskentelyajan suhteen Oulussa tilastollisesti melkein merkitseviä (p=0,016)

³⁷ Erot työskentelyajan suhteen Turussa tilastollisesti melkein merkitseviä (p=0,014)

³⁸ Erot työskentelyajan suhteen olivat kaikissa kunnissa tilastollisesti merkitseviä seuraavasti: Espoossa melkein merkitseviä (p=0,014), Helsingissä merkitseviä (p=0,004), Jyväskylässä erittäin merkitseviä (p=0,000), Oulussa erittäin merkitseviä (p=0,000), Tampereella erittäin merkitseviä (p=0,000), Turussa erittäin merkitseviä (p=0,000) ja Vantaalla erittäin merkitseviä (p=0,000)

